

STUDIO ZA KRAJOBRAZNU
ARHITEKTURU, PROSTORNO
PLANIRANJE, OKOLIŠ d.o.o.

ISTARSKA ŽUPANIJA
PROGRAMSKI KONCEPT UREĐENJA REKREACIJSKIH
SADRŽAJA OBALNOG POJASA ISTARSKE ŽUPANIJE

Naručitelj izrade: ISTARSKA ŽUPANIJA - REGIONE ISTRIANA
Nositelj izrade: STUDIO ZA KRAJOBRAZNU ARHITEKTURU,
PROSTORNO PLANIRANJE, OKOLIŠ, d.o.o. Rovinj - Rovigno

PROGRAMSKI KONCEPT UREĐENJA REKREACIJSKIH SADRŽAJA OBALNOG POJASA ISTARSKE ŽUPANIJE

VODITELJ: Katja Sošić, mag.pp.u.po.

Izrađivači:

Katja Sošić, mag.pp.u.po.

Marko Sošić, mag. gis.pp.

Dr.sc. Lido Sošić, ka

Sanja Bibulić, mag.ing.prosp.arh.

Andrea Puorro, mag.pp.u.po.

Dunja Dukić, mag.ing.prosp.arh.

Andreja Benčić, univ.bacc.ing.prosp.arh.

STUDIO ZA KRAJOBRAZNU ARHITEKTURU, PROSTORNO PLANIRANJE, OKOLIŠ, d.o.o. Rovinj

Direktor: Katja Sošić, mag. pp.i.po.

Rovinj, studeni, 2014.

SADRŽAJ

1.UVOD	5
2.PROBLEMSKI OKVIR ZADATKA	6
3.CILJEVI - UPRAVLJANJE PROMJENAMA U OBALNOM POJASU	9
4.POLAZNE OSNOVE	10
4.1.POJAM MORSKE OBALE	10
4.2.POJAM OBALNOG POJASA	14
4.3.POJAVNI OBLICI PLAŽA	17
4.3.1.URBANA SREDINA	18
4.3.1.1.GRADSKO KUPALIŠTE	18
4.3.1.2.URBANA PLAŽA	21
4.3.1.3.GRADSKA PLAŽA / PLAŽNI PARK	22
4.3.1.4.OBALNI POJAS U SEMIPRIRODNOM I PRIRODNOM STANJU U URBANOJ SREDINI	25
4.3.2.TURISTIČKI RESORT	26
4.3.2.1.KUPALIŠTE RESORTA	26
4.3.2.2.PLAŽA / PLAŽNI PARK RESORTA:	27
4.3.2.3.PLAŽA U SEMIPRIRODNOM / PRIRODNOM STANJU - U SUSJEDSTVU T. RESORTA	29
4.3.2.4.SEMIPRIRODNA I PRIRODNA PLAŽA	30
4.3.2.5.SEMIPRIRODNA PLAŽA	32
4.3.2.6.PRIRODNA PLAŽA	33
4.4.MOGUĆI OBLICI REKREACIJE U POJASU MORSKE OBALE	34
4.4.1.MORSKA SREDINA	35
4.4.2.OBALA S LITORALNOM ZONOM (PLAŽA)	36
4.4.3.KOPNO PONAD OBALE (SEKUNDARNA PLAŽA)	37
4.5.PRIHVATNI KAPACITET PLAŽE	40
4.6.PREDANALIZA POSTOJEĆEG STANJA	44
5.MODEL VREDNOVANJA POSTOJEĆEG STANJA	45
5.1.ODREĐIVANJE NIVOA UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA	45
5.1.1.DEFINICIJA TIPOVA POJAVNIH OBLIKA	45
5.1.2.KONCEPT ANALIZE	48
5.1.3.KRITERIJI	49
5.2.ODREĐIVANJE STANJA UREĐENOSTI OBALNOG POJASA/PLAŽE PO KARAKTERISTIKAMA KOMPONENTI	50
5.2.1.KVALITETA STRUKTURE, NAGIBA I ŠIRINE MORSKE OBALE I DNA MORA DO 2M DUBINE - KVALITETA KORIŠTENJA OBALE	50
5.2.2.UREĐENOST ULAZA U MORE	52
5.2.3.SEKUNDARNA PLAŽA	54
5.2.4.OSIGURANJE PRISTUPAČNOST PLAŽE OSOBAMA S INVALIDITETOM I SMANJENE POKRETLJIVOSTI	55
5.2.5.PLAŽA ZA KUĆNE LJUBIMCE	57

5.2.6.KAPACITET PLAŽE _____	58
5.3.KAPACITET, PRISTUP I DOSTUPNOST _____	59
5.3.1.PRISTUP OBALI _____	59
5.3.2.OBALNA ŠETNICA (LUNGOMARE) _____	60
5.4.OBJEKTI ZA USLUŽNE DJELATNOSTI I SERWISE, REKREACIJU I ZABAVU, INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST I OPREMA _____	62
5.4.1.OBJEKTI ZA USLUŽNE DJELATNOSTI, SERWISE I TRGOVINU _____	62
5.4.2.REKREACIJA I ZABAVA _____	64
5.4.3.INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST _____	66
5.4.4.OPREMA _____	67
5.5.PRIRODNO-ZAŠTITNE, EKOLOŠKE I KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI _____	69
5.5.1.PRIRODNO-ZAŠTITNE I EKOLOŠKE VRIJEDNOSTI _____	69
5.5.2.KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI _____	70
5.6.OŠTEĆENJA, DEGRADACIJE I FIZIČKE PREPREKE NA OBALI _____	71
5.6.1.OŠTEĆENJA NA OBALI _____	71
5.6.2.DEGRADACIJE NA OBALI _____	72
5.6.3.FIZIČKE PREPREKE NA OBALI _____	73
6.SMJERNICE ZA IMPLEMENTACIJU MODELA VREDNOVANJA POSTOJEĆEG STANJA OBALNOG POJASA _____	74
7.POPIS LITERATURE I PROPISA _____	87
8.POPIS SLIKA _____	90
8.1.SLIKE _____	90

1. UVOD

Decentraliziranost i fragmentiranost turističke ponude se reflektira na stanje uređenosti morske obale za turističku dokolicu (rekreaciju) i to je često limitirajući činitelj konkurentnosti turističke destinacije. Plažama se upravlja na nedovoljno organiziran i nedovoljno osmišljen način (najčešće spontani radovi uređenja). Rezultat takvog stanja vodi često u prosječna i loša stanja do postupne degradacije obalnog prostora, odnosno do smanjivanja turističke atraktivnosti i ekološke kompleksnosti.

Turistički razvoj se temelji na kvaliteti i atraktivnosti okoliša, njegove prirodne i kulturne dimenzije, posebice u obalnom pojasu kao osnovnom atraktu za maritimnu dokolicu. U situaciji kada se aktivnosti uređenja obale dežavaju neplanski, stihijski, to uglavnom snažno utječe na promjene kod prirodnih i kulturnih, tradicionalno uređenih dijelova prostora osiromašujući rekreacijske, kulturne, ekološke i doživljajne potencijale morske obale, njenih plaža.

Programskim se konceptom nastoji oblikovati smisleni model vrednovanja stanja i potencijala rekreacijskih sadržanja kao planerski okvir za sagledavanje širine i dubine problemske tematike turističke dokolice u pojasu morske obale.

Potrebni koraci za definiranje modela vrednovanja su: spoznati problemski okvir zadataka, definicija ciljeva, određivanje polaznih osnova (svi podaci i informacije koje nam služe za definiranje teorijske temelje i strukturu modela vrednovanja).

Definicija modela vrednovanja s kojim se postavljaju mehanizmi za spoznaju vrijednosnog stanja, odnosno razlike između stanja i ciljeva uređenosti obalnog pojasa za maritimnu dokolicu s vidicima mogućih oblika i sadržaja njenog uređenja kao usmjeravajućeg planerskog materijala.

2. PROBLEMSKI OKVIR ZADATKA

Prostor obuhvata je obalni pojas mora Istarske Županije od granice sa Slovenijom na sjeverozapadu do granice s Primorsko-goranskom Županijom na istoku. Sveukupna duljina obalne linije s otocima je 539 km.¹

Velike društveno-ekonomske preobrazbe novijeg doba unose u obalni pojas Mediterana, pa tako i Istarske obale mnoge promjene što je kod nas vidljivo po snažnim transformacijama u obalnom pojasu mora. Dosadašnji razvoj u obalnom pojasu Istre unio je seriju promjena u njegovo prostorno vrijednosno tkivo. Morska se obala pokazuje kao najjemenitnije ekonomsko bogatstvo ali i kao posebno društveno bogatstvo i kao takvo višeporabno bogatstvo.

Veći protok ljudi, roba i novca se reflektira bržim i većim interesom za gradnjom, posebice turističkom izgradnjom, širenjem gradova i naselja i tzv. apartmanizacijom što drugim riječima znači interes za drugom kućom za odmor i tako se nagomilava sve veći broj ljudi na uskom obalnom rubu. Ti su procesi dodatno zamršeni privatizacijom i promjenom filozofije odnosa prema nekretninama, što povećava pritisak na neizgrađeno građevinsko zemljište posebice u obalnom pojasu, na interese za gradnjom novih i dogradnjama i prenamjenama postojećih hotela, turističkih naselja, marina, komplementarnih turističkih djelatnosti, gradskih luka, kuća, restorana, trgovina, zabavnih i rekreacijskih objekata, što sve prati gradnja prometnica, komunalne infrastrukture, parkirališta, i sl. To pak za sobom povlači sve veći pritisak za korištenjem obalnog pojasa mora kao temeljnog resursa na kojem se oslanja maritimna turistička privreda i komplementarne aktivnosti.

“Decentraliziranost i fragmentiranost turističke ponude često su danas limitirajući činitelj konkurentnosti turističke destinacije na našoj obali. U tom kontekstu treba sagledati i sadržajnost ponude”² koja se odnosi na rekreaciju uz obalni rub mora - **plaže**, odnosno na menadžment plaža. Plaže i rekreacija u obalnom pojasu mora su dominantan motiv dolaska gostiju koji je do danas uglavnom ostajao van integralnog turističkog proizvoda.

Plažama se upravlja na nedovoljno organiziran i nedovoljno osmišljen način (najčešće spontani, bespravni radovi uređenja). Rezultat takvog stanja je višestruk:

- *“Postoji velik broj plaža koje su neuređene, infrastrukturno i/ili sadržajno potpuno neopremljene”³*
- *“Sve je veći broj plaža na kojima se svaki pa i najmanji prostor koristi za generiranje prihoda s često improviziranim radovima s čime se degradira njihov autentični šarm, ambijentalnost i posebnost”⁴*
- Sve se više spontano (divlje) koriste i nagrizaaju posve prirodni dijelovi plaže (betonizacija obale), a naglašeno se počinje uzurpirati njihovo neposredno prirodno zaleđe koje je zapravo određeni dodatni vrijedni potencijal proširenja plažnog prostora.
- Spontanom (divljim) radnjama se često degradiraju dijelovi zaštićenih prirodnih i kulturnih vrijednosti u obalnom pojasu, i dr.
- Obalni su pojasevi, uz manje iznimke, bez prepoznatljive, sadržajno siromašne i mahom neuređene obalne fronte (waterfront), posebice noviji dijelovi naselja uz more i dobar dio turističkih resorta.

Ti procesi mogu dovesti do postupne degradacije obalnog prostora, njegovog potencijala i temeljnog

1 Zemljopisni podaci, web stranice Istarske Županije, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>.

2 Prof. dr. sc. Dragan Magaš et al. *“1000 Hrvatskih plaža, jadranske morske zvijezde Kvarnera”*, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija; Opatija, 2013.

3 Ibidem, str. 25.

4 Ibidem, str. 25.

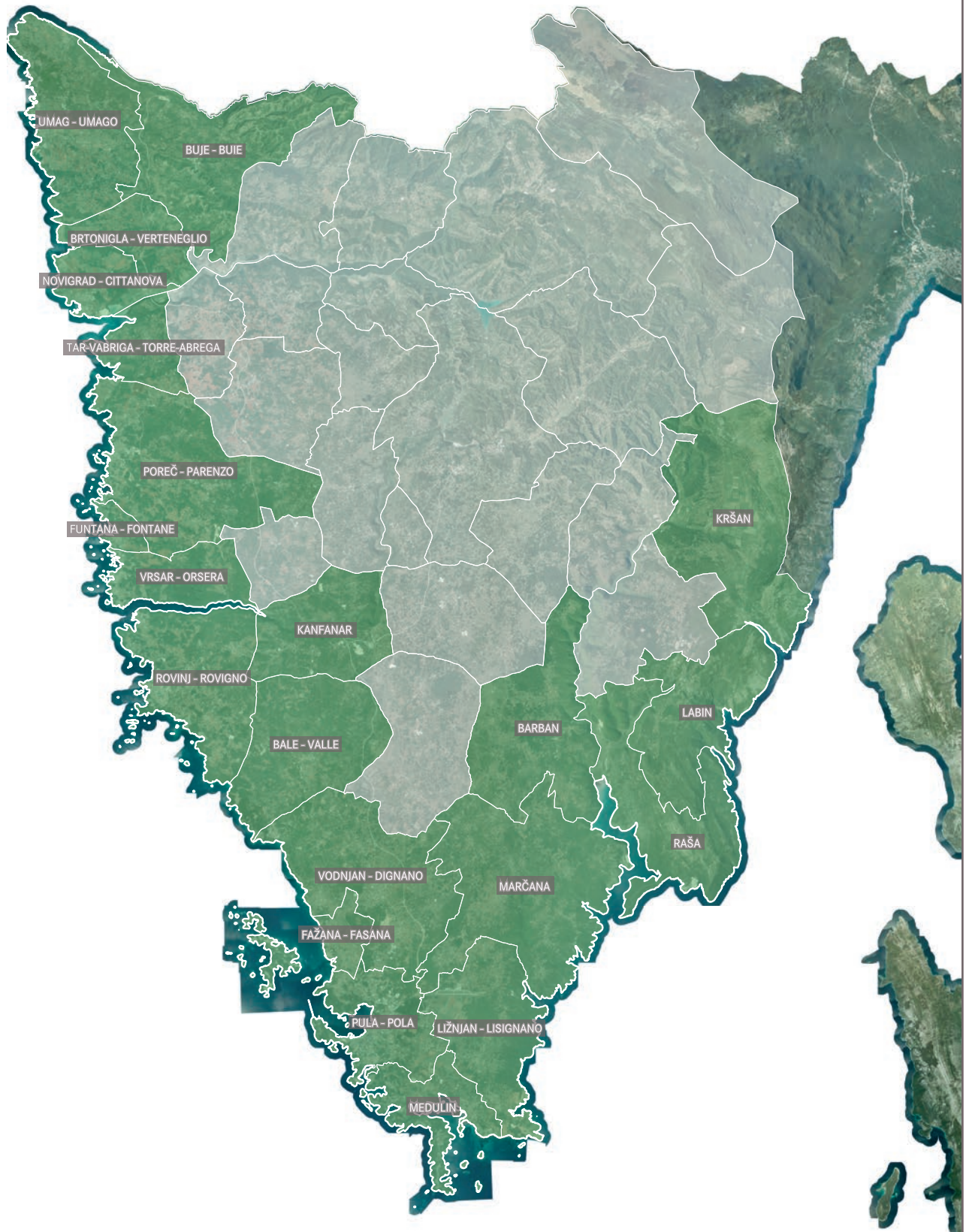
resursa maritimne turističke dokolice.

Turizam počiva na kvaliteti i atraktivnosti okoliša, njegove prirodne i kulturne dimenzije. No, turizam, kada se neplanski “*odvija*” u prirodnom obalnom prostoru, snažno utječe na promjene tradicionalno uređenog krajobraza osiromašujući rekreacijske, kulturne, ekološke, doživljajne potencijale morske obale i njenih plaža.

Te promjene mogu biti pozitivne ili negativne:

- Daljnja degradacija i propadanje ukoliko se neplanski nastavlja s aktivnostima spontanog uređenja plaža ili pak,
- planski usmjeren, kvalitetan razvoj s raznolikim i bogatim prostorno-funkcionalnim sadržajima te proaktivno ugrađenim kulturnim i ekološko-zaštitnim mehanizmima što dodatno obogaćuje prostor turističke dokolice.

PROSTOR OBUHVATA

LEGENDA

- Administrativne granice
- Općine i gradovi na obali

MJERILO:
1:400.000

3. CILJEVI - UPRAVLJANJE PROMJENAMA U OBALNOM POJASU

Upravljanje promjenama u obalnom pojasu pretpostavlja utvrđivanje jasne vizije dugoročnog razvoja obalnog pojasa te potom utvrđivanje ciljeva i strategije (niz radnih koraka) da se postavljeni ciljevi dosegnu, što drugim riječima znači izrada programskih smjernica.

Programskim smjernicama prostornog uređenja i oblikovanja turističke dokolice (rekreacijske aktivnosti) u obalnom pojasu teži se obogaćivanju doživljajne ponude s ekspaniranjem interesa za suvremenim obrascima uređenja prostora maritimnog turizma. Istovremeno se uz razvojne interese treba razmišljati i o zaštitnim potrebama kada su u pitanju zaštita - ekološki i kulturno-povijesni sustavi vrijednosti u istom prostoru.

Glavni cilj je **izrada modela vrednovanja** postojećeg stanja obalnog pojasa s vidika rekreacijskog sadržaja koji će definirati:

- Kriterije za identifikaciju ključnih problemskih stanja u obalnom pojasu s vidika mogućnosti razvoja maritimne dokolice (rekreacije)
- Kriterije za identifikaciju mogućnosti uređenja obalnog pojasa za potrebe rekreacije na obalnom pojasu u odnosu na potrebe budućih korisnika, njihovih razvojnih i zaštitnih potreba.
- Kriterije za utvrđivanje stanja i smjernica uređenja pojasa morske obale za potrebe maritimne dokolice.

4. POLAZNE OSNOVE

Polazne osnove su svi podaci i informacije koje nam služe za definiranje teorijske temelje i strukturu modela vrednovanja. U tom smislu polazne osnove za ovaj zadatak su:

- Definiranje pojmova morske obale i obalnog pojasa,
- Utvrditi potencijalne pojavne oblike uređenosti obalnog pojasa za potrebe rekreacije (plaže), kao ciljanih, željenih stanja s vidika društvenog, i s njime u vezi turističkog razvojnog interesa
- Mogući oblici rekreacije na obalnom pojasu
- Prihvatni kapacitet plaža
- Predanaliza postojećeg stanja obalnog pojasa Istarske županije u odnosu na prostorno plansku dokumentaciju

4.1. POJAM MORSKE OBALE

Postoji velika raznolikost u definiranju pojma morske obale, što zavisi s kojeg se motrišta gleda na datu fizičku pojavnost. Veliki broj prirodnih, interdisciplinarnih znanosti, od oceanografije i geomorfologije do biologije i geofizike i sl. u zavisnosti o prirodi naučne oblasti ili interesa, svaka od njih ima svojstvenu definiciju morske obale. Isto se tako pojam morske obale različito definira i kod različitih privrednih grana kojima je predmet obrade i/ili resurs.

Tako se definicija obale s vidika geomorfologije ponajviše bavi genezom reljefa obale (marinska erozija, akumulacija, abrazija), njenom strukturom i teksturom (tipovi stijena i sedimenata te njihova granulacija, postanak i sl.), reljefnim oblicima morske obale i dr.

Geografska se pak definicija pojma morske obale u osnovi opredjeljuje u dvije prostorne datosti; *“u užem smislu, granična crta između mora i kopna; u širem smislu, pojas između najnižega stanja oseke i granice do koje dopiru valovi, tj. granični pojas između kopna i mora”*.⁵ Isto tako se u fizičkoj geografiji obala definira kao; *“širi rub koji je geološki modificiran djelovanjem tijela vode u prošlosti i sadašnjosti, a plaža je na rubu obale te predstavlja međuplimum (litoralnu) zonu, fizički prostor između najviše plime i najniže oseke... Obale su generirane utjecajem topografije okolnog krajobraza te izazvane erozijom od vode odnosno valova. Geološki sastav stijena i tla utječe na stvaranje tipa obale.”*⁶

Dakle u kontekstu geografske definicije obale, ona se odnosi na prostor kopna koji je povremeno oplakivan morem, te po obliku odnosno načinu oplakivanja kopnene površine morskom vodom. Smisao je takvog opisa da se naglasi specifičnost litorala - međuprostora između kopna i mora koji je pod utjecajem plime i oseke odnosno utjecaja morskih valova na kopno i opis geneze obale, a slijedom toga posebnost u obradama interesnih naučnih i privrednih oblasti.

Zakonom o prostornom uređenju i gradnji⁷, koji je nedavno prestao važiti⁸, morske plaže su se definirale čl. 53 kako slijedi:

- U ZOP-u se površina za plaže određuje kao uređena i prirodna morska plaža.
- Uređena morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna svima pod jednakim uvjetima

5 Hrvatska enciklopedija, Leksikografskih zavod Miroslav Krleža, Obala, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44524>.

6 Wikipedia, Shore, <http://en.wikipedia.org/wiki/Shore>.

7 Zakon o prostornom uređenju i gradnji, RH (prestao važiti): NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12, 55/12,80/13.

8 Novi zakon o prostornom uređenju (NN 153/13 samo spominje plaže kao *“područja gospodarskog korištenja pomorskog dobra i uređenje plaža”* te se spominje u kontekstu zabrane *“eksploatacije pijeska morskog dna u svrhu uređenja plaža u građevinskom području”*.

s kopnene i morske strane uključivo i osobama smanjene pokretljivosti, većim dijelom uređenog i izmijenjenog prirodnog obilježja, te infrastrukturno i sadržajno (tuševi, kabine i sanitarni uređaji) uređen kopneni prostor neposredno povezan s morem, označen i zaštićen s morske strane.

- Prirodna morska plaža unutar ili izvan naselja je nadzirana i pristupačna s kopnene i/ili morske strane infrastrukturno neopremljena, potpuno očuvanoga zatečenoga prirodnog obilježja.

Iz izloženog je teksta razvidno da se pojam “*plaža*” odnosi samo na uski obalni rub a ne i na pozadinu u kopnenom dijelu.

Morska obala je predmet pažnje i s vidika njenog gospodarskog iskorištavanja te je zato u tom smislu obala definirana kao javno dobro ili pomorsko dobro kako bi se postavili i regulirali odgovarajući uvjeti s njegovim uređenjem i korištenjem.

*“(1) Pomorsko dobro čine unutarne morske vode i teritorijalno more, njihovo dno i podzemlje te kopneni prostor pomorskog dobra, koji čini dio morske obale, a koji je po svojoj prirodi namijenjen općoj upotrebi ili je proglašen takvim, kao i sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje. (2) Kopneni dio pomorskog dobra je dio kopna, koji se proteže od crte srednjih viših visokih voda mora neovisno o širini, ali najmanje šest metara od crte koja je vodoravno udaljena od crte srednjih viših visokih voda, te sve što je s tim dijelom kopna trajno spojeno na površini ili ispod nje i po svojoj prirodi ili namjeni služi korištenju mora za pomorski promet i morski ribolov, te u druge svrhe koje su u vezi s korištenjem mora.”*⁹

U suštini, pojasu morske obale iz prijašnje definicije dodaje se površina čovjekove gospodarske djelatnosti i s tim u vezi rezervatni pojas “*koji je širok najmanje 6 m, od crte koja je vodoravno udaljena od crte srednjih viših visokih voda*”. Osnovni kriterij za drugi dio ove definicije morske obale bio je gospodarske naravi za djelatnosti koje se neposredno služe njome za iskorištavanja mora, kao što su morski ribolov, pomorski promet i za druge svrhe koje su u vezi sa korištenjem mora.

Iz iznesenog se vidi da je zajednički predmet rada osnovnih prirodoslovnih disciplina koje obrađuju morsku obalu, zapravo uski kopneni pojas neposredno pod utjecajem morske vode, što ga razlikuje od podmorja i kopna. Na tim je prostornim elementima dodata dimenzija gospodarskih djelatnosti koje se služe morskom obalom za njeno iskorištavanje kao osnovnim resursom.

Ovaj je kratki pregled korištenja termina morske obale bio potreban da bi se moglo bolje shvatiti da vidik interesa određuje suštinu njene definicije, u odnosu na spoznajni ili procesni ili pak gospodarski karakter, pa se tako otvara i sva njena prostorna i strukturna složenost u odnosu na uporabnu vrijednost.

Predmet interesa obrade u ovom radu je obalni pojas mora u kojem se može odvijati aktivnost rekreacije pa se s turističko-razvojnog vidika može govoriti zapravo o turističkoj dokolici, njenoj inačici - maritimnoj dokolici¹⁰, što uključuje i središnji pojam interesa, “*plaža*”. Ovaj se tip dokolice eksponira u mnogo širem kontekstu sagledavanja i shvaćanja interesa korištenja i zaštite materijalne supstance krajobraznog prostora u obalnom pojasu mora, njegovih karakteristika, zbog potencijalnog korištenja višeslojnih komponenti slobodnog vremena.

⁹ Nacrt prijedloga zakona o pomorskom dobru i morskim lukama, točka 13. Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, svibanj, 2014.

¹⁰ Maritimna dokolica - raznolike komponente korištenja slobodnog vremena u pojasu morske obale.

Osnovna definicija pojma “plaža”¹¹ može se naći u obrazloženju da je ona: “pješčana ili šljunčana obala” te “prostor uz more, rijeku ili jezero uređen za kupanje”¹². Ovoj definiciji se uz osnovnu strukturu dodatno razvija pojam plaže i dodaje još značenje “morska” s namjenom i funkcijama uz more: “Morska plaža je prirodni ili izgrađeni i uređeni kopneni i pripadajući morski prostor pomorskog dobra koji služi za boravak i kupanje te s tim vezane aktivnosti”¹³

Plaže, kao složeni i osjetljivi krajobrazno-prostorni sustavi gdje se odvijaju mnoge aktivnosti, pokazuju se kao jedno od najjemenitijih ekonomskih bogatstva na kojem prosperira maritimni turizam i zato na obalni pojas - plaže treba gledati kao na posebnu društvenu vrijednost i predmet posebne društvene pažnje te se uvodi nužnost upravljanja takvim društvenim bogatstvom.

Upravljanje plažama - “Bilo da se radi o sunčališnim plažama Mediterana, plažama za surfanje u Australiji, zaštićenim plažama u Ujedinenom Kraljevstvu ili divljim dijelovima, od vjetra i valova ogoljelih dina na obali Oregona, plaže spadaju među najomiljenijim ali i jako iskorištavanim i zloupotrijebljanim područjima na svijetu. Kompeticija društvene ili rekreacijske, ekonomske ili pak zaštitne namjene i potrebe mnogih korisnika, čine upravljanje plažama posebno izazovnim i od vitalne važnosti.”¹⁴ i nadalje se u interpretaciji “plaža”, geleda veoma usko¹⁵ što generira ograničenja u planiranju plaža i njihovim upravljanjem.

U tom kontekstu dat je doprinos u kvalitetnom upravljanju plažama u Istarskoj županiji zbog njihove opredijeljene društvene vrijednosti, te se vrše stalna mjerenja kakvoće mora, bilježe se i prate i drugi parametri kvalitete plaže.

“Kakvoća mora na području Istarske županije prati se kontinuirano od 1988. godine. Od 2009. godine kakvoća mora prati se sukladno odredbama Uredbe o kakvoći mora za kupanje (NN 73/08). Geografski položaj i klimatološki uvjeti Istarske županije, s razvedenom obalom duljine od 469,5 km kao i značajnom površinom obalnog mora (20% veća od kopnenog dijela - 3 581 km²), datira orijentiranost Istre u razvoj turističke djelatnosti vezane uz more što nameće i potrebu praćenja kakvoće mora na plažama... Osim toga rezultati ispitivanja koriste priobalnim jedinicama lokalne samouprave u definiranju prioriteta sanacijskih programa, posebno u dijelu kanalizacijskih sustava, a sve u cilju zaštite zdravlja kupaca... Ocjene se određuju na temelju kriterija definiranih Uredbom o kakvoći mora za kupanje (NN 73/08) i EU direktivom o upravljanju kakvoćom vode za kupanje (br. 2006/7/EZ). Županijska skupština jednom godišnje razmatra navedenu problematiku i Zaključkom usvaja Izvještaj o kakvoći mora za kupanje na plažama...”¹⁶ Na internetske stranice Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj¹⁷ s preglednikom se može vidjeti svaka mjerna postaja, broj ispitivanja i ocjena stanja te opremljenost svake plaže s “objektima”: morske barijere, restoran, spasilačka služba, tuš, kabina, sport na vodi, kanta za otpad. To je kvalitetan i pragmatičan instrumentarij za donošenje odluka kako za potrebe lokalne samouprave tako i izrađivače raznih ekološko-zaštitnih studija, planerskih i projektantskih radova, turističke djelatnosti i napose za potrebe samih korisnika plaža prilikom odabira lokacije za kupanje s obzirom na množinu i kvalitetu informacija te laku i brzu dostupnost.

11 Geneza pojma plaža: fr. Plage, lat. plagia: obala, grč. plágios: kos, postrani.

12 Hrvatski jezični portal, Plaža, hjp.novi-liber.hr.

13 Nacrt prijedloga zakona o pomorskom dobru i morskim lukama, čl. 6. Ministarstvo pomorstva, prometa i infrastrukture, svibanj, 2014.

14 Allan Williams and Anton Micallef with contributors; Beach Management, Principles & practice, Earthscan publishing for a sustainable future. Pb. 978-1-84407-435-8, London, svibanj 2009.

15 Linee guida per la gestione integrata delle spiagge, 2013g. Definizione di spiaggia (Eleonora Manca e V. Pascucci), http://www.sardegnambiente.it/documenti/23_217_20131219102922.pdf.

16 Kakvoća mora na plažama, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=196>

17 Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, <http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoća>

Da bi se poduprlo kvalitetno upravljanje plažama postavljen je internacionalni program “Plava zastava” kojim se utvrđuje kvaliteta upravljanja plažama. Plava zastava za plaže i marine je međunarodni ekološki program zaštite okoliša mora i priobalja, čiji je prvenstveni cilj održivo upravljanje i gospodarenje morem i obalnim pojasom.

Kriteriji plave zastave za plaže¹⁸ se odnose na: “*odgoj i obrazovanje za okoliš te informiranje javnost*”; gdje se informiraju korisnici plaže o aktivnostima odgoja i obrazovanja, o kvaliteti vode za kupanje, o lokalnim ekosustavima i osjetljivim prirodnim sustavima, o sadržajima na plaži, o pravilima ponašanja i propisima za korištenje plaže i sl. “*Kvaliteta vode*”; tu se koncesionar obvezuje na sustavnu kontrolu i održavanje određene kakvoće mora na plažama. “*Upravljanje okolišem*”; odnose se na sanitarnu i komunalnu čistoću, komunalni red, da je to uređena a ne divlja plaža, opremljenost plaže, nadzor i sl. “*Sigurnost i usluge*”; obveza sigurnosnih mjera, spasilačke aktivnosti, sigurnost od ekoloških nesreća, briga o potrebama osoba s invaliditetom i smanjene pokretljivosti, dostupnost pitke vode i sl.

Analizirajući postavljene kriterije i rezultate na terenu, osim nužne sanitarne čistoće prostora i određene sigurnosti, ovim se programom ne ocjenjuje njena prostorno-funkcionalna niti estetska ili bilo koja karakteristika privlačnosti niti se prepoznaju one kvalitete plaža prirodnog i/ili kulturnog karaktera koje zbog svojih iznimnih ili rijetkih krajobrazno-prostornih pojava posjeduju poseban turistički atrakt i često su ikona maritimnog turizma naše obale poput plaža u park-šumi Punta Corrente kraj Rovinja ili na Rtu Kamenjak u Općini Medulin te mnogobrojne prirodne plaže naših otoka i dr.

Za suvremeni pojam plaže, koja objedinjuje kako prirodoslovnu, spoznajno-procesnu narav definicije obale, integrira još i razvojno rekreativne i zaštitne interese u njenu strukturu, te se može citirati naredna opća definicija plaže: “*Plaža je geomorfološka struktura uz obalu oceana, mora, jezera ili rijeke. Ona se obično sastoji od ostataka čestica stijena, šljunka, pijeska, terigenog mulja i sl. Čestice kao sastavni dio strukture plaže povremeno su biološkog porijekla kao što su školjke mekušci ili koraljne alge. Neke plaže su opremljene infrastrukturom kao što je to spasioc na plaži, svlačionice, tuševi i sl. One mogu imati još i ugostiteljske objekte (u odmaralištima, kampovima, hotelima i restoranima) ili su pak smješteni u njihovoj blizini. Divlje plaže su poznate kao nerazvijene ili pak neotkrivene plaže i nisu uređene. Divlja plaža može biti cijenjena zbog svoje netaknute ljepote i očuvane prirode. Plaže se uobičajeno javljaju u područjima uz obalu gdje se pod utjecajem valova ili antropogenim utjecajem deponira i prerađuje sediment.*”¹⁹

Za prilike istočno-jadranske obale, dakle i obalnog pojasa istarske obale, s razvojnog vidika, prostor u kojem se odvija aktivnost turističke dokolice uz morsku obalu je temeljna materijalna supstanca ili resurs za rast i razvoj turističke privrede. Obalni prostor ima svojstvene karakteristike kako geološko-litološke naravi i reljefa tako i vegetacijskog pokrova te ne manje važno i s značajnim je utjecajem čovjekova aktivnost s bogatom ostavštinom graditeljske baštine i velikom kulturnom preobrazbom krajobraznog prostora koja je značajno utkana u obalnom pojasu i markantno je obilježila njegovu sliku što je još u mediteranskim okvirima očuvana posebnost s turističko razvojnog vidika.

Zbog tako velike raščlanjenosti obalnog ruba i njegovog prirodnog i kulturnog bogatstva koji privlači veliku turističku pažnju za turističku dokolicu s velikim potencijalima kako na samoj obali ali i u njenoj neposrednoj pozadini u ovom se radu za takav rekreacijski potencijal plaža koristi još i termin “*plažni parkovi*” kada se radi o kompleksnijim i integralnim plažnim sustavima s značajnim prisustvom “*zelene*” komponente.

18 Udruga lijepa naša, Kriteriji plave zastave za plaže, http://www lijepa-nasa.hr/images/datoteke/pz2013_kriteriji_plaze.pdf

19 Wikipedia, Beach, <http://en.wikipedia.org/wiki/Beach#Today>

Zbog same prirode aktivnosti rekreacije i prostorne strukture morske obale u kojoj se ona odvija te s planerskog usmjerenja ovog rada, pod pojmom “*plaža*” podrazumijevamo da njen osnovni prostorni supstrat čine kompleksni sustavi krajobrazno-prostornih vrijednosti u različitim stanjima uređenosti i integrirani u prostorno-funkcionalnu cjelinu obalnih sustava za potrebe korisnika turističke dokolice²⁰. Ta problematika zadire od turističko-gospodarskih i rekreacijskih do socijalnih, kulturnih, ekološko-zaštitnih i dr. potreba i implikacija i zato je ona u daljnjem radu sagledavana kao predmet rada planerske sfere koja objedinjuje, obrađuje i usklađuje sve različitosti društvenih interesa te utvrđuje buduću namjenu, prostornu rasprostranjenost, tip i stupanj uređenosti, režime i dr. za maritimnu dokolicu (plaže i/ili plažne parkove) u datom prostoru morske obale.

To neminovno uključuje:

- Dobro poznavanje dubine i opsega interesa/potreba turističke dokolice u pojasu morske obale.
- Svestranije vrijednosno poznavanje prostornog sustava morske sredine, obale i kopna ponad obale do kuda dopire interes u vidu potencijala za uređenje prostora za potrebe turističke (maritimne) dokolice s mogućnostima integriranja / ograničenjima ranjivih prirodno-zaštitnih i kulturnih vrijednosti u prostoru.

Velika složenost problematike interesa razvoja i zaštite uz kompeticiju raznovrsnih aktivnosti u datom prostoru implicira to da se prostorna i sadržajna dimenzija rekreacije na morskoj obali, njenim plažama, odnosno plažnim parkovima treba obrađivati fleksibilnije i s više vidika.

Zbog uglavnom subjektivne naravi pojma društvenih vrijednosti morske obale, planerski postupak adekvatno rješava i usklađuje različite interese u datom prostoru, pa ovaj rad treba promatrati s vidika planerske, usmjeravajuće uloge i funkcije.

Plaža, njena definicija, uloga i funkcija, dubina prostiranja, sustavi vrijednosti za potrebe turističke (maritimne) dokolice podložni su promjenama s obzirom na promijenljivost interesa i potreba društvenih zajednica, grupa i pojedinaca a što se odnosi na shvaćanje društvene dobrobiti u datoj prostorno/vremenskoj dimenziji i društvenoj sredini.

4.2. POJAM OBALNOG POJASA

Predmet su ovog rada, s planerskog vidika, određeni tip zemljine površine u pojasu morske obale koju čine prirodne, semiprirodne i građene krajobrazno-prostorne strukture; geomorfološke, hidrogeografske, ekološke, prirodno-zaštitne, graditeljske i kulturno-povijesne i sl. s vidika interesa turističko-gospodarske, rekreacijske, socijalne i sl. naravi. One su međuzavisno povezane i tvore veće ili manje potencijale za uređenje prostora za potrebe rekreacije (dokolice) u obalnom pojasu.

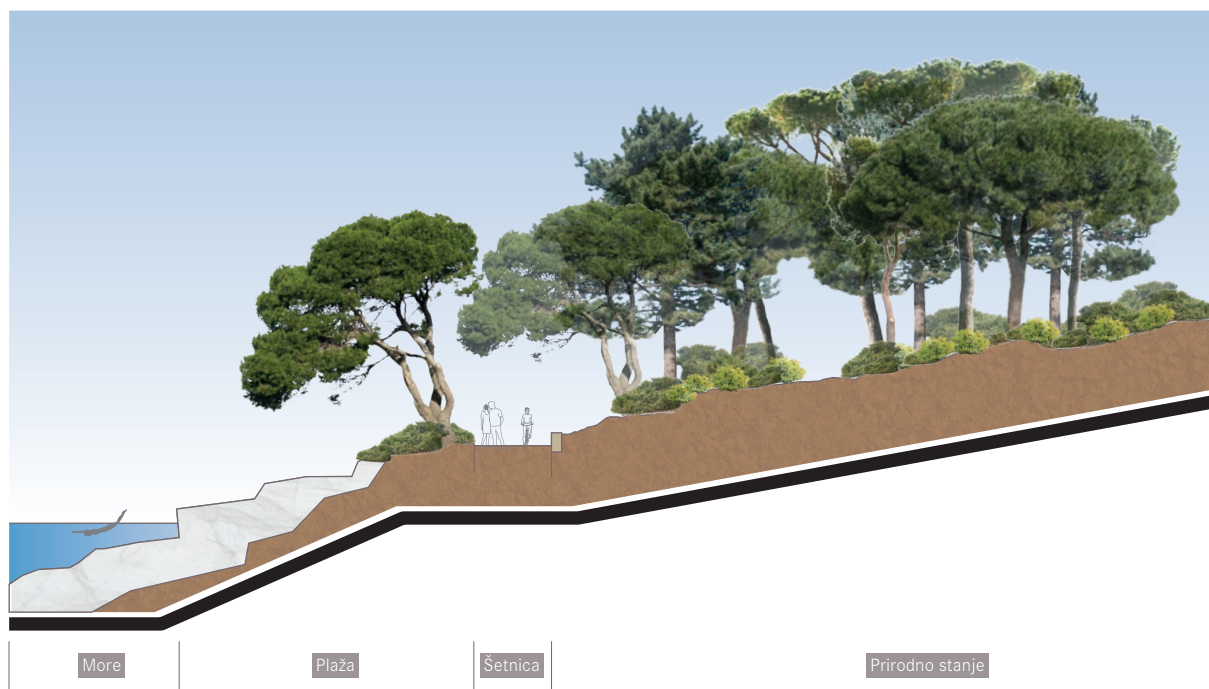
Granice prostiranja obalnog pojasa s vidika turističke (maritimne) dokolice sežu tamo gdje značajniji međudnosi potreba i interesa s jedne i raspoloživih resursa i mogućnosti s druge strane prestaju.

Uključivanje mora i podmorja s bogatstvom prirodnih pojava i procesa s građenim strukturama je nužno pošto imaju direktne implikacije na veće ili manje potencijale i ograničenja za odvijanje turističke (maritimne) dokolice u morskoj sredini i važnosti njene funkcionalno-prostorne organizacije.

²⁰ Bartoluci, Mato: Zbornik radova; “...Kvalitativno korištenje slobodnog vremena u turizmu zbiva su u sferi turističke dokolice. Razlika između slobodnog vremena i dokolice nalazi se u kvalitativno, produktivno provedenom slobodnom vremenu. Aktivno provođenje slobodnog vremena ima funkcionalni cilj održavanja psihofizičkog zdravlja, kao i podizanja razine kvalitete života te ga smatramo bitnim doprinosom dobrobiti (well-being) života...”, <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=388230>.

Slika 3: Primjer obalnog pojasa u semiprirodnim i prirodnim sredinama.

U zaključku se može reći da je pojas morske obale, s prostorno - planerskog vidika turističke (maritimne) dokolice, onaj integralni dio kopna, mora i podmorja koji se utvrđuje putem identifikacije i interpretacije opsega međuzavisnih složenih prirodnih i antropogenih prostornih karakteristika koje se pokazuju kao svejevrni razvojni potencijal za dokolicu te predmet zaštitnih i drugih razvojnih interesa u određenoj društvenoj zajednici. Usklađenjem ova dva krajnja interesa odlučujuće se utječe i na definiranje dubine pojasa morske obale kao predmeta rada za planiranje turističke (maritimne) dokolice. To je promjenljiva veličina, jer su vrijednosti subjektivne prirode pošto ovise o interesima i željama društvenih zajednica ili pojedinaca i zbog toga su subjektivne i nestalne veličine.

Za potrebe daljnjeg strateškog planiranja turističke (maritimne) dokolice, sintetizacija i sistematizacija karakteristika pojasa morske obale izvršena je u pogledu:

- Suvremenih razvojnih interesa turističke (maritimne) dokolice koje se odnose na potrebe kvalitetnijih aktivnosti i prostornih struktura u obalnom pojasu, potrebe adaptacije postojećih građanih struktura, sanacije građanih dijelova prostora i njihovog prijelaza do meliorativnih zahvata dijelova oštećenih i degradiranih semiprirodnih i prirodnih stanja.
- Karakteristika morske sredine, obale i kopnenog pojasa koji su preuzeti iz različitih prirodoslovnih i srodnih disciplina te urbanističkih i graditeljskih djelatnosti s vidika potreba i interesa korisnika turističke (maritimne) dokolice, kao njihov temeljni razvojni potencijal.
- Konfliktna stanja koja generira turistička (maritima) dokolica i potrebe zaštite/očuvanja krajobrazno-prostornih vrijednosti sežu i u vrste rijetkih i izuzetnih staništa, zaštićenih prirodnih sustava, ekološke raznolikosti, kako morske sredine tako i kopna i njihovih prijelaza te krajobrazno-kulturnih i vrijednosti. To je svojstveni potencijal za posebne rekreativne i spoznajne aktivnosti, što sve čini osjetljivom i vrijednom supstancom u kojoj se odvija turistička (maritima) dokolica.

Obalni se pojas tako pojavljuje kao ona prostorna supstanca koja je predmet ocjene potencijala/ interesa za veoma širok raspon korištenja u sferi maritimne dokolice i s druge strane predmet zaštitnih i drugih konkurirajućih razvojnih interesa.

4.3. POJAVNI OBLICI PLAŽA

Prilikom sistematizacije potencijalnih pojava oblika uređenosti pojasa morske obale, dakle planiranih uzoraka njenog uređenja za potrebe turističke maritimne dokolice, pošlo se od iskustva i primjene osnovnih načela na našoj obali²¹, u mediteranskom bazenu²² i šire²³. Tako se moglo imati uvida u kriterije koji su bili polazna osnova za sistematizaciju u različite tipove plaže za potrebe da se s njima upravlja. Pošto se uglavnom radi o upravljanju obalama i plažama, a ovaj se rad ne bavi upravljenjem niti brendiranjem plaža, već utvrđivanjem planersko-programskog alata za pristup strateškog planiranja sa smjernicama za uređenje pojasa morske obale s vidika potreba turističke dokolice.

Tim slijedom, zbog svijesti o jedinstvenosti i jednkrotosti obale za njeno uravnoteženo korištenje i potreba držanja načela održivosti, gdje se razvojno-ekonomski vidik, socijalne potrebe i interesi zaštite prirodnog i kulturnog u prostoru trebaju jednakovrijedno ocjenjivati i uvažavati tako da obala bude bogato raščlanjena od posve uređenih do posve prirodnih stanja i u isprepletenim formama. Pritom treba imati na umu da čovjek racionalnim razvojnim planiranjem i proaktivnim zaštitnim zahvatima može poduprijeti procese bržeg razvoja složenih i bogatih ekosustava i njihove zaštite te boljeg očuvanja kulturno-povijesne baštine.

U tom se prostoru pojavljuju potencijali za niz raznovrsnih stanja uređenosti obalnog pojasa s vidika maritimne dokolice. To su od gradskih kupališta, uređenih i opremljenih plaža i plažnih parkova u urbanim te semiurbanim područjima i turističkim resortima do niza djelimično uređenih i kulturnih uzoraka krajobraznog prostora, kultiviranih obalnih predjela te do isprepletenih prijelaza semiprirodnih i prirodnih obalnih pojaseva:

1. URBANA SREDINA (Obalni pojas u urbanim dijelovima grada / naselja ili njihovoj neposrednoj blizini)

- Gradsko kupalište.
- Urbana plaža.
- Gradska plaža /plažni park.
- Plaža u kultiviranom/kulturnom te semiprirodnom/prirodnom stanju.

21 Katja Sošić et al. Obalna šetnica Umaga; Studio-KAPPO, Rovinj, 2005., / Dragan Magaš et al. 1000 Hrvatskih plaža jadranske morske zvijezde Kvarnera, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija 2013. / M, Kovačić, S. Favro, M. Perišić; The issue of costal Zone management in Croatia - Beach managing; *Academica turistica*, Year 3, No. 1-2, 2010.

22 E. Ariza; An analysis of beach management framework in Spain. Study case: Catalanian coast; Springer Science+Business media B.V. 2010. / E. Farne; B. Fucci; *Nuovi paesaggi costieri*; Regione Emilia -Romagna, 2007.

23 M. shallenberger et all. California Coastal Commissioners; California Coastal Comission Strategic Plan 2013 - 2018. State of california-natural resources Agency; San Francisco, CA, 2013.

2. TURISTIČKI RESORT (Hotel, turističko naselje, kamp u obalnom pojasu i neposrednom zaleđu ili susjedstvu plaže i/ili plažnih parkova s kojima tvori prostorno-funkcionalnu cjelinu)

- Kupalište resorta.
- Plaža / plažni park resorta.
- Plaža u semiprirodnom i prirodnom stanju u susjedstvu t. resorta.

3. SEMIPRIRODNI I PRIRODNI DIJELOVI OBALE (Dijelovi obale udaljeni od naseljenih mjesta)

- Plaža u semiprirodnom i prirodnom stanju.

Tematska opredjeljenja svake plaže trebaju imati svojstvenu programsku raznovrsnost i doživljajnu ponudu sadržaja, te zasebnu percepcijski ugodnu i prepoznatljivu krajobrazno-prostornu fizionomiju i adekvatno integriranu u prostorno-funkcionalnu organizaciju sadržaja gradova, naseljenih mjesta, turističkih resorta do manjih turističkih objekata kao i u semiprirodnoj i prirodnoj sredini.

Uređene plaže s obalnim šetnicama čine markantno oblikovani waterfront s čime trebaju činiti poseban doprinos u gradnji slike grada, naselja i turističkog resorta. Treba nastojati da se socijalno obogati sredina i unese dimenzije kulturnog i ekološki skladnog od prirodnih sustava do samih središta gradova, naselja i turističkih resorta.

4.3.1. URBANA SREDINA

Obalni pojas u gradovima, naseljima i dijelovima naselja koji sežu do morske obale odnosno do njenog neposrednog zaleđa, sve u okvirima granice građevinskog područja²⁴.

4.3.1.1. GRADSKO KUPALIŠTE

S obzirom na to da se u planerskoj sferi nailazi na mješanje pojmova kupališta i plaže prilikom njihovog korištenja te nema jasnog opredjeljenja između njih i slijedom toga nedorečene su i često neadekvatne namjene u prostornim planovima. S time u vezi su i zaborav te pojave nemarnog odnosa prema starim kupalištima kao nasljeđenoj kulturnoj baštini i važnom razvojnom potencijalu i pojave šteta do njihove degradacije i nestajanja.

S druge pak strane postoje potrebe za ostvarenjem suvremenih gradskih kupališta. Često se zbog nedefiniranih pojmova stvaraju formalna ograničenja i zato je potrebno jasnije vršiti distinkciju ta dva pojma, artikulirati njihovu važnost, potrebu, te prostorno-funkcionalnu i sadržajnu komponentu, što je važno iz dva razloga:

1. Zbog bogate kulturne baštine tradicionalnih kupališta koju Istra i naša jadranska obala ima, a što sve čini veliku resursnu vrijednost turističkih mjesta dajući im kulturnu, sadržajnu, socijalnu i percepcijsku prostornu posebnost. Iz tog razloga proizlazi nužnost pažljivog čuvanja takve kulturno-povijesne vrijednosti i proaktivnog odnosa prilikom njihove adaptacije, rekonstrukcije ili sl. aktivnosti usklađujući ih s potrebama današnjih generacija.
2. Zbog bolje i bogatije sadržajne distribucije i prostorno funkcionalne organizacije dokolice u prostoru morske obale, daje se tako i posebna važnost gradskom kupalištu kao javnom, središnjem i

²⁴ "građevinsko područje" je područje određeno prostornim planom na kojemu je izgrađeno naselje i područje planirano za uređenje, razvoj i proširenje naselja, a sastoji se od građevinskog područja naselja, izdvojenog dijela građevinskog područja naselja i izdvojenog građevinskog područja izvan naselja.

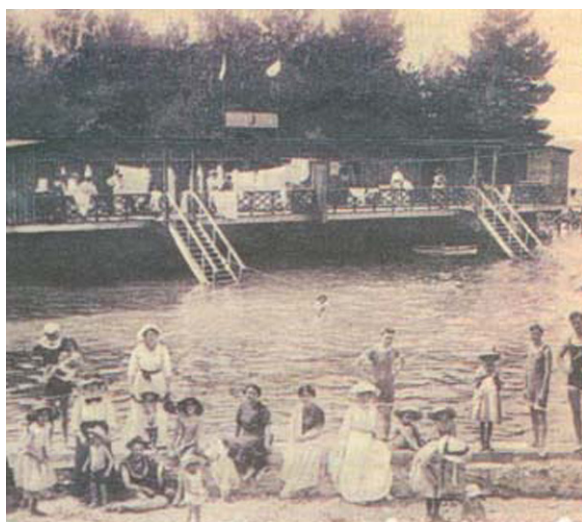

posebnom mjestu za dokolicu prije svega građana i turista.

Preteča kupalištima koje danas poznajemo su “*rimске terme*” iz antike²⁵. U Europi se prve kupališne strukture počinju širiti na morskim plažama tokom 19 st. (mondeni Monaco, Venecija-Lido, Pula-Brioni,...). Prva gradska kupališta koja se pojavljuju kod nas imala su snažan rekreativni i socijalni karakter kao mjesto susreta i upoznavanja, rekreacije i važnu ulogu u počecima razvoja turizma.

Osnovna im je karakteristika bila u značajnom građevinskom sklopu koji je u pravilu bio lociran na samoj obali i dijelom u moru sa snažnom ulogom na formiranje markantne slike obalne fronte (waterfront). Služio je za ugostiteljske, sanitarne i rekreacijske potrebe, opskrbljen kabinama za osobne stvari i presvlačenje te objektima za pohranu opreme za plažu. Bile su tu i građene adekvatne terase uz ugostiteljske sadržaje često sa strehama, plohama za sunčanje, rotone za ples te uređeni ulasci u more sa i bez stepeništa, male skakaonice i sl. u kasnijim su fazama objekti imali većinom kružne forme s dijelovima objekta na stupovima s natkrivenim terasama uz samo more gdje je ravni krov često služio kao terasa za sunčanje.

Slika 4: Porečko kupalište “*Bagno Parentino*”

Slika 5: Opatijsko kupalište “*Slatina*”

Gradsko kupalište s pridjevom “*gradsko*” pojavljuje se na Delti - Rijeka još 1926g kao “*Gracko kupalište*”²⁶ Kod nas se prva gradska kupališta pojavljuju od kraja druge polovice XIX st. Radi kulturne memorije na vrijedne građevine i za poticaj za nova rješenja koja bi trebala generirati veću društvenu dobrobit nego riješenja plaža u zadnjih pola stoljeća, od važnosti je spomenuti: u Poreču: kupalište “*Bagno Parentino*”²⁷ uređeno 1895 na otoku sv. Nikola i potom nešto kasnije “*Bagno Riviera*”²⁸, U Rovinju; “*Bagni Roman*” kasnije “*Moulen Rouge*” te danas plaža “*Lone*” i “*Bagni Novi*” (nedovršen iz 20-tih godina prošlog stoljeća), danas “*Delfin*”, u Puli; kupalište na Valkanama²⁹ - “*Bagni Marina Valcane*” (1914) i kupalište Stoja “*Bagni Stoa*” iz 30-tih godina.

25 http://it.wikipedia.org/wiki/Stabilimento_balneare. To su bile građevine koje su se pojavile u rimskom carstvu u II st. prije n.e. s objektima higijensko-sanitarnih funkcija - javna kupališta sa slobodnim, javnim pristupom bez obzira na društvenu klasu. To je bilo mjesto susreta, socijalizacije, relaksa i za odvijanje aktivne rekreacije.

26 Gracko kupalište, Mirta Celigoj, <http://www.pfri.uniri.hr/plima/plima7/gracko.htm>

27 Goran Prodan; Glas Istre, “Nemar komunalaca prema porečkom gradskom kupalištu”, 12.07.2006.

28 ibidem

29 Pula: Valkane i ovog ljeta otrcane, Glas Istre, N. Softić, http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/pula-valkane-i-ovog-ljeta-otrcane-385069

Definicija gradskog kupališta za potrebe dokolice uz obalu se kao planerska kategorija u dostupnoj literaturi pojavljuje s veoma ograničenim sadržajem: “Kupalište je turistička struktura locirana na plaži, čvrste konstrukcije i koja služi za ugostiteljske i druge usluge kupaća”³⁰.

Gradsko kupalište je središnje mjesto maritimne dokolice³¹ građana i turista u gradskoj sredini ili naselju koja se odvija uz morsku obalu i integralni je dio gradske sredine i funkcija dnevnog boravka grada. Ona u mjestima s turističkom tradicijom uglavnom predstavlja ikonu ljetne rekreacije i socijalizacije u urbanoj sredini, svojstvenog identiteta, kvalitete i posebnog generacijskog pamćenja s kojom građani i gosti identificiraju pripadnost jer je “domaća”. Kao takvo ima značajnu ulogu u turističkom razvoju lokalnih vrijednosti, mjestu susreta i komunikaciji turista i domaćih ljudi, u rekreaciji, ekonomskoj i socijalnoj dobrobiti, u sanaciji i uređenju obalne fronte (waterfront), generiranju vrijednosti i potencijala za nove aktivnosti u susjedstvu te stvaranju prepoznatljive slike grada - identiteta mjesta. Značajna je po kriteriju posebnosti i privlačnosti ali ne nužno i po veličini, dimenzijama površine, količini i raznolikosti sadržaja aktivnosti na moru i kopnu.

Obala je posve izgrađena i uređena s građenim strukturama različite namjene, i oblika kako u moru tako i na kopnenom dijelu te skladno prostorno-funkcionalnim potrebama i mogućnostima integrirana s urbanim i/ili drugim prostornim sadržajima tvoreći uređeni gradski okoliš.

Po sadržajnoj komponenti na gradskom se kupalištu uglavnom nalazi veći čvrsti ili pak složeni montažni objekt integriran fizički i aktivnostima u sustav grada/naselja s funkcijama usluga hrane i pića te bogatijim³² zabavnim programima uz osiguranje prostora za adekvatne servise i opremu. Zadovoljiti treba određeni raspon potreba korisnika za aktivnosti u moru do pasivne i aktivne rekreacije i zabave na kopnu³³ s adekvatno uređenim površinama/objektima i opremom te sigurnosnim mjerama³⁴. Pristupi moraju biti sigurni i lako dostupni, a ulaz slobodan pošto se radi o javnom gradskom prostoru.

Kod sanacije, adaptacije, rekonstrukcije i/ili revitalizacije postojećih starih gradskih kupališta važno je proaktivno razmišljanje u smjeru prilagodbe u odnosu na suvremene potrebe dokolice sadašnjih generacija. Pritom treba posvetiti pažnju na očuvanje i/ili interpretaciju kulturnih vrijednosti suvremenim oblikovnim jezikom za artefakte koji artikuliraju jedno prepoznatljivo vremensko razdoblje, dajući tako kupalištu poseban kulturno-povijesni šarm i prostornu prepoznatljivost. Ovakvim se zahvatima obogaćuje i neposredno susjedstvo isto kao i u izgrađenim dijelovima grada. Obalna šetnica ima višeslojnu ulogu i nezaobilazna je prostorno-funkcionalna struktura kupališta s multipliktivnim urbanim, ekonomskim, socijalnim, rekreativnim, estetskim i drugim efektima.

U izgrađenim dijelovima grada ili naselja, zapušteni urbani ambijent se može sanirati uređenjem u novo gradsko kupalište koje sadržajima i oblikovanjem dato obalno područje grada ili naselja dovodi na bogatiju i višu razinu sadržajno-doživljajne vrijednosti s mogućnostima dano-noćnih aktivnosti. U neposrednom urbanom tkivu-susjedstvu, sa svojstvenim prostornim potencijalima, ostvaraju se mogućnosti otvaranja dodatnih komplementarnih aktivnosti u sferi ugostiteljstva, trgovine, obrta, servisa i sl., nova radna mjesta te veći uređeniji urbani prostor. Često se radi o prostoru morske obale različite dužine i širine

³⁰ Wikipedia, Stabilimento balneare, http://it.wikipedia.org/wiki/Stabilimento_balneare

³¹ Maritima dokolica - raznolike komponente korištenja slobodnog vremena u pojasu morske obale

³² Po kriteriju kvalitete; posebnosti, rijetkosti, izuzetnosti, lokalnoj vrijednosti i sl.

³³ Nije nužno potreban veliki broj sportsko-rekreativnih objekata već njihova kvaliteta i zadovoljenje interesa većine i/ili specifičnih korisnika i sl.

³⁴ Čuvar plaže, spasilac, “banjin” s ulogom i “redara” na kupalištu te obučena osoba (moguće mjesto za pohranu osnovnog inventara za hitnu pomoć s obučenom osobom za davanje nužne prve pomoći.

te neposrednog izgrađenog zaleđa, gdje su prostorne mogućnosti za razvoj kupališta više ili manje ponekad ograničavajuće (vlasništvo, izgrađenost, prometna ograničenja i sl.). Obalna je šetnica važna kao integrativni prostorni element koja povezuje kupalište s ostalim funkcijama grada u neposrednom susjedstvu i dalje s drugim sadržajima u prostoru.

U semi urbanim, degradiranim i zapuštenim dijelovima grada ili naselja uređenjem novog gradskog kupališta vrši se oblik sanacije područja i oblikovanje novog i produktivnog gradskog sadržaja, uređenog s privlačnom doživljajnom ponudom kojom se povećava kvaliteta turističke dokolice i raznolikost ambijentalne slike mjesta i s time u vezi vrijednost okolnog boravišnog prostora. Otvaraju se tako oko kupališta novi potencijali za komplementarne djelatnosti o kojima treba pravovremeno voditi računa prilikom planiranja kupališta u okvirima planiranja društveno-ekonomskog razvoja grada/naselja. Uz proširenje programskih sadržaja kupališta pojavljuje se uređena i markantna obalna šetnica kao nedjeljiv prostorni sadržaj obale gradske i/ili prigradske sredine odnosno naselja. Osnovna joj je funkcija u gradnji prepoznatljive obalne fronte (waterfront), te se uz nju najčešće sanira i uređuje obalni pojas za maritimnu dokolicu i povezuje gradsko kupalište s drugim gradskim funkcijama u cjelovit doživljajni prostor turističke dokolice.

4.3.1.2. URBANA PLAŽA

Da bi se mogla ocijeniti važnost i mogućnost uređenja urbanih plaža u našim mjestima potrebno je sagledati razloge nastajanja i uređenja te njihovu ulogu i funkciju u urbanim sredinama. Urbana plaža^{35, 36} ili gradska plaža, a ponekad s nazivom i “*plažni klub*”, od urbanista je definirana kao “*artificijelni okoliš u urbanom okruženju koji simulira javnu plažnu frontu putem korištenja vodenih motivacija, pijeska, suncobrana, ležaljki i sjedećih elemenata i sl. urbane opreme*”. To ne uključuje kupanje niti aktivnosti uz prirodnu obalu koja omogućuje ulazak u vodu. Dakle, to nije prirodna plaža, već se to događa u gradskom, često manjem području koje nije neposredno uz plažu.

Ključna je točka urbane plaže iznenaditi i oduševiti stanovnike grada i turiste umetanjem plažne scenografije i atmosfere u urbano tkivo koje bi inače bilo tipična i manje zanimljiva slika gradske sredine. Postoje mnoge varijacije urbanih plaža što zavisi o prostornim mogućnostima. One se nalaze uz pješačke koridore, šetnice, na gradskim trgovima ili drugim prostorima dalje od vode. Urbana plaža može biti sezonska instalacija postavljena preko kolnika pješačke ulice, na parkiralištu ili pak na nekom trgu ili zapuštenoj gradskoj sredini, kao privremena ili trajna konstrukcija ili sadržaj. To nije nužno javna površina, iako je uvijek otvorena za javnost. Mnoge urbane plaže uključuju vodene motivacije u prostoru kao vodoskoke različitog dizajna, visine i funkcije, plitke bazene i/ili objekte za zamagljivanje - hlađenje zraka. Neke urbane plaže su opremljene objektima za zabavu, hranu i piće. Neke uključuju i manje sportske sadržaje u takve prostore poput odbojke na pijesku.

35 Wikipedia, Urban Beach, http://en.wikipedia.org/wiki/Urban_beach

36 Dawn Denmar, What is an Urban Beach: April 22, 2010, <http://www.livingspace360.com/index.php/what-is-an-urban-beach-2-14055/#sourcesAndCitations>

Slika 6: Primjer urbane plaže

Slika 7: Primjer urbane plaže

Većina urbanih plaža su dizajnirane s ciljem atrakcije za opću populaciju, od obitelji do mladih i starijih građana. Unatoč nedostatku prostora za kupanje, kupaći se kostimi obično koriste uz uobičajenu odjeću i u većim urbanim centrima. Popularnost urbanih plaža je porasla početkom 21. stoljeća kao koncept koji je zagovaran od urbanista, krajobraznih arhitekata i lokalnih političara.

Prema definiciji Wikipedije, ono što čini urbanu plažu je *“prostor koji uključuje intelektualno, umjetnički ili kulturno sofisticirane značajke vode - vodene motivacije, koja čini istovremeno i prostor za vodene igre i atmosferu plaže, a nalazi se unutar značajnog područja grada obogaćujući tako njegovu kulturnu ili umjetničku sliku”*. Tipično područje urbane plaže sadrži prostore za odmor, osvježanje pićem i hranom, sunčanje, igru s vodom i opuštanje, organizaciju glazbeno-scenskih i video eventa, ali ima i snažnu tendenciju biti značajan krajobrazno-arhitektonski simbol (landmark) grada.

Urbana plaža kao uređena površina ima brzo rastući trend u europskim gradovima za opuštanje i odmor u prostoru koji dočarava atmosferu na plaži i pruža atrakcije dokolice. Ona bi u našim gradovima, u uvjetima manjih i ograničenih površina, bila određena prostorno-rekreativna inovacija a mogla bi se koristiti za brže sanacije i uređenja zanemarenih kutaka grada s obzirom na manje investicije i moguće javno/privatno partnerstvo. Uz to, u neposrednom susjedstvu se oko takve atraktivno uređene zone pojavljuju interesi za uređenjem uslužnih objekata različitog tipa i dodatno uređuje/opterećuje prostor. Pošto su to urbani sadržaji za koje nemamo neposrednog iskustva, potrebno je prije svega sagledati potrebe, mogućnosti i možebitne implikacije; socijalne naravi od mogućeg zapošljavanja i uređenja nekog zapuštenog dijela grada do remećenja reda i mira, prepreka u komunikacijama, konkurencija susjedstvu, umnožavanje sadržaja iz obližnjih plaža i sl.

4.3.1.3. GRADSKA PLAŽA / PLAŽNI PARK

Skoro pak svaka gradska plaža u našim prostorima ima svojstvenu genezu, razloge nastanka. Prije svega su to bila mjesta u ili pored urbane sredine, uključujući i obližnje otoka (Sv. Nikola u Poreču, Katarina u Rovinju, Fratarski u Puli i dr.), u blizini mjesta boravka građana a koje su imale prirodno ugodne fizičke strukture obale za aktivnosti kupanja i sunčanja, bile su javne, bez ograničenja pristupa/ulaza. Do polovine prošlog stoljeća kupanje se katkad odvijalo i u skoro svim gradskim lukama, što ne treba smetnuti s uma jer se radi o potencijalnom atraktu u situacijama revitalizacije objekata u obalnom pojasu gradske sredine gdje su i mogući zahvati uređenja neposrednih dijelova obale za potrebe plaže,

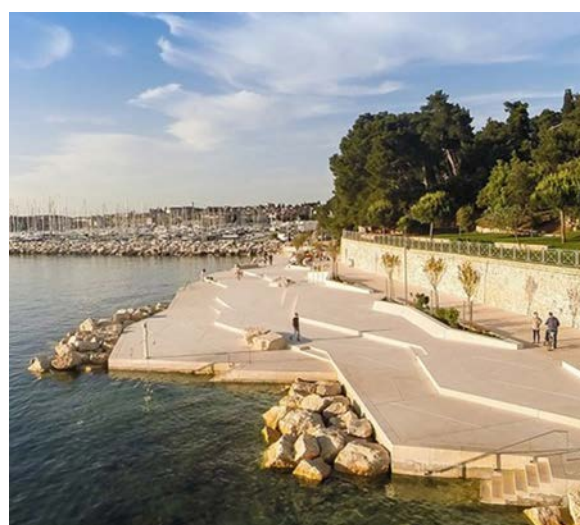

s obzirom na sve bolju kvalitetu mora u mnogim našim lukama.

Snažan je rast potreba uređenih plaža u gradskim sredinama³⁷ nastao s razvojem turizma od 60-tih godina prošlog stoljeća. Tada je nastao problem manjka kapaciteta za gradske plaže s nedostatnim primjerenim ulascima u more te lošim i nedovoljno adekvatnih plošnih struktura za sunčanje. Potom, u dugom nizu godina dešavali su se razni spontani (divlji) zahvati adaptacija i širenja sunčališta te poboljšanja ulazaka u more uz raznovrsnu komunalnu opremu (tuševi, klupe i sl.) i pratećim uslužnim objektima pretežito bespravno izgrađenih, što je najčešće rezultiralo neuglednim i neatraktivnim a ponekad i zapuštenim plažama.

Slika 8: Primjer gradske plaže/plažnog parka

Slika 9: Primjer gradske plaže

Gradska plaža je važno mjesto za raznoliko korištenje slobodnog vremena građana i turista u uređenom pojasu morske obale gradske sredine ili naselja. Obalni je pojas pretežito uređen i preoblikovan skladno prostorno funkcionalnim potrebama i mogućnostima prostora, u raznim oblicima i intenzitetu kako u moru tako i na obali te u pozadini na sekundarnoj plaži.

Po sadržaju ona ima sličnosti s gradskim kupalištem i češće je većih dimenzija od kupališta. Od njega se po opremljenosti razlikuje u tome što može imati, u odnosu na željeno brendiranje, širi raspon mogućnosti izbora za smještaj uslužnih, rekreativnih, zabavnih, servisnih i drugih sadržaja te sukladno tome objekti mogu biti čvrste ili češće fleksibilne montažne konstrukcije zbog sve brže promijenljivosti interesa/potreba turističke dokolice često³⁸ zbog fleksibilnijih mogućnosti³⁹ bolje odgovaraju svrsi nego čvrsti objekti. U osnovi površina gradske plaže je veća od kupališta, jer ima u načelu više slobodnog prostora za širenje po rubovima naseljenih mjesta, rijede u samom naselju. Pritom ona ima (ne uvijek) manji opseg izgrađene obale za rekreativne i zabavne sadržaje, što pak zavisi o potrebama i interesima društvene zajednice, željenog brenda s jedne i prostornim mogućnostima s druge strane.

Za razliku od gradskog kupališta⁴⁰, širenjem aktivnosti maritimne rekreacije, njenih kopnenih rekreativnih

37 U okvirima tadašnjih građevinskih područja.

38 Nije pravilo. To zavisi o interesima/potrebama društvene zajednice i stanja u prostoru, njegovih potencijala i osjetljivosti s kulturnog-zaštitnog i ekološki-osjetljivog vidika. Tipova gradskih plaža ima više po veličini, tipov ima, opremi i sl. nego gradskih kupališta koji u načelu imaju grosso modo određenu sadržajnu profilaciju za ciljano skupinu ljudi - pretežito stanovnici te njihovi gosti i turisti.

39 Potrebe širenja, prenamjene sadržaja i drugačiji prostorni razmještaj i sl.

40 Gradsko kpalište najčešće zbog alokacije u gradskoj sredini ima ograničene prostorne mogućnosti širenja u kopneni dio obalnog pojasa.

i zabavnih sadržaja a naročito smještaj objekata usluga i servisa na zelene površine sekundarne plaže, formira se najčešće kompleksna plaža s pretežitim zelenim-parkovnim komponentama - plažni park. Ovaj se oblik gradske plaže češće može pojaviti na perifernim područjima grada. U odnosu na prostorne potencijale/osjetljivost ona ima svojstvene mogućnosti/ograničenja u odnosu na vrste i količinu zabavnih i sportsko-rekreativnih sadržaja u datom prostoru.

Planiranjem zapuštenih ili neuređenih plaža u uređenu gradsku plažu, naročito tamo gdje se pojavljuje veći interes za korištenjem, važno je da se poduzimanjem zahvata sanacije i/ili proširenja predvide sadržaji s diversificiranom doživljajnom ponudom koja će biti ujedno i mogući generator popratnih multiplikativnih efekata kako u okvirima same gradske plaže tako i za njeno susjedstvo. Prilikom takvih većih zahvata potrebno je na samom početku planiranja spoznati potencijale, utjecaje i osjetljivost prostora s protezanjem mogućih razvojnih i/ili zaštitnih potreba na okolni urbani prostor. U situaciji bliskog turističkog okruženja⁴¹ gdje se odvijaju određene ugostiteljske i druge zabavne i rekreacijske usluge, koje su na neki način integrirane u sustav cjelovite gradske plaže⁴², one čine njen sastavni dio i trebaju imati javni karakter - slobodan pristup i mogućnost korištenja datih usluga. Uređenje takve obale treba usmjeriti u svrhovit sustav gradskih plaža podizanjem kvalitete boravišta, okoliša susjedstva, rekreacijskih i zabavnih potencijala, s čime se uz ekonomske efekte obogaćuje socijalna sredina i dobija uređena i ugodna slika mjesta s istovremenim očuvanjem kulturnih vrijednosti i stimulira razvoj ekološki složenije i bogatije komponente prostora i sl.

U neposrednom urbanom tkivu, na zapuštenim i degradiranim obalnim područjima drugih ugaslih aktivnosti sa svojstvenim prostornim potencijalima, planski usmjerenim sanacijskim zahvatima otvaraju se mogućnosti uređenja gradskih plaža kao osuvremenjenih sadržaja i oblika sanacije / prenamjene uređenja obale. Pošto se radi o često rubnim područjima grada ili naselja uz obalu, prostora za razvoj plaže ima više nego u samoj gradskoj sredini, ali su tu moguća i različita ograničenja vlasničke naravi, stupnjem izgrađenosti i sl. Zbog povezivanja i ostvarenja cjelovite komunikacije duž obale, bez ograničenja, važno je oblikovati obalnu šetnicu između plaže i sekundarne plaže koja ima višestruku ulogu i funkciju u aktivnostima maritimne dokolice te u gradnji slike grada/naselja u obliku uređenog waterfonta s posebnim sadržajima uz nju.

Poticaaj za uređenje gradske plaže često je spontano korištenje nekog rubnog dijela obalnog prostora grada ili naselja gdje se nalaze pogodne strukture plaže s pretežito prirodnim ulazima u more s pojavom velikog broja korisnika, gdje se najčešće koriste i prostorne pogodnosti⁴³ pozadine plaže - sekundarna plaža. To utječe i na procese bespravne gradnje divljih građevina za ugostiteljske usluge s neuređenom infrastrukturom, zapuštenim i često degradiranim djelovima okoliša. Zahvati na uređenju takvih područja obalnog pojasa imaju veće mogućnosti slobodnijeg izbora programskih sadržaja aktivnosti i njihovog prostornog rasprostiranja, što zavisi o mnogim varijablama⁴⁴. Oblikovanje takvih gradskih plaža, njihovu tematsku opredijeljenost (eventualni brend), sadržaje, utvrđuje se temeljem razvojnih interesa s jedne strane i stupnja vrijednosti, potencijala temeljnih resursa plaže i sekundarne plaže i njenog neposrednog okruženja s druge strane. U zavisnosti o mogućnostima/potrebama, različiti su broj i sadržaj zabave i

41 Hoteli, rijeđe pojave T. naselja.

42 Hoteli Lone, Monte Mulini i Eden u Rovinju u odnosu na plažu "Lone" te hoteli u Umagu u odnosu na plažu.

43 Prostorne pogodnosti - odnosi se na prirodne karakteristike prostora i one antropogenog porijekla koje su stvorene tradicionalnim aktivnostima u datom prostoru, naročito poljoprivrednom, uređenjem obalnog pojasa koji se odnosi na početke turizma pred 100-tinjak godina i sukcesivnog pošumljavanja četinjačama do pred 50-tak godina. Često su uz postojeće i stvorene kvalitete plaže od značaja za njihovo korištenje bile i šumske staze ili poljski putevi koji su činili mogućim pristup do tih dijelova obale. Za obližnje i naseljene otoke koristili su i danas se koriste građeni pristani.

44 Uz vlasništvo i infrastrukturnu opremljenost tu su još i kapacitet plaže i sekundarne plaže, uređenost neposrednog susjedstva i njegova namjena, kvaliteta dostupa, prirodne i kulturne vrijednosti s interesima zaštite i dr.

rekreacije u moru i na kopnu, noćnih programa, uslužnih i servisnih aktivnosti, tematskih prirodnih i/ili kulturnih sadržaja i sl.⁴⁵ u odnosu na susjedstvo koje može biti kako resurs za otvaranje neke od uslužnih i/ili sevisnih aktivnosti tako i ograničavajući faktor (stambena zona i potreba mira, nedostatak parkinga, ljetna gužva u dućanima i sl. te osjetljiv prirodni i/ili kulturni sustav vrijednosti i sl.)⁴⁶.

4.3.1.4. OBALNI POJAS U SEMIPRIRODNOM I PRIRODNOM STANJU U URBANOJ SREDINI

S vidika uređivanja obalnog pojasa za potrebe maritimne dokolice koja se zbiva u obalnom pojasu, pojmove kultiviranog, kulturnog, semiprirodnog i prirodnog treba razumijeti kao one stupnjeve manje ili veće uređenosti krajobraza koja u percepciji korisnika - turista prikazuje veću ili manju sliku uređenog, kulturnog, tradicijskog s prijelazima do prirodnog predjela - mediteranski krajolik. Njega grade pretežito prirodne strukture i pojavljuju se u prizorištima od slike kultiviranog i kulturnog, semiprirodnog krajobraza do slike prirodnosti ili "divljine" koju prikazuju doprirodni i prirodni uzorci krajobraza. U prilikama urbanog i semiurbanog područja i obližnjih otoka uključujući i obalni pojas, kultivirano/uređeno stanje, dakle semiprirodno je pretežita pojava dok su doprirodni/prirodni uzorci rijeđe krajobrazne strukture zbog utjecaja blizine naseljene sredine i većeg broja korisnika datog prostora.

Slika 10: Plaža u prirodnom stanju u urbanoj sredini

Slika 11: Plaža u semiprirodnom stanju u urbanoj sredini

U pojasu plaže trebaju se očuvati mješovite prirodne strukture stijenja, oblutka, terigenog mulja, pijeska i sl. i u manjem obimu antropogenih struktura. U pojasu iznad plaže, na sekundarnoj plaži, pretežito planirati kultivirani pojas s semiprirodnim i rijeđe prirodnim uzorcima u mozaičnom, mrežnom i linearnom spletu. Kultivirane se površine u obalnom pojasu pretežito trebaju planirati u spletu obalnih parkova, zaštićenih sredina i djelimično poljodjelskih površina. To je bitno naglasiti jer se i opredjeljenja za odvijanjem i planiranjem aktivnosti maritimne dokolice u takvim kultiviranim, semiprirodnim i prirodnim krajobrazima obalnog pojasa oslanjaju na njihove potencijale. Tako se može izvršiti distinkcija ovog tipa obalnog pojasa za potrebe plaže u odnosu na njenu očuvanost u kultiviranom/kulturnom i semiprirodnom/prirodnom stanju odnosno utjecaju čovjeka na obalni pojas kao predmeta interesa

45 Nije uvjet jer zavisi o interesima, potrebama i mogućnostima, već je to usmjerenje da se ne dupliraju sadržaji s gradskim kupalištem i njihov značaj zbog očuvanja raznolikosti i mogućnosti biranja. Tamo gdje nema gradskog kupališta, taj značaj može preuzeti gradska plaža u čijem se bliskom susjedstvu nalaze objekti s turističkim smještajem i uslužnim aktivnostima jela i pića, rekreacije i zabave u sustavu gradske plaže. Karakter gradske plaže, površine i skladno tome sadržaji su pretežito javnog, gradskog značaja.

46 U svakoj sredini je različito stanje prostornih potencijala s potrebama razvoja s jedne strane i osjetljivosti prostora s zaštitnim interesima i drugim ograničenjima s druge strane, u svakom dijelu obalnog pojasa što utječe na opredjeljuje tipa zahvata, njegovu dubinu i opseg.

maritimne rekreacije:

- Prostor plaže i dna mora⁴⁷: treba čuvati pretežito s prirodnim strukturama raznih vrsta stijena, zrnatog materijala i mulja/pijeska, prirodno formiranog nagiba i reljefne razgibanosti. Na manjim mjestima u točkastim pojavama i/ili manjim plošnim oblicima vršiti antropogene intervencije za bolje i sigurnije ulaske u more i manje pačetrovine ploha za sunčanje a što ne smije poremetiti osjećaj “*prirodnosti*” obale.
- Neposredna pozadina plaže - *sekundarna plaža*: očuvati pojave u kultiviranim i kulturnim formama te semiprirodnim, doprirodnim i prirodnim krajobraznim uzorcima. Treba očuvati snažnije artikulirane krajobrazno-kulturne tvorevine i njihovo proširenje te povezivanje u cjelovite sustave plažnih parkova. Oni trebaju biti s pretežitim kultiviranim/kulturnim dijelovima krajobraza do složenih krajobrazno-ekoloških sustava. Pojave uređenih šumskih kultura kao sastavnih dijelova zaštićenih objekata prirode ili pak dijelova prigradskih uređenih šumaraka četinjača trebaju biti u funkciji obalne rekreacije. U takvom krajobraznom prostoru mediteranske provenijence treba očuvati i stimulirati predjele s tradicionalnim poljodjelskim aktivnostima koje artikuliraju tragove mediteranskog kulturnog krajolika.

4.3.2. TURISTIČKI RESORT

(Hotel, turističko naselje, kamp u obalnom pojasu i neposrednom zaleđu ili susjedstvu plaže i/ili plažnih parkova s kojima tvori prostorno-funkcionalnu i tehnočko-tehnološku cjelinu)

4.3.2.1. KUPALIŠTE RESORTA

Kupalište resorta je kao i kod gradskog kupališta središnje mjesto turističke - maritimne dokolice koje je integrirano u tehničko-tehnološki sustav cjelovitog turističkog kompleksa i njegov je nerazdvojni dio. Ono se odvija uz morsku obalu s većim i kvalitetnim prostornim i smještajnim potencijalima za koje je potrebno urediti sadržajno i strukturno raznolikije te doživljano bogatije resort kupalište. Kupalište ima važnu ulogu u sferi organizacije i pružanja usluga za širok spektar aktivnosti turističke rekreacije i zabave s pratećim servisima i sl. za veći broj korisnika - turista koji mu gravitiraju. S obzirom na smisao temeljnih usluga za zabavu i rekreaciju te usluge hrane i pića, ono je pretežito veće i složenije od gradskog kupališta po sadržaju i dimenzijama pojedinih aktivnosti, količini i raznolikosti sadržaja aktivnosti kako u moru tako i na kopnu. Ima značajnu ulogu da karakteristikama lokacije⁴⁸ i sadržajima te oblikovnim zahvatima kreira posebnost imidža resorta što zavisi o brendiranju takvog resort kupališta. Uređenjem turističkog - resort kupališta, važno je spomenuti ulogu i funkciju uređenja obalne fronte (waterfronta) koju takvo organizirano kupalište ima, naročito u stvaranju prepoznatljive slike resorta - njegovog identiteta.

Obalni je pojas u velikom dijelu posve uređen s objektima i drugim građenim strukturama te skladno prostorno-funkcionalnim potrebama u cjelosti oblikovanog i uređenog okoliša u raznim formama i intenziteta kako u moru tako i na obali.

S vidika vrste i sadržaja aktivnosti na resort kupalištu, ono treba biti bogate i više sadržajno-doživljajne razine vrijednosti s organizacijom dano-noćnih aktivnosti. Pretežito se tu nalazi više složenih objekata raznorodne ugostiteljske, zabavne i rekreacijske usluge s pratećim servisima i spremištima za opremu

⁴⁷ Dubina do 2 m. koja se najčešće koristi za aktivnosti kupanja, snorkelinga i sl.

⁴⁸ kvaliteta struktura obale ili neka specifičnost poput pješčane plaže ili četinjačama pošumljenog poluotoka/zaljeva i sl., naseljenost susjedstva, tlocrtna i vertikalna reljefna razvedenost, vegetacijski pokrov kako samonikla vegetacija tako i krajobrazno-kulturne tvorevine poput park-šume, šumaraka četinjača i sl., kulturna i prirodna baština i dr.

koja služi za sportske i rekreativne aktivnosti u moru i na kopnu. Zadovoljiti treba određeni raspon potreba korisnika za aktivnosti u moru do pasivne i aktivne rekreacije i zabave na kopnu s adekvatno uređenim površinama/objektima i opremon te sigurnosnim mjerama. Pristupi moraju biti sigurni i lako dostupni a ulaz slobodan pošto se radi o javnom gradskom prostoru.

Slika 12: Kupalište turističkog resorta

Slika 13: Kupalište resorta

Prilikom sanacije, adaptacije, rekonstrukcije i/ili revitalizacije postojećih dijelova resorta koji se nalaze neposredno uz obalni rub važno je sagledati mogućnost organiziranja suvremenog “resort kupališta” sa snažnom artikulacijom supstance morske sredine ili pak razuđenog reljefa ili druge postojeće prostorne posebnosti i to skladno integrirati u prostorno-funkcionalno rješenje. Pritom je shodno (ne nužno) suvremenim oblikovnim jezikom interpretirati vrijedno regionalno kulturno i prirodno naslijeđe artikulirajući tako šarm i prostornu prepoznatljivost resort kupališta.

Obalna šetnica ima višeslojnu ulogu i nezaobilazna je prostorno-funkcionalna struktura resort kupališta s multipliktivnim urbanim, ekonomskim, socijalnim, rekreativnim, estetskim i drugim efektima, posebice u oblikovanju i obalne fronte (waterfronta). Ona je važna kao integrativni prostorni element koja povezuje kupalište s ostalim funkcijama turističkog resorta te sadržajima duž obale: plažnim parkovima, naseljenim mjestima na obali te semiprirodnim i prirodnim predjelima obalnog pojasa.

4.3.2.2. PLAŽA / PLAŽNI PARK RESORTA:

S razvojem turizma od 60-tih godina prošlog stoljeća, prvi su smještajni objekti; hoteli s depandansama, potom turistička naselja i kampovi pretežito građeni uz naseljena mjesta zbog lakšeg prometnog i infrastrukturnog povezivanja i dr. Položaj je takvih turističkih smještajnih objekata započeo i širio se u šumarcima borovih kultura ponad obale i/ili u neposrednoj pozadini poneke kvalitetnije plaže s pogodnom prirodnom strukturom za ulaske u more, ležanje i sunčanje gdje je struktura obale bila najčešće od pijeska, oblutka (u uvalama) ili pak ugodno zaravnjenih stijena na izloženim dijelovima obale.

S obzirom na pretežito lošu strukturu morske obale za odvijanje kupanja i sunčanja, s veoma malim dijelovima plaže s kvalitetnijom strukturom s jedne strane te rastom turističkih kapaciteta i turista na plažama s druge strane nastao je problem manjka adekvatnog plažnog prostora plaže s nedostatnim primjerenim ulascima u more te lošim i nedovoljno adekvatnim plošnim strukturama za sunčanje. Potom

su se iz godine u godinu dešavali razni spontani (divlji) zahvati adaptacija i širenja sunčališta, uređenja ulazaka u more uz raznovrsnu komunalnu opremu (tuševi, klupe i sl.) i pratećim uslužnim objektima pretežito bespravne gradnje s betonizacijom i nasipavanjem manje kvalitetne⁴⁹ strukture obale obale, što je najčešće rezultiralo neuglednim, neatraktivnim a ponekad zapuštenim i nesigurnim plažama.

Plaža / plažni park resorta je posebno važno mjesto za raznoliko korištenje slobodnog vremena turista (turističke dokolice) na morskoj obali. Obalni je pojas pretežito uređen i oblikovan u odnosu na prostorno-funkcionalne potrebe/mogućnosti te je kompleksne mješovite građe od posve izgrađenih struktura do isprepletenih u raznim oblicima i intenziteta do posve prirodnih i očuvanih dijelova kako u moru tako i na obali te u pozadini na sekundarnoj plaži.

Slika 14: Plaža/plažni park turističkog resorta

Slika 15: Plaža/plažni park turističkog resorta

Po sadržaju ona ima sličnosti s kupalištem resorta ali po prostorno-funkcionalnoj organizaciji pretežito ima manji broj vrsta i veličine kapaciteta koncentriranih uslužnih sadržaja na jednom mjestu s ugostiteljskim, sportskim i zabavnim objektima, površinama i opremom.

Pošto se takav tip plaže uobičajeno proteže na većoj duljini obale, ona treba biti raščlanjena u veće ili manje segmente s racionalno točkasto raspoređenim uslužnim i servisnim sadržajima (objektima) duž obalne šetnice. U odnosu na željeno brendiranje razlikuje se po ciljanim sadržajima u moru, na plaži i posebice na sekundarnoj plaži i s time u vezi je tip usluga, servisa i opreme čiji objekti mogu biti čvrste ili fleksibilne montažne konstrukcije zbog sve brže promijenljivosti interesa/potreba sadržaja turističke dokolice. Pritom ona ima (ali ne nužno uvijek⁵⁰) manji opseg izgrađene obale i intenzitet uređenosti dna mora i kopnenog dijela za rekreativne i zabavne sadržaje u odnosu na resort kupalište, što pak zavisi o planiranom tipu plaže, željenog brenda te prostornih mogućnosti s druge strane.

Širenjem aktivnosti maritimne rekreacije, njenih kopnenih rekreativnih i zabavnih sadržaja a naročito raspored objekata usluga i servisa na zelene površine sekundarne plaže, formira se najčešće kompleksna plaža s pretežitim zelenim komponentama - plažni park resorta.

Prilikom adaptacije, rekonstrukcije, širenja turističkih smještajnih kapaciteta, racionalno je poduzimanje

49 Za potrebe sunčanja, ulazaka u more, pristupa plaži i sl.

50 Kada se radi o općoj plaži turističkog resorta bez posebnog profiliranja u odnosu na zadovoljenje posebnog tipa korisnika onda su i veličine površina u načelu veće

radikalnijih zavata uređenja postojećih slabo kvalitetnih, zapuštenih ili neuređenih dijelova plaža, u moru i na kopnu u suvremeno uređene plaže/plažne parkove resorta kao proširenim dnevnim boravkom turista. Bitno je pritom da se poduzimanjem zahvata rekonstrukcije i/ili proširenja predvide sadržaji s raznolikom doživljajnom ponudom koja će biti ujedno i mogući generator popratnih multiplikativnih efekata u sferi novih i kvalitetnih radnih mjesta, produženja sezone i dr. Na samom početku planiranja takvih zahvata potrebno je izvršiti planersku valorizaciju potencijala, utjecaja i osjetljivosti prostora s protezanjem mogućih razvojnih i/ili zaštitnih potreba na okolni prostor resorta i susjedstva. Uređenje takve obale treba usmjeriti u svrhovit sustav plažnih parkova s čime se podiže kvaliteta turističkog boravišta, okoliša susjedstva, rekreacijskih i zabavnih potencijala, pritom treba težiti fragmentaciji većih plažnih površina na manje segmente zbog stvaranja ugodnijeg osobnog (intimnog) boravka gostiju na plaži. Uz ekonomske se efekte obogaćuje socijalna sredina i dobija uređena i ugodna slika resorta što uz očuvanje prirodnih i krajobrazno-kulturnih vrijednosnih struktura u prostoru, stimulira i razvoj ekološki složenije i bogatije komponente prostora te prostor u cjelini dobija povećanu “*dodanu*” vrijednost.

Zbog povezivanja i ostvarenja cjelovite komunikacije važno je uspostaviti cjelovitu, neprekinutu šetnicu duž obale, bez ograničenja, s pristupom do mnogih raznovrsnih tematskih sadržaja zaštitno-ekološke naravi ili pak kulturno povijesnog ili rekreativnog sadržaja, plošnog, točkastog ili linearnog karaktera. Ona se uobičajeno smješta u pozadini primarne plaže i integrirana je u sekundarnu plažu. Prilikom njenog oblikovanja i posebice trasiranja njenog puta treba misliti na višestruku ulogu i funkciju u aktivnostima maritimne dolice i kontakta s raznim tematskim sadržajima koji se mogu uz nju organizirati u odnosu na veće ili manje bogatstvo krajobrazno-prostornih struktura, kako kulturnog karaktera tako i prirodnog i njihove isprepletenosti.

Oblikovanje plaža, njihovu tematsku opredijeljenost (moguće brendiranje), sadržaje, utvrđuje se temeljem razvojnih interesa u odnosu na morsku sredinu ili kopnene sadržaje uz morsku obalu s jedne strane i stupnja vrijednosti, potencijala temeljnih resursa plaže i sekundarne plaže i osjetljivosti/ranjivosti s preprekama njenog neposrednog okruženja s druge strane. U zavisnosti o mogućnostima/potrebama, različito se profiliraju vrste sadržaja zabave i rekreacije u moru i na kopnu.

4.3.2.3. PLAŽA U SEMIPRIRODNOM / PRIRODNOM STANJU - U SUSJEDSTVU T. RESORTA

U susjedstvu turističkog resorta treba očuvati dijelove kultiviranog i kulturnog krajobraza te semiprirodnog, doprirodnog i prirodnog sa svim njihovim prijelazima i mozaičnih oblika. Raznoliko i bogato krajobrazno-prostorno raščlanjen obalni pojas tako daje veće mogućnosti ostvarenja interesa po doživljano bogatijim sadržajima. U prilikama turističkog resorta u susjedstvu, prostor je pretežito kultiviran s karakteristikama kulturnog a manjim je dijelom u semiprirodnom i prirodnom stanju očuvanosti.

Slika 16: Plaža u semiprirodnom stanju u okolici t.resorta

Slika 17: Plaža u semiprirodnom stanju u okolici t.resorta

U pojasu plaže su pretežito prirodni reljef, struktura dna mora i obale te vegetacijskoj pokrivač u pozadini plaže s manjim intervencijama prilaza plaži i ulaza u more te uređenja vegetacijskog pokrivača za komunikacije i zaštitu od sunca pod krošnjama pojedinih stablašica. U okvirima sekundarne plaže pretežito treba čuvati obalni šumski rub, šumske sastojine i skupine stablašica, oblike kultiviranog i semiprirodnog/prirodnog krajobraza u mozaičnom, mrežnom i linearnom spletu pojava. Stvoriti mogućnosti da se vrše opredjeljenja za odvijanjem i planiranjem aktivnosti maritimne dokolice u različito strukturiranim “*prirodnim*” još očuvanim mediteranskim ambijentima obalnog pojasa. Zbog interesa očuvanosti i raznolikosti takvih krajobraza u obalnom pjasu pored turističkog resorta, važno je imati na umu usmjerenje da treba planirati njegovo uređenje na dva načina:

- Prostor plaže i dna mora: treba čuvati pretežito s prirodnim strukturama raznih vrsta stijena, zrnatog materijala i mulja/pijeska, prirodno formiranog nagiba i reljefne razgibanosti. Na manjim mjestima u točkastim pojavama i/ili manjim plošnim oblicima vršiti antropogene intervencije za bolje i sigurnije ulaske u more i manje pačetvorine ploha za sunčanje a što ne smije poremetiti osjećaj “*prirodnosti*” obale.
- Neposredna pozadina plaže - sekundarna plaža: očuvati pojave u zatečenom stanju uređenosti s naročitom pažnjom na obalni šumski rub s posebnom ekološko-zaštitnom funkcijom od djelovanja mora, na posebnosti i izuzetnosti dijelova krajobraznih i kulturnih vrijednosti. Aktivnostima uređenja podupirati ekološku raznolikost, bogatstvo biotopa, iznimne kulturne krajobraze kao predmet interesa za razne tematske sadržaje. Ove prostorne strukture treba povezati u cjelovite sustave plažnih parkova kulturne i prirodne posebnosti s dijelovima krajobraza od složenih sustava prirodnih staništa vrsta i dijelova zaštićenih objekata prirode do pojave uređenih polja i šumskih kultura, i sl.

4.3.2.4. SEMIPRIRODNA I PRIRODNA PLAŽA

Semiprirodni i prirodni se krajobraz u prostoru pretežito nalazi u mješovitim oblicima kulturnog i kultiviranog s jedne i doprirodnog i prirodnog s druge strane te velikim rasponom njihovih prijelaza i mješovitih oblika s procesima prirodne progresije na račun kultiviranih površina. Naime, do polovine 20 st. pretežiti je prostor zahvata, posebice zapadna obala Istre pa do Ližnjana, pretežito bio kultiviran s tipično mediteranskim obrascem uređenja. Danas je približno 6 puta više površine u prirodnom stanju i proraslo šumskim pokrovom u tom razdoblju od 60-tak godina. Prirodna je sukcesija u stalnoj progresiji na račun kulturnog uzorka uređenja prostora pa su i stanja od semiprirodnog do prirodnog u različitim

prijelaznim i mješovitim oblicima i veličinama. Osim toga u čitavom se prostoru nalaze u isprepletenom i međuzavisnom obliku s ostalim prostornim sustavima; zaštićena kulturna dobra i zaštićeni objekti prirode i nosioci vrijednosti datih sustava prostornih vrijednosti. Oni su potencijalno utkani i u svakom tipu plaže, pa je zbog složenosti datih sustava bilo smisleno detaljnije obraditi ove kategorije prostornih vrijednosti u njihova dva pretežito čista oblika. Zato je u daljnjem tekstu opisan s jedne strane pretežito kultivirani i kulturni krajolik s zaštićenim kulturnim dobrima te s druge pretežito prirodni krajolik sa njihovim karakteristikama i zaštićeni objekti prirode, tako da poznavajući njihove temeljne karakteristike, mogu se bolje prepoznati veći ili manji potencijali za razvojne potrebe i zaštitne interese.

Slika 18: Prirodna plaža

Slika 19: Semiprirodna plaža

Slika 20: Prirodna plaža

Slika 21: Prirodna plaža

4.3.2.5. SEMIPRIRODNA PLAŽA

Pretežito kultivirani i kulturni vidik uređenosti

U specifičnom svijetu mediteranskog bazena razvio se određeni tip kulturnog krajobraza kao rezultat dugovječne ravnoteže ekonomske eksploatacije prostora, s naročito izraženom prostornom osebujućnošću poljoprivredne djelatnosti i pojavnim oblicima njene aktivnosti: razni tipovi terasa, parcelacija s mrežnom struktururoma suhozidova (tragovi centuracije), poljski putevi, gromače, zatim lokve, bunari, cisterne, odvodni kanali, tu dolaze i kulture, maslina, vinogradi, voćnjaci, plohe vrtova, oranica, dr. u formalnim geometrijskim oblicima pačetrovina, linija, točaka s velikim percepcijskim potencijalima. Tu su još na samom obalnom rubu i parkovi, uređeni krajobrazi, park šume novijeg doba s dominacijom kultura četinjača kao posve drugačiji uzorak uređenja prostora u obalnom pojasu koji je pratio početke turizma u ovim prostorima.

Prostorna fenomenologija krajobrazno - kulturnih vrijednosti morske obale zapravo je u recipročnoj ovisnosti od tipa eksploatacije prostora, jer to najznačajnije utječe na njegovu fizionomiju. Krajobraz morske obale je definiran kao društveno - ekonomska i kulturna kategorija, s posebnim referensama u mediteranskim uvjetima, a kako vidimo, on predstavlja materijalizirani odnos između čovjekovih aktivnosti i prirode. Dakle, za njegovu genezu i društvenu ulogu, on je dominantno ekonomsko - tehnološka kategorija, stvaran u jednom dugom povijesnom razdoblju pokazujući tako i određenu održivost. U krajobraznom prostoru morske obale, koja je predmet rada, polustoljetni procesi prepuštanja kultiviranih površina prirodnoj razvojnoj sukcesiji uz sporadične, neprikladne zahvate sanacije vode degradaciji jedinstvenih kulturnih vrijednosti, gubljenju identiteta i mediteranske slike krajobraza. Tome treba dodati aktualne zahvate arondacije i okrupnjavanja zemljišta što dovodi do gubitaka krajobrazno-prostornih karakteristika koji čine kulturnu vrijednost prostora i čvrst oslonac ekološkog sklada, pa su degradacijske pojave na takvim površinama sve češće.

U prilikama mediteranskog krajobraznog prostora, razabiranje oblika vizualnog reda opredijeljeno je načinom organizacije njegovih stukturnih članova. S jedne strane imamo veoma aktivno područje pravilnog geometrijskog reda, što proizlazi iz formalne prostorne organizacije tradicionalne poljoprivredne djelatnosti, koja utječe na oblike, strukturu i raspored po više manje dosljednom obrascu pravilnih simetričnih, ortogonalnih, pa i kružnih i sl. pojava. S druge pak strane je područje organskog reda, koje je obilježeno prirodnim ili njima bližim stanjima u krajobrazu, čiji je sadržaj po strukturi i prostornom razmještaju asimetričnog, nepravilnog, slobodnog oblika i djelimično je integriran u kulturni uzorak. Oba se vizualna reda pojavljuju kako u svojim čistim oblicima, tako i u nizu prijelaznih oblika, što ovisi o većoj ili manjoj čovjekovoj aktivnosti u prostoru. Prostorne se strukture kulturnog krajobraza pojavljuju kao linearni sustavi, točke, plošni oblici pačetrovina i volumeni po geometrijskom likovnom redu, sa svojevrsnim percepcijskim djelovanjem.

Na tragu UNESCO-ve⁵¹ definicije značaja kulturnih krajobraza razvidna je spoznaja njihove višeslojne geneze u interakciji tradicionalnih poljodjelskih i drugih aktivnosti s prostornim okruženjem te njihovu važnoj funkciji u osloncu razvoja bioraznolikosti i drugih prirodnih vrijednosti. Opstankom i razvojem u prilikama mediteranskog bazena, na temeljima još rimske centuracije, pokazali su "održivost" tokom dva tisućljeća do danas i "živi su primjeri kulturne baštine"⁵², pa se stoga smatraju "najvrjednijim kulturnim

51 N. Mitchell, M. Rössler, P.M. Tricaud et al; World Heritage Cultural Landscapes; A Handbook for Conservation and Management; World Heritage Centre UNESCO; ISBN 978-92-3-104146-4; Paris, 2009.

52 J. Brown, N. Mitchell, M. Beresford et al.: The Protected Landscape Approach; Linking Nature, Culture and Community; IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK; ISBN: 2-8317-0797-8; 2005.

*nasljeđem Mediterana izvan povijesnih naselja*⁵³.

Vrijednost kulturnog krajolika, nesporno se temelji na interakciji između ljudi, njihove aktivnosti i okoline u kojoj se aktivnost odvija. Za očuvanje nasljeđenih vrijednosti kulturnog krajolika u obalnom pojasu, važan je pažljiv proaktivni odnos planiranja aktivnosti dokolice s tematskim parkovima oslonjenim na kulturnim, povijesnim, tradicijskim vrijednostima prostora i u savezu s agriturizmom i sl. te njihovog integriranja u vrste sadržaja maritimne dokolice u datom prostoru. Svako ograničenje da se ne radi ništa vodi njihovom propadanju i nestajanju.

Pojavnost zaštićenih kulturnih dobara u prostoru

S obzirom na to da se predmetni zahvat odnosi na obalni pojas Istarske županije koji je još u ranom razdoblju ljudskog roda i civilizacije bio nastanjen u kontinuitetu sve do danas, s aktivnim odnosom prema životnoj okolini od koje je ovisio njegov opstanak, život i razvoj, ostavljeno je mnogo bogatih višeslojnih tragova, očuvanih artefakata i građevina, od kojih su mnoge još neotkrivene. Kako je rekao inozemni voditelj arheoloških istraživanja s Berlinskog univerziteta na iskopinama prapovijesne gradine Monkodonjo, kraj Rovinja, *“gdje god zagrebeš zemlju u ovom prostoru Istre, naiđeš na vrijedne povijesne tragove, a možeš naići i na senzacionalne i izuzetne vrijednosti”*.

U ovom se radu daje osvrt na zaštićena kulturna dobra po Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara⁵⁴, gdje spadaju i *“pokretne i nepokretne stvari od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkog i znanstvenog značenja, arheološka nalazišta i arheološke zone, krajolici i njihovi dijelovi koji svjedoče o čovjekovoj prisutnosti u prostoru, a imaju umjetničku, povijesnu i antropološku vrijednost”*. U pogledu planiranja maritimne dokolice, svako kulturno dobro u prostoru morske obale smatra se velikom prostornom vrijednošću i resursom koji potencijalno može obogatiti doživljaje s tematikom raznovrsne kulturne baštine.

Misao vodilja ovog rada je da je kulturna baština veliko nacionalno bogatstvo i kao takvo predmet proaktivnog odnosa u generiranju višeslojne i društvene dobrobiti posredstvom kulturnog turizma s impresivnim doživljajima u otkrivanju tragova bogate civilizacije Mediterana koja nestaje. Zbog toga se odnos prema kulturnoj baštini usmjerava na pažljivo planiranje s mogućim integriranjem i eksponiranjem u sustav tematskih i drugih prostornih sadržaja, uz adekvatnu zaštitu i očuvanje.

4.3.2.6. PRIRODNA PLAŽA

Pretežito prirodne vrijednosti

Prirodna vrijednost po svojim iznimnim karakteristikama odnosi se na posebna stanja bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti kako u moru tako i na kopnu. To su one prirodne, krajobrazno-prostorne datosti koje se pojavljuju kako pojedinačni elementi, dijelovi ili pak kao cjeloviti prirodni, doprirodni i semiprirodni sustavi s fizičkim karakteristikama posebnosti, izuzetnosti, rijetkosti i sl. One se odnosi na karakteristike posebne reljefne datosti, geomorfološke i paleontološke strukture, stupanj ekološke raščlanjenosti i bioraznolikosti kako u moru tako i na kopnu. Prostorne datosti koje svojim karakteristikama: veličini, starosti, morfološkim karakteristikama, teksturi, bojama, broju po jedinici površine, nepromijenljivosti, karakteristikama *“organskog”*, percepcijskim utjecajem i sl. imaju

53 G. Andlar et all. po D. Ogrinu (2005); Kulturni krajobraz i legislativa-stanje u Hrvatskoj; Agronomski fakultet, Zagreb; UDK: 712.025.3(497.5):34, Zagreb, 2010.

54 Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara RH; (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13).

svojevrsnu sliku prirodnosti ili “*divljine*” i nosioci su vrijednosti za zaštitu ili imaju poseban značaj s vidika ovog rada i u datoj krajobrazno-prostornoj situaciji za potrebe maritimne dokolice.

Pojavnost zaštićenih objekata prirode u prostoru

Status “*zaštićeni objekti prirode*”⁵⁵ imaju prirodni i semiprirodni prostorni sustavi, strukture, zajednice, jedinke i dr. posebnih, rijetkih i izuzetnih karakteristika, nacionalnog i višeg ranga prema Zakonu o zaštiti prirode (NN 80/13). Zaštićene prirodne vrijednosti su prirodne vrijednosti proglašene zaštićenima i upisane u Upisnik zaštićenih prirodnih vrijednosti, a odnose se na zaštićena područja, na zaštićene biljne, gljivlje i životinjske svojte te na zaštićene minerale i fosile.

U Istarskoj županiji se nalazi niz zaštićenih objekata prirode svrstanih u prostorne kategorije: strogi rezervat, nacionalni park, posebni rezervat, park prirode, regionalni park, spomenik prirode, značajni krajobraz, park šuma, spomenik parkovne arhitekture, svaki sa svojevrsnim vrijednosnim potencijalima s vidika maritimne dokolice. Veći broj ovih objekata zaštite prirode, dijelom ili u cjelosti zalazi u obalni pojas morske obale.

Predmet interesa u aktivnostima maritimne rekreacije su i zaštitno-ekološki sustavi vrijednosti u interakciji s antropogenim strukturama (suhozidovi, gromače, lokve i dr.) koji u prostoru tvore složene ekosustave s karakteristikama ekološke mreže i pojavnim oblicima koridora, točaka, krpa i dr. prirodnim i semiprirodnim strukturama. Tako se generiraju bogati sustavi s potencijalima za staništa posebne / rijetke / značajne flore i faune i sl., u podmorju, na obali i ponad obale dublje u kopnu, u različito raščlanjenim i uslojenim oblicima.

Sve je to ogroman potencijal za raznovrsne tematske aktivnosti turističke dokolice za razgledavanje, upoznavanje i istraživanje, fotografiranje, dokumentiranje; autohtonog, prirodnog ekološki očuvanog, divljine i sl.

4.4. MOGUĆI OBLICI REKREACIJE U POJASU MORSKE OBALE

U ovom dijelu su opisane karakteristike prostora koje čine određeni potencijal ili atraktivnu datost za odvijanje rekreacije u pojasu morske obale i moguće aktivnosti koje se tu odvijaju, kako u moru tako i na kopnenom dijelu. Opisi su dati po sredini u kojoj se te aktivnosti odvijaju:

- Morska sredina.
- Supralitoral-plaža.
- Kopno ponad obale- sekundarna plaža.

⁵⁵ Za evidentirane i zaštićene objekte prirode priobalja Istarske županije u ovom se radu koristila dokumentacija javne ustanove za zaštitu prirode; Natura Histrica.

4.4.1. MORSKA SREDINA

KARAKTERISTIKE PROSTORA

Vodena masa⁵⁶ : valovi, kakvoća s vidika rekreacije.

Reljef dna mora⁵⁷: razvedenost ili naboranost: podvodne hridi, uzdignuća i ulegnuća dna, podvodni klifovi, špilje, kaverne, procjepi, jame, i sl.

Nagib: od ravnih ploha do strmih podsvodnih dijelova.

Izloženost: vjetrovalnom utjecaju, suncu, vjetrovima.

Petrografska struktura i tekstura: od čvrste stijenske podloge do sedimentnih i drugih pomičnih podloga raznih zrnatih frakcija.

Dubine mora⁵⁸: <2,0m dubine za plaže, > 2 m za skakanje u more, < 5m za snorkeling, > 5 m za sportsko ronjenje, >1,0 m za pristajanje brodica (otoci i nepristupačne obale s kopna), i dr.

Dotok slatkih voda: površinski, podvodni.

Ekosustavi mora i podmorja: staništa biljnog i životinjskog svijeta.^{59,60}

Podmorski tematski parkovi.

Oprema na vodi: igrala na vodi, plutače, plutače-granični markeri plaže, i sl.

Strukturno i reljefno modelirano morsko dno: razne betonske, kameno-betonske i druge konstrukcije u moru, nožice, spustne rampe za plovila, rampe, stepenice i dr. konstruktivni elementi za ulaze u more od betonskog, zrnatog materijala (šljunak, oblutak, pijesak, i dr.). Podvodni pragovi, podvodne školjere od kamenog materijala, podvodne retencije, valobrani i dr.

AKTIVNOSTI DOKOLICE

Kupanje u čistoj morskoj sredini, u plićacima sa lakim i sigurnim ulascima u more i primjerenim strukturama dna mora za igru, zabavu i upoznavanje s životnim zajednicama mora i morskog dna za djecu do odraslih, i drugih složenih aktivnosti.

Složena zabava na mekanim plutajućim strukturama i drugim plutajućim strukturama.

Predmet panoramskog razgledavanja - morska površine od gibanja valova velikih i olujnih dimenzija do mirne plohe, pogled na morsko prostranstvo, plovila, događaje i sl.

56 Hrvatska enciklopedija, Leksikografskih zavod Miroslav Krleža, More, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=41900>

57 Morfodinamika plaža se odnosi na proučavanje interakcije i prilagodbe topografije morskog dna i hidrodinamičkih procesa vodene mase, morfologije morskog dna i sekvenci dinamike promjena koje uključuju kretanje sedimenta. Hidrodinamički procesi uključuju i djelovanje valova, plime i oseke i vjetrovom inducirana morska strujanja. http://en.wikipedia.org/wiki/Beach_morphodynamics

58 Prikazane dubine su orijentacijskog karaktera i one se prilagođavaju stanjima u prostoru, potrebama i sigurnosti

59 "Svi organizmi koji žive na morskome dnu ili su o njemu ovisni nazivaju se bental ili bentos": (Šolić, : Ekologija mra, predavanja)

60 "Svi organizmi koji žive u vodenom stupcu zajedničkim se imenom nazivaju pelagijal ili pelagos" (Šolić, : Ekologija mra, predavanja)

Surfanje, zmajarenje, veslanje, kajakarenje, jedrenje, seabob, parasailing, i dr.

Vožnja plovilima koji nisu na motorni ili jet pogon.

Pecanje s kopna.

Snorkeling, ronjenje u plićacima i upoznavanje podvodnog živog svijeta i reljefa dna mora.

Ronjenje (rekreativno, sportsko) s opremom i otkrivanje živog podmorskog svijeta, potonulog brodogradnja, arheoloških tragova, posebnih reljefnih pojava, podvodno fotografiranje, i sl.

Dostup plovila do obale.

Sigurnosne mjere: Zaštićeni pojas mora za kupaće na plaži **i dr.**

4.4.2. OBALA⁶¹ S LITORALNOM ZONOM⁶² (PLAŽA)

KARAKTERISTIKE PROSTORA

Reljef : razvedenost ili naboranost, uzdignuća i ulegnuća, strmci, špilje, kaverne, procjepi, jame, i sl.

Nagibi: od ravnih do strmih ploha.

Izloženost:, eksponiranost suncu, vjetrovima.

Nadmorska visina: predmet rada su različite visine u zavisnosti o aktivnosti na morskoj obali i graničnim potrebama date aktivnosti.

Petrografska struktura i tekstura: od čvrste stjenske podloge do sedimentnih i drugih odloga raznih zrnatih frakcija.

Strukturno i reljefno modeliran obalni rub: Razne betonske, kameno-betonske, kamene i druge konstrukcije. Pristani, stabilizacijska pera, valobrani, pristani, stepenice, rampe za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti i druge rampe i sl. za ulaze u more, drvene pasarele.

Strukturno i reljefno modeliran obalni rub: Razne betonske, kameno-betonske, kamene i druge konstrukcije. Pristani, stabilizacijska pera, valobrani, pristani, stepenice, rampe za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti i druge rampe i sl. za ulaze u more, drvene pasarele.

Plaža: Terasirane površine od tvrdih i mekih struktura. Terasa za ležanje i komunikacije po plaži u betonskoj, kameno-betonskoj i drugim konstrukcijama i plošnih površina od: betona, kamena, šljunka, oblutka, pijeska, drvenih podova, travnih podloga i drugih tvrdih i mekih materijala i dr. Potporni zidovi, stepenice, rampe.

Oprema za plažu, sanitarne potrebe i prvu pomoć: ležaljke, suncobrani, plažni stolici, baldahini, strehe, pergole, klupe i dr. / tuševi, tuševi za pse, WC ženski/muški / oprema prve pomoći, koševi za smeće i dr.

⁶¹ Pojas kopna od crte srednjih viših visokih razina mora do gornje granice do koje dopire prevladavajući utjecaj prskanja mora što utječe na specifičnost ekosustava tog prostora i većim se dijelom odnosi na stepenicu supralitoralna s vidika mogućnosti rekreacije. To je najčešće "suhi" dio obale na koji se tradicionalno odnosi pojam plaže.

⁶² Međuplimna zona, fizički prostor između najviše plime i najniže oseke ili mezolitoralna stepenica

AKTIVNOSTI DOKOLICE

Ulazi u more za kupače, sigurni i laki s primjerenom strukturom podnih površina.

Pristup za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti na plažu i u more, sigurno i lako s primjereno ugodnim strukturama podnih površina.

Za kućne ljubimce; ulazi sigurni i laki primjereni i za vlasnika kućnog ljubimaca.

Pristajanje plovila, sigurno i lako te zaštićeno od razornih valova.

Spust plovila u more, siguran i lak.

Skakanje u vodu s različitih visina od zone sigurnosti za djecu do "rizičnih" visina.

Freeclimbing nad vodom, na kopnu.

Upoznavanje s životnim zajednicama litorala i obale.

Ležanje (u sjenci/na suncu), ugodno i sigurno.

Panoramsko razgledavanje mora i okolnog krajobraznog prostora.

Pristup do plaže i kretanje uzduž i po plaži, sigurno, lako i ugodno.

Tuširanje i presvlačenje.

Odlaganje otpada.

Sigurnosne mjere.

4.4.3. KOPNO PONAD OBALE⁶³ (SEKUNDARNA PLAŽA)

KARAKTERISTIKE PROSTORA

Reljef: razvedenost ili naboranost, uzdignuća i uleguća, strmci, špilje, kaverne, procjepi, jame, i sl.

Nagibi: od ravnih do strmih ploha.

Izloženost: eksponiranost suncu, vjetrovima.

Nadmorska visina: predmet rada su različite visine u zavisnosti o aktivnosti na morskoj obali i graničnim potrebama date aktivnosti.

Petrografska struktura i tekstura: od čvrste stjenske podloge do sedimentnih i drugih odloga raznih zrnatih frakcija.

Tlo: od dubokih crvenica i smeđih tala do plitkih i skeletnih tala te do kamenjare.

⁶³ Dio kopna koji se nadovezuje na obalni prostor. Ono se još u ovom radu naziva "sekundarna plaža" i odnosi se na onaj dio obalnog pojasa na kojem se pojavljuju posve drugačiji ekosustavi, najčešće obrasli vegetacijskim pokrovom kopna, a u semiurbanim i urbanim prostorima naselja i turističkih resorta je to površina koja je svojom aktivnošću i većom ili manjom uređenošću neposredno i posredno vezana za rekreaciju uz more.

Vegetacijski pokrov: Kulture četinjača u čistim sastojinskim oblicima i u mješovitim sastojinama sa samoniklom vegetacijom. Maslinici, vinogradi, i drugi voćnjaci. Oranice. Travne plohe.

Sekundarna plaža: Terasirane površine od tvrdih i mekih struktura. plohe za ležanje od trave, pijeska i drugog materijala, komunikacije od: betona, kamenog materijala, oblutka, pijeska, drvenih podova, travnih podloga i drugih tvrdih i mekih materijala i dr. Potporni zidovi, stepenice, rampe, terase i sl.

Oprema za sekundarnu plažu, sanitarne potrebe i prvu pomoć: ležaljke, suncobrani, plažni stolići, baldahini, strehe, pergole, klupe i dr. / tuševi, tuševi za pse, WC ženski/muški / oprema prve pomoći, koševi za smeće i dr.

Sportski, rekreacijski i zabavni sadržaji: Objekti, oprema i adekvatno sadržaju uređen teren: košarka, odbojka na pijesku, mali nogomet, *squash*, badminton, boće, slobodno penjanje, dječja igrala, dječji vrtić i dr.

Ugostiteljski objekti čvrste / montažne konstrukcije: restorani, barovi, catering objekti i objekti jednostavnih usluga, servisni i skladišni objekti za svaku aktivnost u prostoru, natkriveni /pokriveni prostori za klubove, škole i sl. na moru, pod vodom i na kopnu.

Servisni objekti u čvrstoj i/ili montažnoj konstrukciji.

Komunikacije: Šetnice, šumske staze, poljski putevi od čvrstog i rastresitog materijala skladne širine u odnosu na potrebu. *

Prometna infrastruktura. Asfaltirani, bijeli put s tucaničkim zastorom, parking površine različite strukture.

Komunalna infrastruktura i oprema: voda i odvodnja otpadnih i oborinskih voda, elektroenergetika i sl.

Prirodni krajobraz: Očuvana prirodna struktura dna mora i obale. Vegetacijske zajednice šuma zimzelenih i listopadnih listača, travnjaka i njihovih prijelaza od autohtonih, suvislo obraslih šumskih sastojina i njihovih dijelova u različitim stanjima očuvanosti /degradacije.

Kulturni krajobraz: Tradicionalno uređen poljodjelski krajobraz (plošne pačetvorine s obrađenim kulturama i mrežom suhozidova i drugih artefakata), park-šume, parkovi, drvoredi, uređene sastojine, skupine i pojedinačne stablašice kultura četinja i listača. Tematski parkovi prirodnosti i divljine, kulture i tradicije, legende i priče, agriturizma i dr.

AKTIVNOSTI DOKOLICE

Primjereno tipu plaže⁶⁴:

Ugostiteljske usluge hrane i pića.

Pasivna rekreacija: ležanje, sunčanje, sjedenje, čitanje i razgledavanje, istraživanje prirodnosti i "divljine", kulturno-povijesnih tragova, i sl.

Takmičarske i rekreativne sportske aktivnosti - individualni i timski: tenisa, odbojke, košarke, malog

64 Ovdje je predložen širok spektar aktivnosti maritimne dokolice, što može biti.

nogometa, skate, boća, stolnog tenisa, minigolfa i dr.

Zabava i zajedničke društvene igre; Prostor za ples, raznovrsne škole (baleta, crtanja, slikanja, glume,...), plažni noćni party i drugi eventi, razni tematski i klupski prostori i sl.

Posebne usluge; *beauty* tretmani, *fitness*, rekreativno-zdravstvene aktivnosti, kupke, hitna pomoć, privremeno čuvanje djece s programima igre i zabave i sl.

Sanitarne i druge usluge; presvlačenje, tuširanje i ostala osobna higijena.

Aktivnosti obrta i servisa za suport osnovnih aktivnosti na plaži.

Sigurnost.

Slika 22: Vožnja biciklima

Slika 23: Aerobic

Slika 24: Tracking

Slika 25: Veslanje

Slika 26: Parasailing

Slika 27: Igre u vodi

4.5. PRIHVATNI KAPACITET PLAŽE

S obzirom na to da se najintenzivnije aktivnosti maritimne dokolice odvijaju u području obale i plićem dijelu mora, te da su nužne prilagodbe raznovrsnih prirodnih, semiprirodnih i stvorenih stanja s građenim strukturama za funkcionalne potrebe aktivnosti sunčanja, kupanja i ulazaka u more, potrebno je dati osvrt na planerski pristup ocjene prihvatnog kapaciteta plaže s vidika planerske potrebe ocjene mogućnosti dimenzioniranja plaža.

Poznavanjem antropogenog opterećenja plaže, što podrazumijeva broj prisutnih korisnika i površinu koju pojedinac zaposjeda, utvrđuje se odnos korištenja izražen u m^2 /korisniku. Ovi podaci očito nisu dovoljni za vrednovanje nivoa zasićenja koji se naziva “*prihvatni kapacitet*” (Carrying capacity), što potiče na razmišljanje o potrebi složenijih procjena. U mnogim je znanstvenim područjima i različitim strukama obrađivana ova problematika plaža, i svaka ima svoj koncept kojeg obrazlaže na svojstven način potreba predmeta rada date struke. Tu je primjerice Ecological Carrying Capacity, definirana po specijalističkim disciplinama poput biologije, ekološke, demografije. U turizmu se koristi isti termin za nivo zasićenja (Tourism Carrying Capacity), te je korisno podsjetiti kako svjetska turistička organizacija (WTO), predlaže “*Tourism Carrying Capacity*”, da je to; “*maksimalni broj ljudi koji istovremeno može posjetiti neku turističku destinaciju, a istovremeno da ne uzrokuje uništenje fizičkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog okruženja te neprihvatljivo smanjenje kvalitete zadovoljstva posjetitelja*”⁶⁵. Osim toga, mnoga istraživanja temelje vrednovanje i rangiranje prihvatnog kapaciteta na spoznajama i rezultatima Physical Carrying Capacity Assessment, Ecological Carrying Capacity Assessment te Social Carrying Capacity Assessment.

Za potrebe upravljanja plažama, u suvremenoj se literaturi za njihovo vrednovanje i rangiranje najčešće koristi metodologija “*BARE*”⁶⁶. To je metoda iščitavanja, vrednovanja i rangiranja obalnih sustava posredstvom multikriterijalne analize uz korištenje “*matrica*”, usmjerena na iznalaženje površina za kupanje i na hijerarhijsko razvrstavanje temeljem svojstvene kvalitete morske obale, plaže i pripadajućih

65 S. Carboni, G. Russino; Valutazione della capacità di carico antropico della spiaggia; Linee guida per la gestione integrata delle spiagge, Quaderni della Conservatoria delle coste - volume 1, Regione Autonoma della Sardegna, Agenzia Conservatoria delle Coste della Sardegna, 2013: (29).

66 V. S. Semeoshenkova and A. T. Williams; Beach quality assessment and management in the Sotavento (Eastern) Algarve, Portugal, Journal of Coastal Research, Special Issue 64, 2011.

servisa.

U našoj je zemlji problematika brendiranja i upravljanja plažama s njihovim rangiranjem, po prvi puta obrađena za Primorsku-goransku županiju⁶⁷. U ovom se radu mjerenje prihvatnog kapaciteta ciljanih plaža odnosilo na “isključivo plažno (šljunčano i/ili pješčano) područje”, gdje se spominje inovativan pristup u računanju prihvatnog kapaciteta i kompleksnost pitanja određivanja prihvatnog kapaciteta “koji (ovisno o tipu plaže) uključuje fizički, ekološki, socijalni i institucionalni prihvatni kapacitet”⁶⁸. Po tvrdnjama autora da “Postoji puno definicija menadžmenta plaža, međutim svima im je zajedničko: unapređenje plaža, očuvanje plaža i razvoj koji odgovara zahtjevima gostiju”⁶⁹, što ukazuje da se u odnosu na vidik interesa usmjerava i metodološki pristup rada u istraživanju, planiranju, i dr. aktivnostima.

Što se tiče prihvatnog kapaciteta plažnog prostora, prilikom utvrđivanja upravljačkih smjernica, autor određuje da je prihvatni kapacitet kupališta minimalno oko 3m² plažnog prostora po korisniku.⁷⁰

Ima mnogo pristupa u izračunavanju prihvatnog kapaciteta plaža i ono se po Alessio Sata⁷¹ pojavljuje u rasponu od minimuma 2,5 m² do maksimuma 4,5 m²/kupač, dok je za suncobran predviđeno 20m². Za otok Elba se spominje prihvatni kapacitet s minimumom od 2m²/kupaču.

Da bi se definirao fizički prostor koji zauzima jedna osoba prilikom korištenja plaže za kupanje, primjenjuje se pojam “*proksemika odnosno proxemics*”⁷² kojeg je razvio antropolog E. Hall. Znanstvenik kaže da postoje razmaci u kojima čovjek prilagođava interpersonalne odnose; i da kršenje tih udaljenosti, na različitim razinama društvenosti s drugim ljudima, uzrokuje smanjenje dobrobiti pojedinca. Hall-ova disciplina identificira četiri proksemične udaljenosti, pod utjecajem nekoliko činitelja (etnički, osobni, raspoloženje, itd):

- Intimni razmak: 0-45 cm (udaljenost u okvirima intimnih odnosa).
- Osobni razmak: 45-70/100 cm (udaljenost između prijatelja).
- Socijalni razmak (distanciranost): 1,20 do 2 m (formalna udaljenost, gdje se odvijaju povremeni odnosi i određeni je to razmak socijalizacije).
- Javni razmak: >2 m (udaljenost na kojoj ne postoji osobna interakcija s drugim korisnicima prostora).

Tim udaljenostima odgovaraju proksemični prostori i pripadajuće udaljenosti koje se prikazuju u narednoj tablici:

67 Dragan Magaš et al. 1000 Hrvatskih plaža jadranske morske zvijezde Kvarnera, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija 2013.

68 Ibidem;

69 Ibidem;

70 Dragan Magaš et al. 1000 Hrvatskih plaža jadranske morske zvijezde Kvarnera, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija 2013.

71 S. Carboni, G. Russino; Valutazione della capacità di carico antropico della spiaggia; Linee guida per la gestione integrata delle spiagge, Quaderni della Conservatoria delle coste - volume 1, Regione Autonoma della Sardegna, Agenzia Conservatoria delle Coste della Sardegna, 2013: (30).

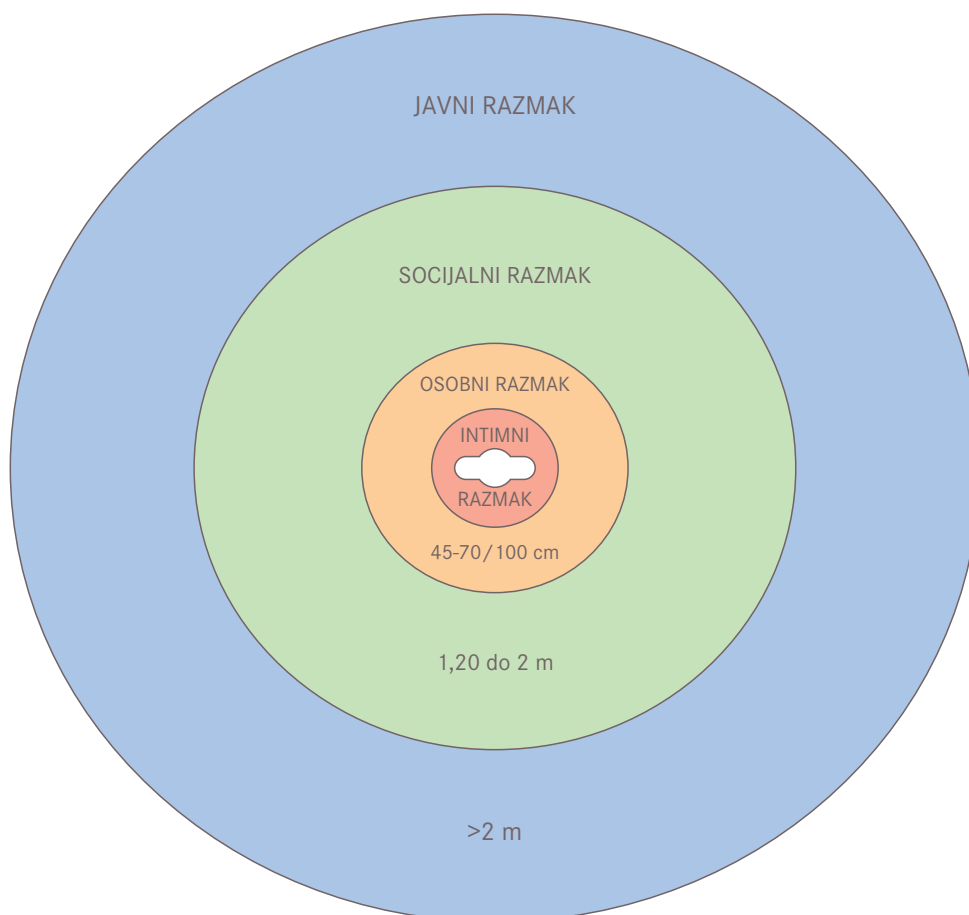
72 “*Proksemika dolazi od latinske riječi proximitas, -atis koja znači - blizina, a odnosi se na područje socijalne psihologije koje istražuje čovjekovo korištenje prostora i prostornih odnosa te ponašanja među ljudima, odnosno obuhvaća pojmove kao što su teritorijalnost, udaljenost među ljudima, ponašanje u masi, osobni prostor, mogućnost za privatnost te i ostale aspekte okoline koji utječu na ponašanje. Sam koncept ne potječe izvorno od Halla, već obuhvaća niz spoznaja prijašnjih istraživanja, studija i analiza prostora, a osobito proučavanja međusobnog ponašanja u odnosu na gustoću populacije, smještaj ljudi unutar područja te prilika i mogućnosti za privatnost*”: Prema A. Begović; Osobni prostor oboljelih od posttraumatskog stresnog poremećaja, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Doktorska disertacija, Središnja medicinska knjižnica, Zagreb, 2013.:(2-3).

PROKSEMIKA	UDALJENOST (m)	PROSTOR (m ²)
Intimni razmak	0 - 0,45	0 - 0,64
Osobni razmak	0 - 0,70/100	0,64 - 1,54/3,14
Socijalni razmak	1,20 - 2,00	4,52 - 12,57
Javni razmak	>2,0	>12,57

Tablica 1: Proksemični prostori.

Grafički prilog 1: Životni balon po Hallu

Oslanjajući se na izneseno, može se konstatirati da najveća osobna udaljenost i minimum socijalne udaljenosti ($1 + 1,20$): $2 = 1,10\text{m}$, što odgovara omjeru maksimalnog opterećenja plažnog prostora (C_{cmax})⁷³ = $3,8 \text{ m}^2 / \text{osobi}$.

Problematika prihvatnog kapaciteta plaža, u većem se dijelu dostupne literature odnosi na pješčane plaže, kako mediteranske regije tako i šire, te se prihvatno opterećenje analizira:

- Ili samo za potrebe kupaca s vidika njihovog većeg ili manjeg komfora zbog problema prenapučenosti plaža.
- Ili pak s gledišta opterećenosti okoliša.

Treba uzeti u obzir i to da je proksemika, tolerantnost svakog pojedinca na udaljenost/razmak od susjedstva druge jedinice subjektivne naravi i u situacijama plaže ima svojevrсну veću ili manju fleksibilnost. U našim posve drugačijim prilikama geneze obale, fizičke prostorne strukture, stupanj prirodnosti, očuvanosti ekološke raznolikosti, staništa vrsta i stanja uređenosti, pristup planiranju i dimenzioniranju kapaciteta plaža su drugačije naravi zbog drugačijih potreba.

Sve to treba uzeti u obzir prilikom obračuna za planiranje prihvatnog kapaciteta cjelovitog plažnog sustava.

Za utvrđivanja smjernica uređenja sustava plaža nivoa strateških regionalnih potreba, određene kalkulacije trebaju se obraditi za planiranje prihvatnog kapaciteta cjelovitog plažnog sustava. Prije svega se to odnosi na kapacitete plaže koje se prostiru uz samu morsku sredinu i to se odnosi upravo na onaj dio plaže koji je i najatraktivniji i za koji ima najviše interesa. Naime, u odnosu na stanje i potrebe/interese procjenjuju se moguće dubine i opseg njihovog širenja i tip zahvata zbog fleksibilnog pristupa utvrđivanja kapaciteta i time kvalitete plaže. No, tu treba uzeti u obzir “*smetnje*” koje su određena ograničenja poput:

- Reljefna raščlanjenost obale.
- Različiti nagibi i visine obale.
- Izloženost suncu/hladovina, vjetrovima, vjetrovalnim utjecajima i sl.
- Struktura i veličina stijenvitih formacija od grubih i visokih stepenica stijena i/ili oštre podne plohe i drugih tipova prirodne naboranosti podnih struktura.
- Različite antropogene strukture, betonske i druge konstrukcije, i dr.

Uključivanjem ograničenja u obračun i smanjenjem tih površina, proizlazi relativno čista planerska površina po kojoj se može formirati prostor za kretanje, ležanje, sunčanje i zabavu uz vodu i sl.

S druge strane treba imati na umu da se plažni prostor može protegnuti i na sekundarnu plažu koja ima fleksibilnije mogućnosti i ponešto drugačije potencijale/osjetljivost nego primarna plaža za sunčanje i druge tipove pasivne i aktivne rekreacije gdje su obračuni za zasebni za potrebe ležanja i sunčanja približni primarnoj plaži, dok ostale aktivnosti imaju svojstvene prostorne potrebe. I tu treba prilikom obračuna potencijalne sekundarne plaže obračunati ograničenja sa svojstvenim prostornim potrebama:

- Pratećim građevnim objektima.
- Komunikacijama.
- Rekreacijskim objektima i sl.
- Očuvanje osjetljivih i vrijednih dijelova prirodne raznolikosti (stablašice, grmlje, reljefne posebnosti,...) i sustave i kulturno-povijesnih datosti (arheološke strukture, suhozidovi, terase, odvodni kanali, i druge građevine i sl.
- Vlasništvo s otežanim mogućnostima rješavanja i sl.

Predloženi postupak obračuna prihvatnog kapaciteta plaža je planerska kategorija i ona je usmjeravajućeg karaktera prilikom optimizacije planiranja plažnog prostora.

4.6. PREDANALIZA POSTOJEĆEG STANJA

Predanaliza postojećeg stanja obalnog pojasa Istarske županije u odnosu na prostorno plansku dokumentaciju je od temeljne važnosti za određivanje dijelova obale koji su namjenom kompatibilni sa rekreacijom i predmet valorizacije.

S ovom analizom smo utvrdili da obalni pojas Istarske županije je moguće podijeliti u dvije makrokategorije:

- obalni pojas u kojem je moguća rekreacijska aktivnost; i
- obalni pojas s namjenom koja onemogućuje rekreaciju

Obilježja obalnog pojasa morske obale moguće je razvrstati u sljedeće tipove:

- Obalni pojas u urbanim sredinama
- Obalni pojas s turističkom namjenom u pozadini (uz hotele, turističko naselje, kamp u obalnom pojasu i neposrednom zaleđu)
- Obalni pojas u semiprirodnom i prirodnom stanju.

Ukupna dužina obale u kojem je moguća **rekreacijska aktivnost** iznosi 475,3 km.

Dužina obalnog pojasa u **urbanim sredinama** iznosi 27,9 km.

Dužina obalnog pojasa **s turističkom namjenom u pozadini** iznosi 99,9 km

Dužina obalnog pojasa **u semiprirodnom i prirodnom stanju** iznosi 347,5 km

5. MODEL VREDNOVANJA POSTOJEĆEG STANJA

Predloženi model vrednovanja je obrađen u obliku tablice s opisom postupka ocjene stanja i potencijala.

Ovaj model je usmjereni alat koji predstavlja prvi korak vrednovanja stanja plaža u odnosu na njihovu željenu uređenost.

Model stvaraju koncept uređenja plaže po njegovoj kvalitetnoj dimenziji (za svaku važniju komponentu / karakteristiku) i kriteriji za ocjenu stanja uređenosti u odnosu na njega s vrijednosnim rangom mogućeg korištenja.

Korištenjem tako sastavljenog modela vrednovanja dobijamo sliku vrijednosnog stanja plaža u obalnom pojasu Istarske Županije što će omogućiti u budućim koracima donošenje odluka o prioritetima uređenja u odnosu na ciljna stanja.

5.1. ODREĐIVANJE NIVOA UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA

Za određivanje postojećeg nivoa uređenosti obalnog pojasa po tipovima pojava oblika u nastavku su date definicije tipova pojava oblika, koncept analize i kriteriji za ocjenu tipa i stanja.

5.1.1. DEFINICIJA TIPOVA POJAVNIH OBLIKA

Obalni pojas u urbanim sredinama:

dijelimo u izgrađeni obalni pojas / semiprirodni i prirodni obalni pojas i obalni pojas s drugom planiranom namjenom.

Izgrađeni obalni pojas

Gradsko kupalište se identificira s onim nasljeđenim uređenim dijelom gradske plaže opremljene za rekreaciju na moru, s građevinama koje služe ugostiteljskim i drugim uslugama. Pretežito su to i prve uređene plaže u urbanim mjestima na istarskoj obali, mjesto rekreacije i socijalizacije. Danas su to veliki potencijali s dodanom kulturno-povijesnom vrijednošću.

Plaža u urbanoj sredini je uglavnom spontano rasla kako su potrebe za plažnim prostorom rasle s razvojem turizma u ili pored gradske sredine. Ona je najčešće uređivana s pretežito improviziranim / montažnim uslužnim objektima. Plaža se pojavljuje najvećim dijelom s povremenim ulazima u more te u betonskoj konstrukciji i s ploham od škrilja i djelimično opremljena tuševima i prirodnim dijelom koji još ima kvalitetnu strukturu obale i dna mora. S prostorno-funkcionalnog vidika to je pretežito organiziran i izgrađen prostor na samoj obali koji se odnosi kako na plići dio mora i kopna uz nju - plaža, a katkad, u odnosu na prostorne mogućnosti/potrebe i na njenu neposrednu pozadinu - sekundarnu plažu u kopnenom dijelu s pretežito vegetacijskim pokrovom, s kojom je pretežito funkcionalno povezana. Pritom je važna pojava obalne šetnice koja se mjestimice pojavljuje i čini linearnu - dužobalnu poveznicu s drugim sadržajima s funkcijom distribucije posjetilaca u prostoru i korištenja potencijala za dokolicu koji se tu pružaju.

Izgrađeni obalni pojas u urbanim i semiurbanim sredinama je u dužobalnoj komunikaciji dostupan dio prostora s uređenom šetnicom koja ide uz rub obale. Uz nju se najčešće razvija i sekundarna plaža ukoliko to omogućuju karakteristike prostora odnosno mogućnosti/zapreke druge naravi. U tom se obalnom pojasu pojavljuju dijelovi prirodne plaže povoljni za kupanje pa su tako i segmenti plaže, pristupi, ulazi u more djelimično uređeni. Tu je važna uređena šetnica u obalnom pojasu i mogućnosti koje se uz nju pojavljuju za odabir aktivnosti dokolice na sekundarnoj plaži, gdje se ona pojavljuje, u

raznim sezonskim razdobljima tokom godine.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas

U urbanoj sredini i pored nje na njenim rubovima i udaljenijim predjelima te na obližnjim otocima, pretežito se nalazi semiprirodni obalni pojas s kulturnim uzorkom uređenja i manjim dijelom je on u doprirodnom i/ili prirodnom stanju.

Semiprirodni obalni pojas ima pretežito ili uravnoteženo stanje uređenog, kultiviranog i kulturnog krajobraznog prostora morske obale s manjim prisustvom prirodnih predjela. Tu se dokolica odvija uglavnom uz more i na kopnu, sekundarnoj plaži gdje ima manjih pojava uređenja obale za potrebe plaže. Često se pojavljuje i šetnica ili pak šumska staza duž obale.

Prirodni i doprirodni obalni pojas su pretežito prirodnog karaktera s malo otežanim pristupom zbog karaktera prirodnosti i neke vrste "divljine" s prirodnim karakteristikama prostora. Dokolica uz more se odvija tamo gdje prirodne karakteristike omogućuju njeno odvijanje i uglavnom nema značajnijih intervencija čovjeka na uređenju prostora.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom u urbanom obalnom pojasu

U predjelima uz morsku obalu semiurbane i urbane sredine nalaze se raznovrsna stanja prirodne i semiprirodne uređenosti kao naslijede većih ili manjih tradicionalnih antropogenih aktivnosti. U tom je prostoru planirana turistička namjena u okvirima koje su predviđeni i sadržaji za maritimnu dokolicu (plaže).

Druge planirane namjene u obalnom pojasu urbane i semiurbane sredine. To su izgrađene obale koje nisu namjenjene turističkoj dokolici već drugim aktivnostima poput luka, marina, brodogradilišta i drugim aktivnostima čiji rad ovisi o moru i morskoj obali bilo kao resurs, bilo kao sredstvo komunikacije, transporta i pretovara robe s mora na kopno i sl.

Spoznaja o stanju i namjeni koja nije za turističku dokolicu, pokazuje određena prostorna ograničenja / mogući resurs u dugoročnom razdoblju prostornog razvoja / društvenih potreba i interesa.

Obalni pojas s turističkom namjenom u pozadini:

(Izgrađeni obalni pojas, semiprirodni i prirodni dijelovi obalnog pojasa)

Izgrađeni obalni pojas turističke namjene

Turistički objekti, u svom su začetku zaposjedali najčešće s hotelima i pratećim depandansama, krajobrazno uređene i zrele obalne pojaseve i otoke s atraktivnim prirodnim plažama za kupanje, sunčanje i drugim tipovima dokolice, sve u blizini gradova i naselja. Oko tih jezgri se tokom niza godina turizam razvijao u raznim oblicima hotelske izgradnje s rekreacijskim sadržajima uz njih a i obala je doživljavala promjene strukture za što povolije funkcije prilaza moru, kupanja i sunčanja. I tu se duž obale iz prostorno-funkcionalnih potreba turističke dokolice i korištenja raznovrsnih programskih sadržaja, razvijala obalna šetnica i sekundarna plaža.

U pojasu morske obale gdje se turistička aktivnost s građevinama hotela, turističkih naselja i kampova nalazi u neposrednom zaleđu morske obale ili pak na otocima, plaža se pojavljuje u prostorno-funkcionalnoj organizaciji prostora kao međuzavisno, tehničko-tehnološki povezan sustav turističke dokolice. Tako uređena i drugim turističkim aktivnostima i sadržajima povezana plaža ima važnu ulogu u sferi organizacije i pružanja usluga za veliki raspon turističke rekreacije i zabave s pratećim servisima i sl. za veliki broj korisnika, turista.

S obzirom na smisao temeljnih usluga za zabavu i rekreaciju te usluge hrane i pića, ono je pretežito uređeno, s izgrađenim uslužnim i srevisnim objektima, rekreacijskim i sportskim sadržajima na kopnu i moru s pretežito izgrađenom obalom za sve dobne skupine korisnika. Plaža je lako dostupna i dužobalno je povezana s drugim programskim sadržajima pretežito uređenom šetnicom. Uz nju se najčešće razvija i sekundarna plaža gdje su smješteni mahom svi ugostiteljski, sportsko-rekreacijski i drugi objekti i servisi, često funkcionalno umreženi u sustav turističkog resorta.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas turističke namjene

Semiprirodni i prirodni dijelovi obalnog pojasa pored turističkog resorta (hoteli, turističko naselje, kamp), su zapravo u funkcionalnom smislu produžena plaža za turiste kojima je predmet interesa za dokolicom plaža s kulturnim okruženjem ili pak posve prirodan krajobraz s autohtonim raslinjem. Na semiprirodnoj je plaži manjih pojava prilagodbi za ležanje, sunčanje, pristup obali i moruza kupanje. I pretežito postoji uređeniji dužobalni put za komunikaciju i rekreaciju po njem. U situaciji kultura četinjača ili pak travnih ploha s šumskom vegetacijom, aktivira se sekundarna plaža.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas

(Semiprirodni i prirodni obalni pojas, prirodna obala s drugom planiranom namjenom)

Semiprirodni i prirodni obalni pojas je očuvani ili pretežito očuvani dio obale u prirodnom stanju s eventualnim manjim zahvatima uređenja, češće u neposrednoj pozadini plaža.

Semiprirodni obalni pojas

Zbog povećeg korištenja obalnog ruba koji ima kvalitetne karakteristike plaže, promjene su u tom dijelu manje naravi, uglavnom spontane intervencije prilagodbe pristupa do obale i u more. Planskom dokumentacijom nekim je takvim predjelima zbog trenda korištenja data namjena za plažu. Uz plažu se često pojavljuje i sekundarna plaža a između njih prijelaz je pretežito oštar u obliku suhozida, prirodne stepenice u obliku škarpe, i sl. U neposrednom zaleđu promjene se očituju u djelimičnom korištenju prostora s vegetacijskim pokrivačem koji se pojavljuje od samonikle vegetacije hrasta crnike i crnog jasena do kultura četinjača i mediteranskih voćnjaka, prije svega maslina. Do tih plaža pretežito je otežan pristup po poljskim i drugim bijelim putevima, dok su dužobalne staze rijeđe uređene. U situaciji kada se pored obale nalazi travni pokrivač, maslinik i sl. razvija se najčešće sekundarna plaža. Do otoka u semiprirodnom stanju je pretežito moguće doći jer je u dugom niz vremena određenog tipa korištenja već izgrađen pristan ili je pak obalna konfiguracija u nekom dijelu povoljna za pristajanje brodica.

Prirodni obalni pojas

Obala (plaža), stanje njenih fizičkih struktura je posve pod neposrednim utjecajem djelovanja prirodnih procesa mora i nema antropogenog utjecaja.

Dio tih plaža je prikladan za korištenje oblika prirodnosti i osjećaja dokolice u divljini s manjim brojem

prisustva korisnika koji dolaze ili iz dalje pozadine ili češće plovilom zbog manje dostupnosti. Najčešće se plaža odvaja od neposrednog priobalja naglim i kontrastnim prijelazima od stjenovitog/zrnatog dijela obale u gustu formaciju šumskog ruba različitih samoniklih vegetacijskih sastava. To je ambijent za one ljude koji traže dokolicu u posve očuvanoj autohtonoj prirodi gdje zbog otežanog pristupa ima manji broj posjetilaca. To se odnosi i na otoke u prirodnom stanju.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom

Ovdje nailazimo na posve prirodne obale koje su u planskim dokumentima zacrtane s turističkom namjenom u pozadini.

Osim turističke je namjene planirana i namjena za lučke sadržaje.

Obala s drugom planiranom namjenom

Ovdje nailazimo na obalu koja je već zaposjednuta drugim namjenama poput gradova i naselja te njihovih dijelova na obali, luka, marina, brodogradilišta, industrijskih zona i sl. Sve te površine u obalnom pojasu, zbog specifičnih karaktera aktivnosti, izvan su korištenja u svrhu turističke dokolice.

5.1.2. KONCEPT ANALIZE

Izgrađeni obalni pojas

Prevladavajuće izgrađena obala, prilagođena potrebama kupanja, olakšanog ulaza u more, sunčanja i zabavu uz obalu.

Tu je važno sagledavanje postojećih prevladavajuće antropogenih (izgrađenih) karakteristika prostora za boravak ljudi i aktivnost rekreacije. U cjelosti je to s prostorno-funkcionalnog vidika prevladavajuće uređen prostor, različitih stanja očuvanosti/degradiranosti, za potrebe sunčanja, ležanja i prilaza moru, s objektima za rekreaciju s opremom ili bez nje te s građevinama ugostiteljskog, uslužnog i sl. sadržaja povezanih s osnovnom funkcijom plaže.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas

Semiprirodni obalni pojas je stanje obalnog pojasa u kojem ima vidljivih antropogenih promjena prirodnog krajobraza. Promjene u prirodnom dijelu plaže su manje naravi, uglavnom spontane intervencije prilagodbe pristupa do mora.

Između plaže i sekundarne plaže se uglavnom pojavljuje jasnije razgraničenje poput suhozida ili obalnog šumskog ruba koji je pretežito obrastao samoniklom vegetacijom s već opisanim funkcijama.

U zaleđu - sekundarnoj plaži promjene prirodnog vegetacijskog pokrova mogu biti razni mješoviti mozaični oblici i prijelazi autohtone vegetacije i kultura (uređene park-šume, šume četinjača - alepskog bora, maslinici, zapuštene oranice - travnjaci i sl.) s mogućim pojedinim i rijetkim pojavama tradicionalnih građevina na njihovim rubovima. Pristupi su različiti od boljih puteva do narijetko i starih kolskih puteva.

Prirodni se obalni pojas nalazi pod utjecajem djelovanja prirodnih procesa mora i zaobalnih voda u pojasu bližeg kontakta s morem - plaža. Stanje je fizičkih struktura generirano utjecajem uglavnom prirodnih sila abrazije, erozije, akumulacije i sl. s posve očuvanom prirodnim stanjem fizičkih datosti prostora, različite strukture (stjenovito, šljunkovito, pjeskovito, muljevito i međusobno složeno različitih

frakcija i omjera), nagiba reljefa i sl.

Najčešće se plaža odvaja od sekundarne plaže ili neposrednog priobalja jasno prepoznatljivom linijom razdvajanja s naglim prijelazima od supralitorala sa stjenovitom ili sedimentima pokrivenim dijelom obale i mjestimičnom pokrovnošću nižeg halofitnog bilja u kontrastu s najčešće samoniklom gustom formacijom šumskog ruba različitih stupnjeva degradacije i sastava, slojevitosti, gustoće, pokrovnosti i sl. u funkciji međe i prva je rubna linija obrane od utjecaja mora, vjetrova i erozije.

U zaleđu - sekundarna plaža, prostiru se prirodne vegetacijske formacije; različiti tipovi autohtone šume s različitim sastavom, degradacijskim stanjem, pokrovnosti, starosti, slojevitosti i sl, travnjaci obrasli šumskom vegetacijom, prevladavajuće čisti travnjaci i kamenjare te njihova mješovita složena stanja.

Pristupi su jako otežani i dobrim dijelom obala je nepristupačna ili pak teško pristupačna kako s kopna tako i s morske strane

Prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom je stanje prirodnog i/ili diprirodnog obalnog pojasa s planiranom turističkom namjenom i s pripadajućim plažnim prostorom u prednjem planu do mora. Druga namjena je aktivnost koja zavisi i tijesno je povezana s morskom sredinom ali nije vezana s turizmom, poput gradske luke, brodogradilišta, zone posebne namjene, kamenolom i sl.

5.1.3. KRITERIJI

Izgrađeni obalni pojas

Sve karakteristike uređene obale koje bolje pogoduju prostorno-funkcionalnim potrebama, percepcijski su ugodnije i atraktivnije za ugodno korištenje to su one vrijednije, dok su sva slabije uređena stanja manje pogodna i manje vrijedna. Lakša dostupnost i bolja opremljenost je povoljnije od teško dostupne ili pak nedostupne i slabo opremljene i neopremljene plaže.

Semiprirodni i prirodni obalni pojas

Semiprirodno stanje je uravnoteženo stanje uređenog i kulturnog u odnosu na prirodno stanje uređenosti je vrijednije stanje, dok su svi odmaci prema više uređenom ili pak više prirodnom sve manje skladni s željenim semiprirodnim stanjem koji ima svojstvene potencijale u korištenju dokolice. Dostupnost ograničena po manje uređenim komunikacijama kako po širini tako i po strukturi.

Prirodno stanje je stanje očuvane prvobitnosti prostornih struktura otkriva stupanj zrelosti odnosno stupanj bliskosti / udaljenosti od njenog klimaksnog stanja, što je stanje bliže klimaksu vegetacijskog pokrova to je više očuvano. Složenost ili pak raščlanjenost prirodnih datosti prostora je jedan od temeljnih pokazatelja produktivnosti i stabilnosti. Veća složenost, pokazatelj je veće očuvanosti i stabilnosti zajednice dok je siromašna složenost s malim brojem vrsta i drugih stanišnih karakteristika, manje očuvano. Očuvanost prvobitnosti otkriva mjesta koja su najznačajnija za očuvanje ekoloških kvaliteta. Uočavanje razlika između zrelih ekosustava i ekosustava koji su u razvojnim fazama, odnosno sukcesiji, radi uočavanja promijenjenih okolnosti prostora u prošlosti ili sadašnjosti ukazuju na stabilnost od nepogoda, bolesti i sl. zrelije su zajednice, staništa i sl. očuvanije od mlađih. Nepromjenjivost sustava na čovjekove gospodarske djelatnosti ili njihovu prisutnost u prostoru su karakteristike koje pokazuju stabilnije i zato vrijednije ekosustave koje treba čuvati. Pošto je s vidika turističke dokolice važan osjećaj divljine, što proizlazi iz građe vegetacijskog materijala, pa je tako i kultura alepskog bora, koja je udomaćena vrsta, nosilac prirodnog zbog svoje velike i asimetrične krošnje, grana i debela te pionirskih svojstva rasta na kršu. Bilo koji pristup obali je s vidika mogućnosti korištenja turističke dokolice u

prirodi bolja situacija nego bez pristupa.

Prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom je po prirodi namjene: plaža uz turistički resort i obala s drugom namjenom.

CHECKLIST-A

Stanje uređenosti obalnog pojasa s rekreacijskim sadržajem (plaže) po tipovima pojavnih oblika	Urbane i semiurbane sredine	Izgrađeni obalni pojas
		Semiprirodni i prirodni obalni pojas
	Turistička namjena	Semiprirodni i prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom
		Izgrađeni obalni pojas
	Semiprirodni i prirodni obalni pojas	Semiprirodni i prirodni obalni pojas
		Prirodni obalni pojas
Obala s drugom planiranom namjenom	Semiprirodni i prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom	

5.2. ODREĐIVANJE STANJA UREĐENOSTI OBALNOG POJASA/PLAŽE PO KARAKTERISTIKAMA KOMPONENTI

5.2.1. KVALITETA STRUKTURE, NAGIBA I ŠIRINE MORSKE OBALE I DNA MORA DO 2M DUBINE - KVALITETA KORIŠTENJA OBALE

KONCEPT ANALIZE

S prostorno-funkcionalnog vidika ova točka pokriva širok izbor aktivnosti u moru i na kopnu. U moru je to kupanje i ronjenje te zabave u plićacima i dubljoj vodi dozvoljene kakvoće za kupanje, za različite uzraste i potrebe od neplivača do plivača. Na kopnenom dijelu je to sunčanje, ležanje i prostor igre za manji uzrast djece.

KRITERIJI

Izgrađeni obalni pojas: U odnosu na funkcije kupanja i sunčanja, pojavljuju se od očuvanih, sigurnih, atraktivnih i povoljnih stanja u skali do nepovoljnih, zapuštenih i degradiranih oblika s otežanim korištenjem. Ravne do malo nagnute plošne strukture s glatkim te blago hrapavim površinama, fino zrnate strukture i sl.; od betona, škrilje, daske, nasutog šljunka, pijeska i sl. su povoljnije nego napukla i drobljena betonska podloga, podlokana škrilja, cijevi odvodnje na površini plaže i sl., ili pak oštiji, grublji i krupniji dijelovi stijena. Čisto more izvrsne kvalitete je povoljnije od nezadovoljavajuće kakvoće mora za aktivnosti kupanja. Što su stanja bliže ciljevima i planiranim funkcijama to je povoljnije stanje. S udaljenijim stanjima od ciljeva, povoljnost se smanjuje.

Semiprirodne i prirodne obale/plaže: Fino zrnata struktura je mekša i povoljnija od krupnijih frakcija. Glatke su površine povoljnije od grubo hrapavih i nazubljenih: pjeskovito ili sitno zrnato dno je povoljnije

nego od mješovitog s lomljencem šakavcem ili stijenjem, a gromadasto i škrapovito je u skali još nepovoljnijeg dna. Ravne do blago nagnute plohe dna mora i kopnenog dijela su povoljnije za korištenje u odnosu na strmije dijelove i financijski se lakše izgrade i održavaju. Viša visinska razlika i strme obale su manje povoljne za aktivnosti kupanja od onih s blažim inklinacijama i manje prikladne za intervencije uređenja s obzirom na rizike većih otećenja obale s jedne i većeg ulaganja sredstava s druge strane.

Slika 28: Uređena plaža od betona i pijeska

Slika 29: Uređena plaža sa škriljama

Slika 30: Semiprirodna kamena plaža

Slika 31: Prirodna plaža s lomljenim šakavcem

Slika 32: Prirodna plaža, pješćane uvale među kamenjem

Slika 33: Uredena plaža nasipana šljunkom

CHECKLIST-A

Kvaliteta strukture, nagiba i širine morske obale i dna mora do 2m dubine - kvaliteta korištenja obale.

Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna

5.2.2. UREĐENOST ULAZA U MORE

KONCEPT ANALIZE

Karakteristike prirodnih i/ili izgrađenih ulaza u more sagledavaju se u funkciji mogućnosti kretanja od kopnenog dijela do mora dubine pojasa gdje se kupač može otisnuti u veće dubine bez ograničenja.

KRITERIJI

Izgrađeni obalni pojas: ravne do malo nagnute plošne strukture s glatkim te blago hrapavim površinama, fino zrnate strukture i sl. olakšavaju prilaze moru. Ove se karakteristike pokazuju kod betona, škrilje, daske, nasutog šljunka, pijeska i sl. Stepenice, rampe i druge fizičke strukture s rukohvatom, omogućuju bolje i sigurnije prilaze većim dubinama mora i sl. S većom odsutnošću takvih uređenih struktura, manjkavim i/ili lošim rješenjima te većim stupnjem degradiranosti i otežanim korištenjem smanjuje se povoljnost za ulaske u more.

Slika 34: Prirodna plaža oštro-stjenovite strukture, loš primjer ulaza u more

Slika 35: Uredena plaža sa drvenim platoima, dobar primjer ulaza u more

Semiprirodne i prirodne obale/plaže: ravne i blago nagnute površine zrnate strukture su povoljnije od oštro-stjenovitih, krupnijih i više nagnutih struktura koje čine veću prepreku u kretanju i pristupa u more. Intervencije prilagodbe kretanju su eventualno ograničenog karaktera kao gore opisane.

Slika 36: Loš primjer ulaza u more

Slika 37: Dobar primjer ulaza u more

CHECKLIST-A

Ima li izgrađenih ulaza u more?	DA/NE
Ako da, opisati kvalitetu.	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Ako ne, da li su ulazi u more potrebni?	DA/NE

5.2.3. SEKUNDARNA PLAŽA

KONCEPT ANALIZE

Karakteristike pojasa kopna koji se nadovezuje na plažu su više ili pak manje prostorno-funkcionalno komplementarne s aktivnostima rekreacije u moru i povezane s turističkom dokolicom u sustavu plažnih parkova ili njihovih specifičnih inačica. Stanje tog prostora pokazuje se tako više ili manje skladno funkciji aktivne i pasivne rekreacije; sunčanja, ležanja u hladovini, raznorodne igre i zabave, šetnje i razgledavanja krajobraza, istraživanje prirodnog te s mogućnostima organizacije komercijalnih sadržaja ugostiteljskog, uslužnog, rekreativnog, zabavnog, i sl. karaktera za potrebe boravka korisnika i cjelovitog funkcioniranja aktivnosti rekreacije i druge turističke dokolice u zaobalnom prostoru povezanog s plažom i morem. S obzirom na to da je taj pojas kopna pokriven samoniklom autohtonom vegetacijom te dijelovi s kultiviranim i kulturnim krajobraznim tvorevinama u raznim mješovitim formama, postoje široke mogućnosti organizacije cjelovitih plažnih parkova raznorodnih tematika i aktivnosti rekreacije, koje su povezane i nadopunjuju one vezane uz morsku sredinu. Sve je to u zavisnosti o potrebama stupnja zahtjevnosti ciljeva i složenosti usluga sekundarne plaže (gradsko kupalište, obalni pojas uz turističku djelatnost, semiprirodni i prirodni obalni pojas s tematskim parkovima do manjih-ciljano uređenih površina) te stanja/mogućnosti prostora.

KRITERIJI

Izgrađeni obalni pojas: poželjne su ravne do malo nagnute plošne strukture s površinama inertne strukture poput betona, škrilje, daske, te mekše strukture od šljunka i pijeska do raznih sintetskih materijala, antitrauma podloga i sl. očuvane i funkcionalno skladne su bolje od zapuštenih, degradiranih i nefunkcionalnih. Od organskog pokrivača su to travnjaci, perene, grmlje, stablašice do uređenih šumskih kultura i njihovih mješovitih dijelova i sl. U zavisnosti o skladnosti s ciljevima i mogućnosti prostora tu dolaze i sportsko-rekreacijski objekti, igrala za djecu te mogućnosti za organizaciju ugostiteljskih, uslužnih i trgovačkih djelatnosti. Od očuvanih i povoljnih stanja do nepovoljnih degradiranih oblika s otežanim korištenjem.

Slika 38: Loš primjer sekundarne plaže

Slika 39: Dobar primjer sekundarne uređene plaže

Semiprirodne i prirodne obale/plaže: Ravne do blago nagnute površine su povoljnije od strmijih padina. Uređena park-šuma je povoljnija od niske zašikarene šume. Travnjaci sa skupinama i

soliterima zrelih stablašica ili kulture maslina i voćnjaka je povoljnije stanje od kamenjare, samoniklog travnjaka, oranice ili niske zašikarene vegetacije.

Slika 40: Loš primjer sekundarna semiprirodne plaže

Slika 41: Dobar primjer sekundarne plaže

CHECKLIST-A

Da li postoji sekundarna plaža?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu stanja.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li ima prostornih mogućnosti za uređenje sekundarne plaže?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno

5.2.4. OSIGURANJE PRISTUPAČNOST PLAŽE OSOBAMA S INVALIDITETOM I SMANJENE POKRETLJIVOSTI⁷⁴

KONCEPT ANALIZE

Kod izgrađenih obala, posebice gradskih kupališta i plaža obvezno je osigurati kretanje osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti kako po plaži tako i ugodne i sigurne ulaske u more, bez prepreka.

KRITERIJI

Osigurana dostupnost i kretanje po plaži i u more. Prisutnost i čvrstih plošnih poveršina, rampe s ogradama, blagi nagibi.

⁷⁴ Pravilnik o osiguranju pristupačnosti građevina osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (NN 78/2013).

Slika 42: Loš primjer ulaza u more za osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti

Slika 43: Dobar primjer pristupa plaži osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti

Slika 44: Stolica sa kotačima kojom se osobe s invaliditetom i smanjene pokretljivosti vode u more

Slika 45: Dizalo za ulaz u more osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti

CHECKLIST-A

Da li je osigurana pristupačnost plaže osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (prilazi, ulazi u more, prostor za ležanje)? DA/NE

Ako DA, opisati kvalitetu stanja.

Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvakitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna

Ako NE, da li je potrebno osigurati pristupačnost plaže osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti? DA/NE

5.2.5. PLAŽA ZA KUĆNE LJUBIMCE

KONCEPT ANALIZE

Vlasnik kućnog ljubimca i kućni ljubimac trebaju imati olakšan pristup obali i moru te pojas sekundarne plaže i mogućnost kretanja uzduž obale. Hladovina je važna zato da kućni ljubimci ne dožive toplinski udar i dehidraciju. Mogućnost da se ljubimca vodi u šetnju u obližnjem pojasu sekundarne plaže je povoljna okolnost.

KRITERIJI

Ravne do blago nagnute plohe, prirodne i djelimice građene strukture gdje vlasnik životinje može isto tako pristupiti obali su poželjnije od strmijih i teško pristupačnih obala. Neposredna sekundarna plaža djelom pokrivena višom vegetacijskom formacijom zbog hladovine za kućne ljubimce je povoljnija od one bez više vegetacije. Ravne plohe (travnjaci, i sl.) su poželjne zbog njihovog neophodnog slobodnog kretanja i igre. S povećanjem fizičkih prepreka i drugih ograničenja u kretanju do mora i po kopnu smanjuje se atraktivnost plaže za kućne ljubimce. Poželjniji su udaljeniji dijelovi obale s manjim brojem kupača nego bliže i napučene plaže. Pritom je važna i šetnica koja omogućava duže linije kretanja kućnog ljubimca s vlasnikom.

Slika 46: Loš primjer plaže za kućne ljubimce

Slika 47: Dobar primjer plaže za kućne ljubimce

CHECKLIST-A

Dali plaža ima poseban prostor koji je uređen za korištenje kućnih ljubimaca?

DA/NE

Ako DA, opisati kvalitetu.

Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna

Ako NE, da li je potrebno urediti posebnu plažu ili dio plaže za kućne ljubimce?

DA/NE

5.2.6. KAPACITET PLAŽE

KONCEPT ANALIZE

Spontani se trendovi korištenja dijelova obalnog pojasa sagledavaju s vidika otkrivanja preferense posjećivanja nekog dijela obale iskazano množinom korisnika za potrebe kupanja i sunčanja te ostalih komplementarnih aktivnosti. Nekad je to uređena ili pak prirodna atraktivnost nekog dijela obale za aktivnosti kupanja i sunčanja (kvalitetna struktura plaže ili njene pozadine), drugi je to put blizina naselja i/ili turističkog kompleksa ili pak laka dostupnost do obale.

Otkrivanje spontanij procesa okupljanja većeg broja kupaca i/ili specifičnih korisnika, omogućava planski pristup utvrđivanja prioriteta, optimizacije uređenja i opremanja takvih plaža.

KRITERIJ

Množina korisnika zbog određene preferense stanja obalnog pojasa ili njegovih dijelova / plaže. Uvijek je to povezano s prisutnošću neke posebnosti, kvalitete kao atrakta za rekreaciju uz obalu. Neki je put to veća ili manja uređenost / izgrađenost gradskih ili turističkih kupališta i plaža, drugi je put to interes aktivnosti rekreacije u vezi s nekim očuvanim prirodnim ili pak kulturnim karakterom krajobraza u obalnom pojasu kao preferencijalni oblici rekreacije uz more. Veća prisutnost korisnika na takvim plažama ukazuje na prioritet uređenja obale / plaže u odnosu na spontane preferense korisnika. Koristiti smjernice za kriterije planiranja po opisanom modelu izračuna proksemike u poglavlju “*Predmet obalnog pojasa/plaže*” s vidika maritimne dokolice.

Slika 48: Prevelik broj kupaca u odnosu na veličinu plaže

Slika 49: Kapacitet plaže uvjetovan strukturom plaže

CHECKLIST-A

Kapacitet u odnosu na strukturu i tipologiju plaže. Jako velik, velik, srednji, mali, jako mali

5.3. KAPACITET, PRISTUP I DOSTUPNOST

5.3.1. PRISTUP OBALI

KONCEPT ANALIZE

Prometna se dostupnost sagledava s gledišta osiguranja komunikacije (puta) s autom do plaže ili njenog bližeg okruženja te adekvatna mogućnost sigurnog parkiranja. Za otoke je to mogućnost pristajanja brodice za otok i sigurni vez.

KRITERIJI

Za automobile i druga motorna vozila: asfaltni je put povoljniji od makadamskog ili poljskog puta s užim profilom ili pak s većim neravninama i stijenjem, zapušten i obrastao put. Ravne plohe s travnim pokrivačem u pozadini obale i s potencijalima za širenje je povoljnije od strmih padina, kamenjara ili s šikarasto obraslim površinama s otežanim mogućnostima za širenje. Mogućnost parkiranja je bolja na ravnijim terenima s tvrdom površinom (asfalt, makadam) nego na površinama s vegetacijskim pokrivačem, gdje je ipak povoljnije s travnjakom nego s šikarasto obraslom površinom.

Slika 50: Loš primjer pristupa obali

Slika 51: Dobar primjer pristupa sa parkiralištem

Dostup brodicom je povoljniji ukoliko ima izgrađeni molo s vezom, sigurnu dubinu mora i lako prohodnu vezu s kopnenim dijelom otoka. Nepovoljnije su obale sa stjenovitim plićacima, ili pak strmim stjenovitim obalama i višim stepenicama stijena kao preprekama pri dostupu otoku i njegovom zaleđu sa smanjenom sigurnosti za plovilo i ljude.

Slika 52: Loš primjer pristupa brodicama

Slika 53: Dobar primjer pristupa brodicama

CHECKLIST-A

Opisati dostupnost plaže s automobilom.	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Da li su parking površine adekvatne za potrebe plaže - udaljenost, kapacitet?	DA/NE/nije potrebno
Da li je dostupan mol na plaži za pristajanje plovilom?	DA/NE
Ako DA, koje je kvalitete u odnosu na tip i prostorno-funkcionalne potrebe?	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je potrebno urediti prostor za pristajanje plovila?	DA/NE

5.3.2. OBALNA ŠETNICA (LUNGOMARE)

KONCEPT ANALIZE

Uloga šetnice u formiranju identiteta mjesta i slike grada, naselja, turističkog resorta i dr. te u saniranju dijelova degradirane obale, kao turistički, i socijalni resurs raznovrsne aktivnosti rekreacije uz obalni rub i sl. zavisi o stanju i društvenim potrebama. Jednom je to šetnica ili potreba za korištenje većeg broja ljudi u vezi mnoštva rekreacijskih - turističkih programa a druga je situacija u posve očuvanom, prirodnom okruženju funkcionalno i zaštitno skladnija šumska staza. Dakle tip šetnice koji je skladan funkcijama i potrebama u obalnom rubu je vidik ocjenjivanja vrijednosnog stanja.

KRITERIJI ANALIZE

Komunikacija u obliku staze, puta, uređene promenade koja prati obalnu liniju i prostorno-funkcionalno povezuje sadržaje duž obale omogućava dostup do njih te olakšava aktiviranje veza plaže i sekundarne plaže u neposrednoj pozadini s vidika mogućnosti intenzivnijeg uređenja i korištenja obalnog pojasa za

potrebe raznovrsnih tipova rekreacije i turističke dokolice je povoljnija okolnost od užih i neuređenih staza ili bez ikakve komunikacije. Što je šetnica uređenija, šira i s bogatijom doživljajnom ponudom po njoj ruti s većim turističkim resortom ili pak naselja u njoj blizini to je veći potencijal za njeno korištenje i obratno. S druge pak strane u odnosu na stanje i planske smjernice, manja šumska staza s pažljivom rutom kretanja po zanimljivim prirodnim sadržajima nosilac je veće kvalitete nego široka šetnica ili prometna komunikacija koja može degradirati određena prirodna stanja i njihovu cjelovitost.

Veća ili manja skladnost ciljevima i funkcijama šetnice u odnosu na fizičko stanje krajobraza obalnog pojasa ukazuje i na vrijednosna stanja i mogućnosti.

Slika 54: Loš primjer obalne šetnice

Slika 55: Dobar primjer uređene obalne šetnice

Slika 56: Dobar primjer uređene obalne šetnice

Slika 57: Dobar primjer uređene obalne šetnice

CHECKLIST-A

Da li u obalnom pojasu postoji šetnica (lungomare)?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu u odnosu na tip uređenosti obale i prostorno-funkcionalne potrebe.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je moguće urediti adekvatnu šetnicu?	DA/NE

5.4. OBJEKTI ZA USLUŽNE DJELATNOSTI I SERWISE, REKREACIJU I ZABAVU, INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST I OPREMA**5.4.1. OBJEKTI ZA USLUŽNE DJELATNOSTI, SERWISE I TRGOVINU****KONCEPT ANALIZE**

Organizacija sustava komercijalnih sadržaja ugostiteljskog, uslužnog, servisnog, trgovačkog, rekreativnog i sl. karaktera za potrebe cjelovitog funkcioniranja boravka i aktivnosti rekreacije u obalnom prostoru povezanog s plažom i morem za potrebe korisnika svih uzrasta u zavisnosti je o značaju, te ulozi i funkciji plaže u datom prostoru i s time u vezi je odnos potražnje / ponude.

Uslužni objekti⁷⁵, servisni objekti, rekreativni i zabavni sadržaji za potrebe rekreacije na moru i pod vodom a veći i manji uzrast. Raznovrsnost i količina adekvatne prostornim mogućnostima, tipu i veličini, s uravnoteženim prisustvom. Stanje očuvanosti, održavanje i stanje sigurnosti igrala.

KRITERIJI

Osnovni je kriterij fizičko stanje - kvaliteta građevine (objekta), sigurnost i cjelovitost sadržaja date namjene objekta (postojanje svih sadržaja je veoma dobro u rangu do nedovoljno u situaciji kada nedostaju određeni sadržaji osnovne namjene, zadovoljavajući/nezadovoljavajući kapaciteti te kvaliteta stanja fizičkih truktura).

75 Sukladno: Pravilnik o razvrstavanju i minimalnim uvjetima ugostiteljskih objekata iz skupina "restoran", "barovi", "catering objekti" i "objekti jednostavnih usluga" (Narodne novine 82/07, 82/09, 75/12 i 69/13)

Slika 58: Loš primjer ugostiteljskog objekta

Slika 59: Dobar primjer montažnog ugost. objekta

Slika 60: Ugost. objekt sa terasom na plaži većeg kapaciteta

Slika 61: Ugostiteljski objekt sa terasom

CHECKLIST-A

Da li je prostor dovoljno opremljen objektima uslužnih djelatnosti, servisa, trgovine i sl. u odnosu na funkcionalne potrebe tipa plaže? DA/NE

Ako DA, opisati stupanj kvalitete (u odnosu na tip plaže i prostorno-funkcionalne potrebe).

Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvaklitetna, veoma nekvaklitetna

Ako NE, da li je moguće poboljšati?

DA/NE

5.4.2. REKREACIJA I ZABAVA

KONCEPT ANALIZE

Rekreacija je bitan dio ljudskog života i ona pronalazi različite pojavne obrasce koji su je oblikovali, najčešće u odnosu na individualne interese, ali i pod utjecajem potreba i interesa društvenog okruženja.

Javni prostor kao što su to plaže ili parkovi u obalnom pojasu su osnovna mjesta gdje se provode mnoge aktivnosti rekreacije. Turizam je naročito prepoznao i povezoao važnost privlačnosti rekreacijskih aktivnosti u obalnom pojasu mora u odnosu na interese posjetitelja za dolazak u maritimna turistička odredišta. Pozitivna percepcija rekreacije za turističku je destinaciju nužno potreban prioritetni cilj. U postizanju tog cilja za takav tip osnovnih turističkih usluga, proces se dijelom temelji na stvaranju pozitivne slike o potencijalima za turističku dokolicu. U današnjem okruženju, bez snažne i pozitivne slike o kvaliteti rekreacije u turističkoj destinaciji, mogu se pokrenuti neželjeni procesi entropije sustava.

S obzirom na mnoge definicije aktivne rekreacije, za ovaj je rad ona preuzeta iz *“Psychology dictionary”*⁷⁶ i smisleno je, u odnosu na ciljeve, modificirana u vezi definicije aktivne i pasivne rekreacije u okvirima cjelovite aktivnosti rekreacije koje se pojavljuju u obalnom pojasu obrađivanog područja.

KRITERIJI

Aktivna rekreacija

Dakle, fizička ili *“aktivna”* rekreacija je tjelesna aktivnost koju osoba dragovoljno poduzima u svoje slobodno vrijeme najčešće u svrhu fizičkog zadovoljstva. To je zapravo vrsta slobodne aktivnosti u kojoj osoba aktivno sudjeluje ostvarujući fizički napor.

Za potrebe aktivne rekreacije izgrađuju se niz raznovrsnih građevina koje služe kako za rekreaciju u moru tako i za rekreaciju na kopnu. Osim toga aktivna se rekreacija može odvijati i u okvirima osnovnih prirodnih datosti služeći se osobnim mehaničkim sredstvom i/ili pomagalom i sl.: u moru, na travnjacima, u šumi, na razvedenom reljefu, u uređenom krajobrazu i sl.

Slika 62: Ronjenje

Slika 63: Seabob

⁷⁶ Psychology Dictionary, Active recreation, <http://psychologydictionary.org/active-recreation/>

Slika 64: Odbojka na pijesku

Slika 65: Skijanje na vodi

Pasivna rekreacija

Temeljem interesa posjetitelja i mogućnosti prostora, pojam se pasivne rekreacije može obrazložiti da je ona nešto manje tjelesna a više duhovna aktivnost i/ili relaksacija, odmor i sl. koju osoba dragovoljno poduzima u svoje slobodno vrijeme uz utrošak manje energije ostvarujući veću ili manju mentalnu aktivnost / odmor u svrhu emocionalnog i/ili kognitivnog zadovoljstva i s time u vezi fizičkog zadovoljstva. Za potrebe pasivne rekreacije nije potrebno izgraditi posebne građevine ili posjedovati veće mehaničke naprave,

Aktivnosti su pasivne rekreacije: Ležanje, sjedenje, čitanje, pisanje, fotografiranje, crtanje, panoramsko razgledavanje, razgledavanje prirodne i kulturne znamenitosti i sl.

Slika 66: Ležanje, čitanje

Slika 67: Relaksacija, masaža na plaži

CHECKLIST-A

Da li je prostor dovoljno opremljen objektima rekreacije i zabave?	Da/NE
Ako DA, opisati stupanj kvalitete (u odnosu na tip plaže i prostorno-funkcionalne potrebe)	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna

5.4.3. INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST**KONCEPT ANALIZE**

Postojanje komunalne infrastrukture (voda, odvodnja, elektroenergetika i dr. za plaže ili primjerena udaljenost od njene lokacije u urbanim i semiurbanim sredinama te u turističkom resortu je zbog prirode tipa plaža, sadržaja i množine korisnika od veoma velike važnosti, kao i stanje njihove kvalitete.

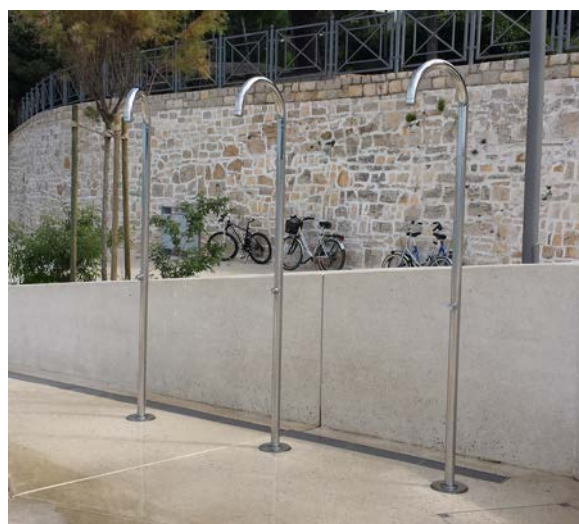
Tu se uključuje i ona popratna infrastrukturna opremljenost koja je neophodna u sustavu tipa i funkcija plaže poput WC-a i tuševa te rasvjete i drugo što ide uz ugostiteljske usluge, rekreaciju, sport, zabavu, servise i sl.

KRITERIJI

Količina infrastrukturne opreme za plažu u odnosu na korisnike i stanje očuvanosti je smjer ocjene stanja. Tamo gdje je količina manja i komponente za osobnu higijenu na plaži u zapuštenom i degradiranom stanju to je nepovoljnije stanje i obratno.

Slika 68: Loš primjer tuševa

Slika 69: Dobar primjer tuševa

Slika 70: Loš primjer WC-a

Slika 71: Dobar primjer WC-a

CHECKLIST-A

Da li je prostor infrastrukturno opremljen (voda, odvodnja, elektroenergetika) do udaljenosti od 500 m?	DA/NE
Ako DA, da li je prostor infrastrukturno dovoljno kvalitetno opremljen (voda, odvodnja, elektroenergetika) do 500 m udaljenosti.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Dali je plaža opremljena sa WC?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu	Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše
Ako NE, da li je WC potreban?	DA/NE
Da li je plaža opremljena tuševima?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu.	Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše
Ako NE, da li su tuševi potrebni?	DA/NE

5.4.4. OPREMA

KONCEPT ANALIZE

U funkciji optimizacije standarda turističke dokolice na pojedinim više zahtjevnim tipovima plaža gdje se odvija aktivnost kupanja, sunčanja, ležanja, potrebno je osigurati određeni visoki stupanj udobnosti: zasjenjen prostor, ugodno ležanje s osiguranim osobnim prostorom, mogućnosti osobne higijene i sl. Tu se podrazunijeva da određeni tip izgrađenih i zahtjevnih uređenih plaža, posebice uz resortse najviših kategorija, osigura prostor i posjeduje i adekvatnu opremu: suncobrane, tende ili stablašice, pergole i sl. za sjenu, ležaljke i/ili baldahine s priručnim osobnim stolićem, tuševe, prostor za presvlačenje s tendama, prostor za masažu, morske kupke, saune, tornjevi za spasilačku službu, info table, i sl.

KRITERIJI

Kriterij za ocjenu kvalitete opreme na plaži odnosi se na prostorno funkcionalni razmještaj opreme, skladnost s namjenom s obzirom na neposrednu pozadinu kojoj pripadaju (gradska plaža, plaža resorta u odnosu na zahtjevnost tipa i kategorije) stanje očuvanosti i njihovo skladištenje, manjak pojedinih elemenata u odnosu na tip i značaj plaže i dr.

Slika 72: Oprema; klupe, kante za otpatke

Slika 73: Oprema na plaži; ležaljke, suncobrani

Slika 74: Oprema; klupe, kante za otpatke

Slika 75: Oprema na plaži; ležaljke, suncobrani

CHECKLIST-A

Da li plaža ima opremu za plažu (suncobrani, ležaljke, tende za presvlačenje, info table, i dr.)

DA/NE

Ako DA, opisati kvalitetu po sadržaju i kvaliteti opreme

Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše

---

Ako NE, da li je oprema u odnosu na tip plaže potrebna?

Veoma potrebna, potrebna, malo potrebna, neutralno, malo nepotrebna, nepotrebna, nepogodna

---

5.5. PRIRODNO-ZAŠTITNE, EKOLOŠKE I KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI

5.5.1. PRIRODNO-ZAŠTITNE I EKOLOŠKE VRIJEDNOSTI

KONCEPTNA ANALIZA

Pojam prirodno-zaštitnih i ekoloških vrijednosti ukazuje na dva vidika sustava prirodnih vrijednosti:

Prirodna vrijednost po svojim iznimnim karakteristikama odnosi na posebna stanja bioraznolikosti, krajobrazne raznolikosti i georaznolikosti. To su one prirodne, krajobrazno-prostorne datosti koje se pojavljuju kako pojedinačni elementi, dijelovi ili pak kao cjeloviti prirodni, doprirodni i semiprirodni krajobrazni sustavi s fizičkim karakteristikama posebnosti, izuzetnosti, rijetkosti i sl. To se odnosi na posebne reljefne datosti, geomorfološke i paleontološke strukture, pojedinačne vrste i sastojine vegetacijskog pokrova kako u moru tako i na kopnu. One koje svojim karakteristikama, percepcijskim utjecajem i sl. imaju svojstvenu sliku prirodnosti ili “*divljine*” su nosioci vrijednosti za zaštitu ili imaju poseban značaj s vidika ovog rada i u datoj krajobrazno-prostornoj situaciji za potrebe maritimne dokolice.

Status “*zaštićeni objekti prirode*”⁷⁷ imaju prirodni i krajobrazni sustavi, stukture, zajednice, jedinke i dr. posebnih, rijetkih i izuzetnih karakteristika nacionalnog i višeg ranga prema Zkonu o zaštiti prirode (NN 80/13).

Zaštitno-ekološki sustavi vrijednosti u interakciji s antropogenim strukturama (suhozidovi, gromače) u prostoru tvore složene ekosustave s karakteristikama ekološke mreže s pojanim oblicima koridora, točaka, krpa. Tako se generiraju bogati sustavi s potencijalima za staništa posebne / rijetke / značajne flore i faune i sl., u podmorju, na obali i ponad obale, dublje u kopnu u različito raščlanjenim i uslojenim oblicima.

KRITERIJI

Sve one krajobrazno-prostorne datosti koje svojim karakteristikama daju veću sliku prirodnosti ili divljine su vrijednija stanja: posve prirodna i netaknuta obala i dno mora, razvijena autohtona šuma, šuma alepskog bora kao udomaćena vrsta do zašikarenih tipova razvijene makije. Sve što ide više prema antropogeniziranom stanju ima manji stupanj prirodnosti.

Stupnjevi degradiranih oblika temeljnih prirodnih sustava pokazuju u većoj pristnosti kultiviranih površina, dakle sve veća antropogenost površina sa sve više prorijedenim pojavama pošumljenih pašnjaka te pojave sve manjih šumskih krpa do mozaičnih oblika s kultiviranim površinama, travnjacima te do izgrađenih površina daje sliku manje ekološke raščlanjenosti i siromašnijih staništa vrsta.

---

⁷⁷ Za evidentirane i zaštićene objekte prirode priobalja Istarske županije u ovom se radu koristila dokumentacija javne ustanove za zaštitu prirode; Natura Histrica.

Slika 76: Plaža u nacionalnom parku Brijuni

Slika 77: Limski kanal

CHECKLIST-A

Da li je plaža zaštićeni dio prirode?

DA/NE

Ako NE, da li je po prirodnim, geomorfološkim, krajobraznim, percepcijskim i/ili drugim karakteristikama prirodnosti posebno vrijedna?

DA/NE

5.5.2. KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI

KONCEPT ANALIZE

Krajobraz morske obale je snažno obilježen kulturnim vrijednostima koje su generirane ljudskom aktivnošću u u dugom nizu godina od prapovijesti do danas.

U tom pojasu morske obale se mogu u osnovi razlikovati dvije grupe kulturnog krajobraza:

- Jedna je predstavljena posredstvom tragova tradicionalne poljoprivredne djelatnosti s mnoštvom isprepletenih artefakata: razni tipovi terasa, parcelacija s mrežnom strukturuoma suhozidova (tragovi centuracije), poljski putevi, gromače, zatim lokve, bunari, cisterne, odvodni kanali, tu dolaze i kulture, maslina, vinogradi, voćnjaci, plohe vrtova, oranica, dr. u formalnim geometrijskim oblicima pačetvorina, linija, točaka s velikim percepcijskim potencijalima.
- Druga je grupa kulturnih vrijednosti nastala u posljednjih 100 godina s počecima turizma u ovim prostorima. Tako nastaju veći uređeni predjeli s kulturama četinjača (alepski bor, pinija, čempres, cedar i sl.) uz samu obalu i pored gradova i naselja u obliku prigradskih parkova i park-šuma, obalnih šetnica i sl. što je postalo središnje mjesto za razvoj prvih plaža.

KRITERIJI

Svaka očuvana tradicionalno stvorena kulturna datost sa složenim i očuvanim karakteristikama posebnosti i izuzetnosti ima veću vrijednost, dok su vrijednosti to manje koliko je stupanj degradacije veći, do nestajanja njihove količine vrsta i kvalitete. Kod kultura četinjača, stvar je njihove zrelosti odnosno starosti, pojava vjetrozvala vjetroloma, provala i preuzimanja dominacije samoniklih autohtonih

vrsta iz zajednice hrasta i crnog jasena. S nestajanjem vrsta kultura četinjača i njihove vitalnosti, smanjuje se vrijednosna slika ovog tipa kulturnih vrijednosti.

Slika 78: Amfore u podmorju

Slika 79: Crkvica na plaži

CHECKLIST-A

Dali je plaža zaštićeni dio kulturne baštine?	DA/NE
Ako NE, da li je plaža po krajobrazno-kulturnim i drugim antropogenim artefaktima, percepcijskim i drugim karakteristikama “kulturnog” posebno vrijedna?	DA/NE

5.6. OŠTEĆENJA, DEGRADACIJE I FIZIČKE PREPREKE NA OBALI

5.6.1. OŠTEĆENJA NA OBALI

KONCEPT ANALIZE

Na obalnom je rubu, u dugom vremenskom razdoblju obavljena raznovrsna ekonomska eksploatacija prostora. Neke su aktivnosti ostavile velikog kulturnog traga koje danas razumijevamo kao krajobrazno-prostorne vrijednosti, dok su druge, posebice u posljednjem razdoblju sa sve većom industrijalizacijom, ostavile oštećenja u raznim sustavima vrijednosti od mora i podmorja do kopna, reljefa obale, prirodne sustave, ekološki izuzetne i posebne te kulturne krajobraz i sl.

KRITERIJI

Kada se pojedinačna prostorna datost i/ili sustav nalazi u svom stabilnom, očuvanom, zrelom i /ili produktivnom stanju, onda je njihova vrijednost veća a svako oštećenje smanjuje njihove potencijale. Ocjena o njihovom stanju vrši se s vidika mogućnosti i energije (sredstava) njihovog integriranja u sustav turističke dokolice na morskoj obali.

5.6.2. DEGRADACIJE NA OBALI

KONCEPT ANALIZE

Degradacijom razumijevamo “snižavanje stupnja ili razine, pogoršavanje ili gubljenje svojstva”⁷⁸, dakle snižavanje vrijednosti, potencijala s vidika mogućnosti korištenja određenog prostornog sustava ili pojedinačne prostorne datosti u krajobrazu morske obale za potrebe maritimne dokolice. Ovdje se ima na umu sve prirodne, doprirodne, semiprirodne, ekološki složene i očuvane, kulturne i druge karakteristike prostornog sustava koje su nosioci vrijednosti za moguće buduće korištenje koje su aktivnostima degradirane (kamenolomi, nasipavanja obale, dubljenje obale, infrastrukturni sustavi s mora na kopno i sl.).

KRITERIJI

Sa svakim entropijskim procesom i sljedom toga gubitkom onih karakteristika koje čine jedinku, prostornu datost ili sustav siromašnijim, manje produktivnim, dakle sa smanjenim potencijalima, to je kvaliteta manja. S vidika moguće sanacije i integracije tako ranjene prostorne vrijednosti, ocjenjuje se potreba veće ili manje intervencije za dovođenje u njihovo kvalitetno stanje date vrijednosti za turističku dokolicu.

Slika 80: Degradacija obale betoniranjem

Slika 81: Klifovi kao prirodne prepreke

78 Hrvatski jezični portal, Degradacija, hjp.novi-liber.hr.

5.6.3. FIZIČKE PREPREKE NA OBALI

KONCEPT ANALIZE

Ono što sprječava kretanje i pristup može se definirati kao prepreka.

U prostoru morske obale mogu se naići na razne vrste prepreka. U ovom se radu analiziraju prepreka s vidika mogućnosti / ograničenja aktivnosti turističke dokolice u funkcijama i razvoju. Tu nailazimo na dvije vrste fizičkih zapreka:

Prirodne fizičke prepreke kao što su to visoke i strme obale, klifovi s otežanim pristupom s kopna i mora, velike udaljenosti od prometne i komunalne infrastrukture, otoci, hridi s nepogodnim reljefnim karakteristikama i otežanim pristupom i sl.

Izgrađene prepreke poput naseljenih mjesta do same obale, aktivnosti koje nisu turističke naravi i nalaze se na morskoj obali i posve su ograđene, ograđene marine, ograde oko turističkih naselja i objekata i sl. a čini prepreku u kontinuiranom dužobalnom korištenju je problem i sprečavanje kretanja.

KRITERIJI

Svaka fizička prepreka koju se želi riješiti s ciljem uspostave kontinuiranog i svrsishodnog dužobalnog kretanja a za koju treba poduzeti određeni zahvat ocjenjuje se s vidika veće ili manje mogućnosti skladnog integriranja u cjelovit dužobalni sustav komunikacija i/ili sadržaja maritimne dokolice.

CHECKLIST-A

Da li ima degradiranih dijelova obalnih pojaseva: zapušteni i degradirani dijelovi obale u / uz naselje, divlji nasipi, iskopi, napušteni kamenolomi, infrastrukturni sustavi na obali i sl.?	DA /NE
Ako DA, kakva je mogućnost sanacije s vidika integriranja degradirane obale u sustav turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Dali ima oštećenja na kulturnim vrijednostima u prostoru?	DA/NE
Ako DA, kakva je mogućnost sanacije s vidika integriranja oštećene kulturne datosti u sustav turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno.
Ima li prostornih prepreka u kontinuiranom korištenju dužobalnog pojasa?	DA/NE
Ako DA, da li je potrebno izvršiti zahvate integriranja komunikativnosti duž obale na tom dijelu obale?	DA/NE
Ako DA, kolika je mogućnost rješenja prepreke s vidika integriranja prostora u cjelovit dužobalni sustav za potrebe turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno.

6. SMJERNICE ZA IMPLEMENTACIJU MODELA VREDNOVANJA POSTOJEĆEG STANJA OBALNOG POJASA

Za planski usmjeren razvoj rekreacijskih sadržaja na obalnom pojasu, koji pretpostavlja kvalitetan razvoj s raznolikim i bogatim prostorno-funkcionalnim sadržajima te proaktivno ugrađenim kulturnim i ekološko-zaštitnim mehanizmima potrebno je prije svega izraditi analizu i vrednovanje postojećeg stanja obalnog pojasa na temelju predloženog modela vrednovanja.

Predloženi model vrednovanja je obrađen u obliku tablice (Prilog 1.).

Implementacijom predloženog modela dobit će se vrijednosna analiza plažnih potencijala s ocjenom razvojnih mogućnosti uređenja i oblikovanja obalnog pojasa u odnosu na utvrđene preferense korisnika prostora i ciljeve turističkog destinacijskog proizvoda s vidika obalnog pojasa kao resursa (potrebe i očekivanja). Definicija ključnih potreba za unapređenje i poboljšanje postojećeg stanja s jedne i potencijalnih ograničenja razvoja plaža s druge strane.

Rezultati: Spoznaja i sistematizacija cjelokupnog fizičkog prostora te sintetiziranje u prepoznatljive tipološke uzorke po kojima će se realizirati planirane smjernice uređenja obalnog pojasa - plaža. Ocjena stanja, mogućnosti i ograničenja.

PRILOG 1.

MODEL VREDNOVANJA POSTOJEĆEG STANJA I POTENCIJALA OBALNOG POJASA

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA	
Koji je nivo izgrađenosti obalnog pojasa?	Izgrađeni obalni pojas Semiprirodni i prirodni obalni pojas Semiprirodni i prirodni obalni pojas s drugom planiranom namjenom
Kvaliteta strukture, nagiba i širine morske obale i dna mora do 2m dubine - kvaliteta korištenja obale.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ima li uređenih ulaza u more?	DA/NE
Ako da, opisati kvalitetu.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako ne, da li su ulazi u more potrebni?	DA/NE
Da li postoji sekundarna plaža?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu stanja.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li ima prostornih mogućnosti za uređenje sekundarne plaže?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Da li je osigurana pristupačnost plaže osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti (prilazi, ulazi u more, prostor za ležanje)?	DA/NE

Ako DA, opisati kvalitetu stanja.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je potrebno osigurati pristupačnost plaže osobama s invaliditetom i smanjene pokretljivosti?	DA/NE
Da li plaža ima poseban prostor koji je uređen za korištenje kućnih ljubimaca?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je potrebno urediti posebnu plažu ili dio plaže za kućne ljubimce?	DA/NE
PRISTUP, DOSTUPNOST, INTENZITET I/ILI TREND KORIŠTENJA OBALE	
Kapacitet u odnosu na strukturu i tipologiju plaže.	Jako velik, velik, srednji, mali, jako mali
Opisati dostupnost plaže s automobilom.	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Da li su parking površine adekvatne za potrebe plaže - udaljenost, kapacitet?	DA/NE/nije potrebno
Da li je dostupni mol na plaži za pristajanje plovilom?	DA/NE
Ako DA, koje je kvalitete u odnosu na tip i prostorno-funkcionalne potrebe?	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je potrebno urediti prostor za pristajanje plovila?	DA/NE
Da li u obalnom pojasu postoji šetnica (lungomare)?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu u odnosu na tip uređenosti obale i prostorno-funkcionalne potrebe.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je moguće urediti adekvatnu šetnicu?	DA/NE
OBJEKTI ZA USLUŽNE DJELATNOSTI I SERWISE, REKREACIJU I ZABAVU, INFRASTRUKTURNA OPREMLJENOST I OPREMA	
Da li je prostor dovoljno opremljen objektima uslužnih djelatnosti, servisa, trgovine i sl. u odnosu na funkcionalne potrebe tipa plaže?	DA/NE
Ako DA, opisati stupanj kvalitete (u odnosu na tip plaže i prostorno-funkcionalne potrebe).	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Ako NE, da li je moguće poboljšati?	DA/NE

Da li je prostor dovoljno opremljen objektima rekreacije i zabave?	Da/NE
Ako DA, opisati stupanj kvalitete (u odnosu na tip plaže i prostorno-funkcionalne potrebe)	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Da li je prostor infrastrukturno opremljen (voda, odvodnja, elektroenergetika) do udaljenosti od 500 m?	DA/NE
Ako DA, da li je prostor infrastrukturno dovoljno kvalitetno opremljen (voda, odvodnja, elektroenergetika) do 500 m udaljenosti.	Veoma kvalitetna, kvalitetna, malo kvalitetna, neutralno, malo nekvaklitetna, nekvalitetna, veoma nekvalitetna
Da li je plaža opremljena sa WC?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu	Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše
Ako NE, da li je WC potreban?	DA/NE
Da li je plaža opremljena tuševima?	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu.	Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše
Ako NE, da li su tuševi potrebni?	DA/NE
Da li plaža ima opremu za plažu (suncobrani, ležaljke, tende za presvlačenje, info table, i dr.)	DA/NE
Ako DA, opisati kvalitetu po sadržaju i kvaliteti opreme	Jako kvalitetno, kvalitetno, manje kvalitetno, neutralno, manje loše, loše, veoma loše
Ako NE, da li je oprema u odnosu na tip plaže potrebna?	Veoma potrebna, potrebna, malo potrebna, neutralno, malo nepotrebna, nepotrebna, nepogodna
PRIRODNO-ZAŠTITNE, EKOLOŠKE I KULTURNO-POVIJESNE VRIJEDNOSTI	
Da li je plaža zaštićeni dio prirode?	DA/NE
Ako NE, da li je po prirodnim, geomorfološkim, krajobraznim, percepcijskim i/ili drugim karakteristikama prirodnosti posebno vrijedna?	DA/NE
Dali je plaža zaštićeni dio kulturne baštine?	DA/NE
Ako NE, da li je plaža po krajobrazno-kulturnim i drugim antropogenim artefaktima, percepcijskim i drugim karakteristikama "kulturnog" posebno vrijedna?	DA/NE
OŠTEĆENJA, DEGRADACIJE I FIZIČKE PREPREKE NA OBALI	
Da li ima degradiranih dijelova obalnih pojaseva: zapušteni i degradirani dijelovi obale u / uz naselje, divlji nasipi, iskopi, napušteni kamenolomi, infrastrukturni sustavi na obali i sl.?	DA /NE

Ako DA, kakva je mogućnost sanacije s vidika integriranja degradirane obale u sustav turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno
Dali ima oštećenja na kulturnim vrijednostima u prostoru?	DA/NE
Ako DA, kakva je mogućnost sanacije s vidika integriranja oštećene kulturne datosti u sustav turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno.
Ima li prostornih prepreka u kontinuiranom korištenju dužobalnog pojasa?	DA/NE
Ako DA, da li je potrebno izvršiti zahvate integriranja komunikativnosti duž obale na tom dijelu obale?	DA/NE
Ako DA, kolika je mogućnost rješenja prepreke s vidika integriranja prostora u cjelovit dužobalni sustav za potrebe turističke dokolice?	Veoma povoljno, povoljno, malo povoljno, neutralno, malo nepovoljno, nepovoljno, veoma nepovoljno.

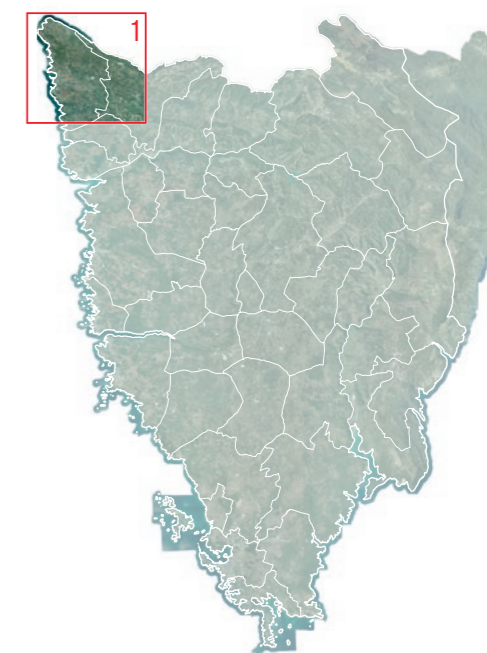

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 1

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

MJERILO:
1:50.000

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 2

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

MJERILO:
1:50.000

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 3

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 4

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 5

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 6

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

MJERILO:
1:50.000

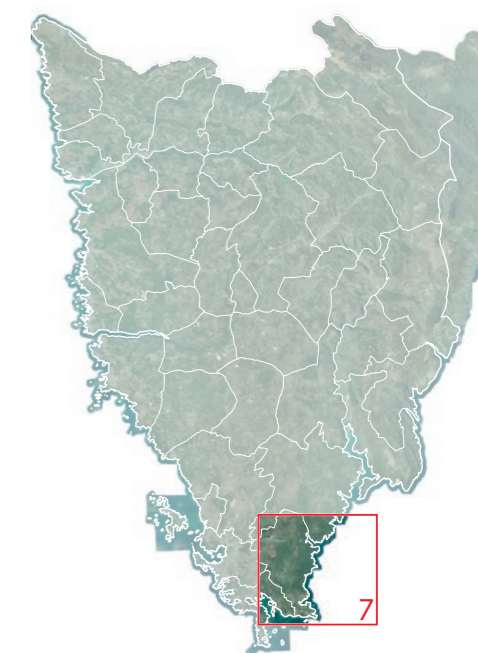

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 7

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

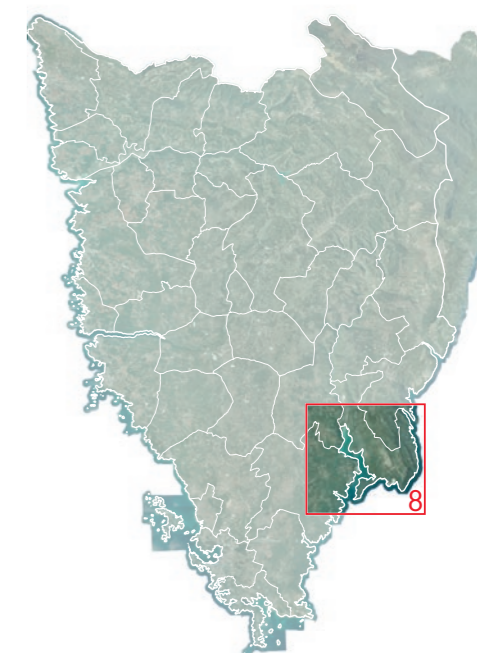
MJERILO:
1:50.000

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 8

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

MJERILO:
1:50.000

STANJE UREĐENOSTI OBALNOG POJASA PO TIPOVIMA POJAVNIH OBLIKA - 9

LEGENDA

- Administrativne granice
- Obala s drugom planiranom namjenom
- Obala s rekreacijskom namjenom:
  - u urbane i semiurbane sredine
  - s turističkom namjenom u pozadini
  - u prirodni i semiprirodni sredini

7. POPIS LITERATURE I PROPISA

Popis literature:

Ariza E.; An analysis of beach management framework in Spain. Study case: Catalanian coast; Springer Science+Business media B.V. 2010. / E. Farne; B. Fucci; Nuovi paesaggi costieri; Regione Emilia-Romagna, 2007.

G. Andlar et all. po D. Ogrinu (2005); Kulturni krajobraz i legislativa-stanje u Hrvatskoj; Agronomski fakultet, Zagreb; UDK: 712.025.3(497.5):34, Zagreb, 2010.

Bartoluci Mato, Turistička dokolica - atkivna komponenta slobodnog vremena u turizmu, Zbornik radova, Zagreb, 2009. <http://bib.irb.hr/prikazi-rad?rad=388230>.

Begović A.; Osobni prostor oboljelih od posttraumatskog stresnog poremećaja, Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Doktorska disertacija, Središnja medicinska knjižnica, Zagreb, 2013.:(2-3).

J. Brown, N. Mitchell, M. Beresford et all.: The Protected Landscape Approach; Linking Nature, Culture and Community; IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK; ISBN: 2-8317-0797-8; 2005.

Dawn Denmar, What is an Urban Beach: April 22, 2010, <http://www.livingspace360.com/index.php/what-is-an-urban-beach-2-14055/#sourcesAndCitations>

Magaš Dragan et al. 1000 Hrvatskih plaža jadranske morske zvijezde Kvarnera, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu, Opatija 2013. *

Carboni S., Russino G.; Valutazione della capacità di carico antropico della spiaggia; Linee guida per la gestione integrata delle spiagge, Quaderni della Conservatoria delle coste - volume 1, Regione Autonoma della Sardegna, Agenzia Conservatoria delle Coste della Sardegna, 2013: (29).

M, Kovačić, S. Favro, M. Perišić; The issue of costal Zone management in Croatia - Beach managing; *Academica turistica*, Year 3, No. 1-2, 2010.

N. Mitchell, M. Rössler, P.M. Tricaud et all; World Heritage Cultural Landscapes; A Handbook for Conservation and Management; World Heritage Centre UNESCO; ISBN 978-92-3-104146-4; Paris, 2009

Psychology Dictionary, Active recreation, <http://psychologydictionary.org/active-recreation/>.

Prodan G.; Glas Istre, "Nemar komunalaca prema porečkom gradskom kupalištu", 12.07.2006.

V. S. Semeoshenkova and A. T. Williams; Beach quality assessment and management in the Sotavento (Eastern) Algarve, Portugal, *Journal of Coastal Research*, Special Issue 64, 2011.

Shallenberger M. et all. California Coastal Commissioners; California Coastal Commission Strategic Plan 2013 - 2018. State of California-natural resources Agency; San Francisco, CA, 2013.

Sošić Katja et all. Obalna šetnica Umaga; Studio-KAPPO, Rovinj, 2005.,

Williams A. and Micallef A. with contributors; Beach Management, Principles & practice, Earthscan publishing for a sustainable future. Pb. 978-1-84407-435-8, London, svibanj 2009.

Gracko kupalište, Mirta Celigoj, <http://www.pfri.uniri.hr/plima/plima7/gracko.htm>

Hrvatska enciklopedija, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, <http://www.enciklopedija.hr/>

Kakvoća mora na plažama, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=196>

Kakvoća mora u Republici Hrvatskoj, <http://baltazar.izor.hr/plazepub/kakvoca>

Linee guida per la gestione integrata delle spiagge, 2013g. Definizione di spiaggia (Eleonora Manca e V. Pascucci), http://www.sardegnaambiente.it/documenti/23_217_20131219102922.pdf.

Pula: Valkane i ovog ljeta otrcane, Glas Istre, N. Softić, http://www.glasistre.hr/vijesti/pula_istra/pula-valkane-i-ovog-ljeta-otrcane-385069

Zemljopisni podaci, web stranice Istarske Županije, <http://www.istra-istria.hr/index.php?id=263>.

Wikipedia, Shore, <http://en.wikipedia.org/wiki/Shore>.

Wikipedia, Beach, <http://en.wikipedia.org/wiki/Beach#Today>

Udruga lijepa naša, Kriteriji plave zastave za plaže, [http://www.lijepa-nasa.hr/images/datoteke/pz2013_kriteriji_plaze.pdf](http://www lijepa-nasa.hr/images/datoteke/pz2013_kriteriji_plaze.pdf)

Prostorni plan uređenja Grada Buja, Sl. novine Grada Buja br. 02/2005; izmjene i dopune (poljop. zem. i ciljane) 10/11; ispravak 01/12

Prostorni plan uređenja Grada Umaga, Sl. novine G. Umag br. 03/04, br. 09/04, - ispravak, br. 06/06 - Usklađenje, 08/08 - Pročišćeni tekst, 05/10 izmjene i dopune; 05/11 izmjene i dopune; 05/12 izmjene i dopune

Prostorni Plan Općine Brtonigla, Sl. novine Općine Brtonigla 08/08; ispravak 08a/08; izmjene i dopune 06/11; izmjene i dopune 09/12

Prostorni plan uređenja Grada Novigrada, Sl. novine Grada Novigrada br. 01/08; izmjene i dopune 04/11; pročišćeni tekst 04/11; ispravak 06/11; izmjene i dopune 04/12

Prostorni plan uređenja Općine Tar Vabriga, Sl.g. Općine Tar-Vabriga-Tore-Abrega 11/10

Prostorni plan uređenja Grada Poreča, Sl. g. Grada Poreča br. 14/02; usklađenje s uredbom 08/06; izmjene i dopune 07/10; pročišćeni tekst 08/10

Prostorni plan uređenja Općine Funtana, Sl. g. Općine Funtana 02/08; ciljane izmjene i dopune 03/12

Prostorni plan uređenja Općine Vrsar, Sl.glasilo Grada Poreča br. 15/06

Prostorni plan uređenja Grada Rovinja, Sl.glasnik Grada Rovinja 09a/05; Izmjene i dopune 06/12; 01/13 pročišćeni tekst

Prostorni plan uređenja Općine Bale, Sl. glasnik Općine Bale br. 07/06

Prostorni plan uređenja Grada Vodnjana, Sl. novine Grada Vodnjana 04/07; Ciljane izmjene i dopune 05/12

Prostorni plan uređenja Općine Fažana, Sl. novine Istarske županije br. 10/06; 09/08 izmjene i dopune; 03/09 II ID

Prostorni plan uređenja Grada Pule, Sl. novine G. Pula 12/06; ciljane izmjene i dopune 12/12

Prostorni plan uređenja Općine Medulin, Sl. novine Općine Medulin br. 02/07; izmjene i dopune 05/11

Prostorni plan uređenja Općine Ližnjan, Sl. novine Općine Ližnjan br. 02/09

Prostorni plan uređenja Općine Marčana, Sl. novine Općine Marčana br. 09/09

Prostorni plan uređenja Općine Barban, Sl. novine Općine Barban br. 21/08

Prostorni plan uređenja Općine Raša, Sl. novine Općine Raša br. 12/11

Prostorni plan uređenja Grada Labina, Sl. novine Grada Labina 15/04; izmjene i d. 04/05; usklađenje 17/07; izmjene i dopune 09/11; ispravak 01/12

Prostorni plan uređenja Općine Kršan, Sl. glasilo Općine Kršan 6/02; 1/08 usklađenje ZOP; izmjene i dopune 18/10; izmjene i dopune 14/12

Prostorni plan Nacionalnog Parka Brijuni, Narodne novine 45/01

Popis propisa:

Zakon o gradnji (NN 153/13).

Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13).

Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13).

Zakon o zaštiti okoliša (NN 80/13, 153/13).

Zakon o zaštiti prirode (NN 80/13).

8. POPIS SLIKA

8.1. SLIKE

Slike 1 - 3, 14, 18, 24, 25, 27, 29 - 32, 34 - 39, 41 - 43, 45, 46, 50, 52, 53, 55 - 58, 61, 68, 70, 72, 77.
Izvor: Arhiva Studia Kappo, fotografije i 3d prikazi od 2002. godine nadalje.

Ostale slike:

Slika 4 : <http://www.istra.hr/en/attractions-and-activities/sport>

Slika 5: <http://dragonflybrand.blogspot.com/2013/08/dragonfly-yogawear-in-croatia-hi.html>

Slika 6: <http://www.istra.hr/en/home>

Slika 7: <http://www.regionalexpress.hr/site/more/posjetili-smo-sve-uspjeniji-veslaci-klub-medulin>

Slika 8: http://adventureinhawaii.com/oahu_parasail_jetski.htm

Slika 9: <http://www.bookingsolei.com/fortuna-island-hotel.aspx>

Slika 10: <http://porestina.info/nema-vie-kula-u-pijesku-ni-picigina/>

Slika 11: http://www.panoramio.com/user/32634/tags/Kvarner?photo_page=6

Slika 12: <http://asla.org/2009awards/518.html>

Slika 13: <http://www.urban-vacation.com/paris-plages-2012/595/>

Slika 15: <http://vizkultura.hr/plaza-mulini/>

Slika 16: http://www.holiday-on-adria.com/hr/hrvatska/istra/rabac_i_labin

Slika 17: www.rovinj.com

Slika 19: <http://aroundguides.com/19032628>

Slika 20: <http://www.priceline.com/mobile-homes-polari-rovinj-4317719-hd.hotel-reviews-hotel-guides>

Slika 21: <http://croatia.hr/hr-HR/Pretrazivac-smjestaja/Hoteli/Mjesto/Rovinj/Hotel-Valdaliso?bGNcNjE1LHBcMTcx>

Slika 22: <http://www.istra.hr/hr/atrakcije-i-aktivnosti/obale-i-plaze/plaze-pula>

Slika 23: www.rovinj.com

Slika 26: <http://www.panoramio.com/photo/25982984>

Slika 28: <http://www.landezine.com/index.php/2012/11/>

Slika 33: <http://putopisi.net/europa/hrvatska/rijeka/plaza-i-bazeni-kantrida-2/>

Slika 40: <http://www.rovinj.co/en/meet-rovinj/beaches/cuvi/>

Slika 44: <http://www.lisolarossa.it/?p=193>

Slika 47: <http://www.insidevancouver.ca/2011/09/11/best-dog-beach-in-vancouver/>

Slika 48: <http://www.jutarnji.hr/vrucine-napunile-plaze-u-baskoj-vodi/1038905/?foto=2>

Slika 49: www.rovinj.com

Slika 51: <http://www.avtokampi.si/novica/3/1083/Kampa-San-Polo-in-Colone-v-Balah>

Slika 54: http://www.lindmanphotography.com/?page_id=328

Slika 59: <http://mobile.restaurant.com/>

Slika 60: <http://www.cleartrip.com/hotels/info/carlton-beach-190581>

Slika 62: <http://www.fransreef.com/diving/dive-sites/baron-gautsch-wreck/>

Slika 63: <http://www.seabobadriatic.com/seabob/seabob-models/seabob-f7>

Slika 64: <http://www.gzstuff.com/group/volleyball>

Slika 65: <http://canaqua.ca/activities/water-activities/waterskiing/>

Slika 66: <http://www.pinterest.com/mnurn/books/>

Slika 67: <http://www.booking.com/hotel/hr/sirena-village-mobile-homes>

Slika 71: <http://www.euomodul-containers.com/references/9>

Slika 73: <http://www.hotelplanner.com/Hotels/261923-Umag>

Slika 74: <http://croatia.hr/en-GB/Discover-Croatia/Nature/National-parks/National-park/Brijuni?ZHNCNTk0LHBcMTYz>

Slika 75: <http://www.alltravels.com/croatia/istarska/babani/photos/current-photo-72081619>
Slika 76: <http://www.bluesunhotels.com/en/yellow-submarine.aspx>
Slika 78: <http://www.panoramio.com/user/341624/tags/Crveni%20vrh%202005>
Slika 79: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Rt_Kamenjak,_Croatia10.JPG

